

MIKSZÁTH KÁLMÁN MUNKÁI

**AZ APRÓ GENTRY
ÉS A NÉP**

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1901

TARTALOM

AZ OLVASÓHOZ - A NEM OLVASÓKRÓL.

ALFÖLDI EMBEREK.

A ROKKANT SZEKÉR.
BAGI URAM FRAKKBAN.
AZ EGYETLEN GAZEMBER.
MILYEN A MAGYAR IPAROS?
EGY RENDŐR GENIE.
APABÁCSIKA.

FELFÖLDI EMBEREK.

UTAZÁS PALÓCZORSZÁGBAN.
A HOSSZU ÉLETÜEK.
AZ UTOLSÓ LOVAG.
A LUPCSEK JANI HÁZASODÁSA.
A KÁNTOR-FIU.

TÖRTÉNETEK A „FOLYOSÓ”-RÓL.

RÉGI URAK, RÉGI CSELÉDEK, RÉGI RABLÓK.
A NAGY REGDON MIHÁLY.
HÁT VELEM MI LESZ?
A SZEGÉNY JÁMBOR ÁRMÁDIA.
A PÉNZÜGYMINISZTER REGGELJE.

SAJÁT KÜLÖN REGÉNYEINK.

HASZONBÉRLŐ KOROMBOL.
A KIK UGATNAK.
IRÓI BIRTOK.
OLASZORSZÁGI ÚT.

EGYÉB HISTÓRIÁK.

TESSÉK ENGEM BECSUKATNI.
A LEGMODERNEBB PÁRBAJ.
SALAMON ÍTÉLETE.
A CHEQUE.
AZ APRÓ FÜVEK.
A CSODAHAJÓ.
A SZÁZEGYEDIK ASSZONY.
A MENNY BELSEJE.
A GYARMATI VÁSÁR, VAGY GYEREKET KÉREK KÖLCSÖN.
AZ ÜRES BÖLCSŐ.
EGY ÖREG PÜSPÖK HÁZTARTÁSA.
«KINOS ÜGY.»
VIDÉKI ALAKOK.
A FORMA.

AZ OLVASÓHOZ - A NEM OLVASÓKRÓL.

(ELŐSZÓ, MELYET SZERZŐ RESTSÉGBŐL
TISZA KÁLMÁN MINISZTERELNÖKKEL MONDAT EL.)

HÁRMAN valának az asztalfőn, a Petőfi-szobor bankettjén. Tisza a legközepén frakkban. Jobbról Jókai attilában kokárdával a mellén, balról pedig Ráth Károly öklelő bajuszával. Körülöttük szemben és szerteszét mindenütt előkelő «matadorok» itták a hegy levét...

Igy ittak, iddógáltak... Tisza letette szemüvegét: anélkül is rózsaszínű volt már a világ s elmerengett édesdeden Petőfi egyik költeményének tartalmán, hogy hányadik is már a pohár?

Ha valaki elkiáltaná magát most: «Jerünk, verjük be a szabadelvű-kör ablakait!» Biz' isten, velünk jönne Tisza is. Pompás kedélyben van mindenki. Egyszóval azon a fokon áll a bankett, hogy most már érdemes komolyan beszélni az irodalomról.

- Magatok vagytok az oka, - mondja Tisza, - hogy a magyar ember nem foglalkozik most veletek annyit, mint azelőtt s hogy a nymbus csökkent, magatok se foglalkoztok magatokkal annyit, mint Bajzáék korában - hanem minket politikusokat nyakgattok.

Ezen a themán aztán eleszmecseréztek egy darabig a Tiszáék tájékán.

- De hát kivel foglalkozzunk most? Nincsenek Vörösmartyak, Bajzáék, Petőfik, hanem apróbb emberek.

- Lári-fári. Hiszen mindenki azon kezdi, hogy apró ember. Valamikor Deák Ferencznek is kilógott hátul az inge...

- Nem az, nem! - veti ellen egy okos ember, - hanem Jókaiék után egy egész generáció hiányzik - a ki átvehesse a nemzet koszoruit.

- Hát hová lett az a generáció? - csodálkozik Péchy Tamás.

- Hüm, feleli Jókai. - Az bizony talán nem ért rá megteremteni. Ugy jártunk, mint az egyszeri ember a feleségével: olyan vén lányt vett el, hogy mindjárt unokákat szült neki: a fiakat kihagyta.

Ezen aztán Péchy is elmosolyodott, mert a vicczeket ő is szereti.

- No csak nevésetek a magatok baján, - mondja a miniszterelnök. Igazán tenni kellene már valamit. A minap körülbelül a nyár elején egy jó barátom vidéki kastélyában töltöttem egy kedélyes estét.

Megleptem őket - mert nem szeretem, ha parádé van miattam.

Hanem iszen mindegy az nekik. Olyan lukullusi lakomát csaptak, hogy a muszka császár sem eszik olyat. Volt ott minden, a mit csak nyujthat a modern civilizáció. Szőlő Velenczéből, barack Milánóból, fáczán, tengerirák. Egyszóval, a mi luxus csak van, az mind bőségben főlhalmozva a barátom házában. Nem nevezem meg, mert még kiírná valaki.

Pedig nagy öröm az, ha az ember ilyen bőséget talál, ami aztán igazi tyúk és nem csak szin-padi, mint a Potemkiné volt. Mert nem készültek engem fogadni, nem várták, mégis mindenük van, a mit szemem szám megkíván. Bizony isten egész passzió ilyen gazdag országban miniszterelnöknek lenni.

Hát egyszer aztán a lefekvés előtt a lelkem kívánt meg valamit. Legnagyobb bajom az ideges-ség, ezzel nem tudok elaludni.

(- A rossz lelkiismeret kegyelmes uram! - akarta mondani Ráth Károly, de hirtelen a szájára ütött.)

Az ellen használok nyáron az ostendei fürdőket, de különben is megszoktam már, hogy lefekvés előtt mindig valami könyven alszom el...

Nem igen vagyok válogatós. Mindegy akármilyen. Hát a mint szobáig kísér szives házigazdám, mondom neki:

«Tegyetek, kérlek valami könyveket az asztalomra, mert még olvasni szoktam ilyenkor.»

«Olvasni szoktál? kérdé csodálkozó szemekkel. Ugyan ne rontsd a szemeidet kérlek. Nem kívánja azt a haza tőled...»

«Magam multságára teszem. Ezt is irigylitek már tőlem.»

Nosza, lett erre zavar, keresgélés a házban. Hallottam künn a diskursust, a parancsokat. A szolgák lihegve jelentették, hogy nem találunk sehol egy - könyvet.

Végre a kertész (nagy memoriájú ember lehetett) visszaemlékezett, hogy a báró úr nagyapja valaha könyveket rakatott a padlásra.

Csak aztán meg ne gyujtsatok ott valamit!

Már félig le voltam vetkőzve, mert különben kijöttem volna a szobámból. Az ördög feküdjék nyugodtan egy olyan házban, melynek a tetején égő fáklyákkal járnak.

Nem kellett soká várnom. A szolgák visszajöttek azzal, hogy a tyukok egészen pocskékká tették immár a főúri bibliothékát odafönn. Nem lehet azokhoz a könyvekhez emberi kézzel hozzá férni. Ha sok tudomány van bennök, az ugyan el van ott temetve örökre.

Hallottam gazdám bosszankodó káromkodását.

«Már most mi az ördögöt csináljak? Mit adjak a miniszterelnöknek? Szégyen, gyalázat!»

Mai napig se tudom: úgy értette-e, hogy neki szégyen, vagy úgy, hogy nekem.

- Hopp! Menjen valaki a korcsmároshoz. Annál láttam a minap egy ócska könyvet az almáriumon. Verjétek fel, azonnal adja ide...

Néhány percz mulva megkaptam a könyvet. Az inas hozta be egy drága művű tálczán, mint valami tengerentúli csoda-delikateszt: A két felső lapja el volt szakítva, a többi is tele zsirfoltokkal.

Mégis megismertem messziről. A Kákai Aranyos könyve volt én rólam.

- Másnap aztán pironkodva, hebegve kért bocsánatot a gazda: hogy így, hogy úgy...

«Szivesen adtam volna - de bizony engedd meg, nincs nálam egyéb könyv mint az izé... izé...»

«No, mondd ki már, hogy az: adókönyv. Ugy-e azt akarod mondani?»

Eddig van, amit a miniszterelnök mesélt, - ha igazán elmonda e kis epizódot - én a magam részéről csak azt kívánom hozzátenni, hogy mindenesetre része lehet annak a százszor összeszidott kis kék könyvnek is abban, hogy a magyar közönség is kezdi feladni irodalmát s elzárkózik a szellem és a haladás elől, - de az elszegényedésen kívül ennek a közönynek, még erősebb, sokkal rosszabb okai lehetnek.

Mig a terített fehér asztal görnyed a csemegéktől s mig a kisebbiken, a zöld asztalon ütik az alsót a királylyal, addig nem volna szabad üresen állnia a könyvasztalnak sem.

Vagy igaz, hiszen ott van rajta a kalendárium.

S ez, ütött-kopott naptár, mely magányosan hányódik ott, évről-évre, közelebb mutatja az ezredik esztendőt.

Nagy idő ez is! Önök talán úgy tartják, hogy már *eleget* éltünk?

ALFÖLDI EMBEREK.

A ROKKANT SZEKÉR.

AZ ALFÖLDÖN utaztunk egy kormánybiztossal s minthogy olyan dologban jártunk, a mely nem türt halasztást (névnapra kellett odaérnünk), kénytelenek voltunk sietni, következésképp nem ültünk vasútra, hanem szekeret fogadtunk Szőregen.

De nem akarok sok szót szaporítani, a dolog magva az, hogy Horgos községben egy zökkenő-nél összetört a tengelyünk s az én kormánybiztosom elkezdett éktelenül káromkodni.

Az egyik falusi porta kapujából, mely e vidéken szokásos módon úgy ki volt sujtásozva piros paprika koszorúkkal, mint egy ünneplő dolmány, öreg parasztgazda nézte nagy flegmával, mikép ül le egyszerre, megroppanva a szekér hátulja.

Se nem nevetett rajta, se nem csodálkozott, épen csak olyanformán nézte, mint a hogy a felhőket szokás, a mikor mindegy neki akár keletnek mennek, akár nyugotnak.

No már most mit csináljunk? Erre az eshetőségre nem volt az útitársamnak semminemű instruktója a magas kormánytól. A kocsisunk is kétségbe esett, annyi tudomány azonban mégis maradt benne, hogy egy vendégfával helyre lehetne ütni a dolgot, de hol vegyünk egy ilyen póttengelyt?

- Hej földi, - szólítja meg a kormánybiztos a künn ácsorgó parasztot, - mit lehetne itt most csinálni?

Az immel-ámmal közeledett s azután úgy foghegyről kedvetlenül felelte hosszabb gondolkodás után:

- Azt voltaképen tudni nem lehet.

- A kocsisom mondja, hogy egy alkalmas fával föl lehetne csatolni a tengelyt.

- Fel azt, föl lehetne...

- Csak már most volna aztán valahol egy ilyen fa - szólt a kormánybiztos idegesen.

- Hiszen ha volna.

- Nem lehetne keríteni valahol?

- Dehogyan lehetne, - mondá a gazda, - pipáját a túlsó oldali agyarába fogva.

- De hát csak van tán kendnek valahol egy husángja, vagy mi? - fakgatta félig ingerülten a kormánybiztos.

- Hát iszen csak van, - szólt lustán s néhány percz múlva előhozta a tengely-támasztéknak valót.

Hanem ez még nem tett boldoggá. A fának semmi hasznát sem vettük erős kötél nélkül, melylyel odaerősítsük a néhai tengely-roncsaihoz.

- Egy kötél kellene még ide gazduram.

- Hja, - mond az fejkavarva. Persze hogy persze.

- Hát azt már most hol vegyünk?

A horgosi ember vállat vont.

- De hol ám? - vélekedék rendithetlen nyugalommal.

- Ejnye, hát nincs a háza táján valami rossz borjukötél, vagy egy kötőfék?

- Akad... de bizony akad - dűnnyögé ásítva - s nyomban kihozott egyet az istállóból, aztán látható kedvteléssel nézte a rácz kocsis erőlködését, a mint az végre nyélbe üti a szekeret.

- Most pedig mivel tartoznánk? - kérdi nyájasan a kormánybiztos, midőn újra elhelyezkedtünk a hátulsó ülésen.

- No ugyan mivel tartoznának? - szólt csodálkozó szemekkel.

- Ejh, hiszen csak értek kendnek valamit azok a tárgyak?

- Nem értek! - Felelte durván.

- Akkor hát menjünk kocsis! Köszönjük szépen a szívességet. Isten áldja meg!

- Jól van jól, - kiáltotta utánunk - hanem azt megmondom, visszahozzák ám fordulókör a kötelemet, meg a fát.

- Hopho! Megállj kocsis! Hát mit komédiázik akkor kend? - pattant fel a kormánybiztos bosszankodva. - Más uton jövünk vissza. Az ördög jöjjön erre kendnek a fája, meg a kötele végett.

- No, no... kár az emberre törni - szólott csillapítólag. - Hiszen, ha nem erre jönnek, hát persze, hogy vissza se hozhatják! Isten megáldja!

...Ilyen nehezen kapta meg tőle a kormánybiztos a fát, meg a kötele, én pedig ilyen könnyen a magyar paraszt találó fotografiáját.

BAGI URAM FRAKKBAN.

SOK mindenfélét irtak már az Alföld aranyparasztjairól, a kiknek ha nem is nagyobb a jövedelmük, de különb magánvagyonuk van, mint a monakói herczegnek. Bagi uramról és Nagy Mihályról egész adomakör van, mert igazán nagyon furcsa az, hogy azok a ködmönben járó gatyás emberek, ha igazán akarnák, négy lovas hintón járhatnának s kabanosz szivart vághatnának fel dohánynak a makrába.

De nem teszik, Bagi uram ökelme parasztszekerén jön még Pestre is s a kociülésen ebédel szalonnát, jóízűen szeldelve azt a fehérvári bicsakkal, ha pedig valami fejedelmet akar, akkor tűzön pörköli s zsirját csepegni hagyja a kenyérre. Hanem ilyet aztán nem eszik a király sem!

Tévedne pedig, aki azt hinné, hogy ezt fösvenységből teszi az alföldi gazdag paraszt, mert gavallér az egytől egyig, csak hogy a gavallérossága másképp nyilvánul. Mert hát ur az ur a pokolban is, s hogyha egyszer kedve kerekedik a korcsmában, míg a négy szál cigány-legény huzza neki keservesen, odakiált a kellnernek:

- Hozzon négy akó bort ezeknek a cigányoknak.

- Hát Bagi uramnak mit hozzak?

- Nekem is hozzon vagy egy félakó fekete kávé.

És főzik ott künn óriási üstben a sok feketét, mert Bagi uramnak ez a parancsolatja. Sűrőforog körülötte az egész háznép. Ő jól tudja, hogy ez most nagy bolondság. De hát épen abban van a virtus, hogy a mit egy Bagi parancsol, az még ha bolondság is, feledésbe mégyen, hiszen épen azért Bagi ő, hogy az is jól vagyon téve és mondva, a mi helytelenség.

Megelégszik az ilyen alföldi paraszt gróf, hogy ő otthon a legelső lehessen a magaszörű emberek közt, de ha feljebb ranguk kitüntetik, azt is nagyon jó néven veszi - mert csak lefelé arisztokrata.

Bagi uramat sokszor érte ilyen szerencse s urakkal forgolódván, mert hiszen a saját gazdasztjei is urak már, bizonyos csiszoltságot egyesít magyaros, egészséges észjárásával - s bizony nem vall szégyent senki előtt, a kivel szóba áll.

A Bach-világban (melyet ma visszakivánnak azok a magyarok, a kik abban a hitben voltak még akkor, hogy ennél a világon semmi sem lehet már rosszabb) történt az az eset, hogy az új csongrádmegyei főnök, mindenható ur, akkoriban, midőn hivatalát elfoglalta, nagy ebédet adott, arra a megye urait kívánván összehívni.

Már pedig, hogy kik a megye legelőkelőbb urai, honnan lehetne azt jobban tudni mint a telekkönyvből? Nagyszerű az a «tudás könyve». A ki azt megolvassa, azelőtt semmi sem maradhat «homályosságban».

Hát a telekkönyvből csináltatta meg titkárjával a meghívási lajstromot. Természetes, hogy Bagi uram is köztük volt, még pedig mindjárt legelől.

A meghívók elküldettek s a nagy nap végre is megérkezett. A széképület fel volt diszítve ez alkalommal, valamint a főnöki terem is. Nagyon fényesnek akarta ezt a mulatságot ő méltósága, ki még eddig csak a Hármaskis-Tükörből ösmerte az alföldet. Az inasnak meg volt hagyva, csak olyan embert eressen be, a ki frakkba jön.

Hát iszen körülbelül úgy jöttek el mindnyájan, csak egyes egyedül Bagi uram állított be a maga ünneplő kékbeli ruhájában, a mely erre az alkalomra szépen ki volt keféltve s piros olajos kendő a nadrág-ellenzőbe huzva, úgy, hogy a két vége kicsüngjön ünnepiesen.

- Mit akar itt kend? Kicsoda kend? - rivallt rá az ajtónálló komornyik.

- Hát én bizony Bagi vagyok! - mondá ő kigyelme, délczegen kidüllesztve mellét, melyen három sor valóságos ezüstmeggy futott le.

- Bagi! Nem lehet bemenni ő méltóságához. Most itt ebéd van.

- Hiszen éppen arra ez ebédre jöttem.

Nagy szemeket meresztett a komornyik.

- Lehetlen az! - mondá.

Erre aztán Bagi uram, előmutatta bugyellárisából az invitáló levelet, mire elbámult ugyan a komornyik, de mégis azt felelte:

- Nix nucz! Itt csak frakkban lehet bemenni, ez a rendelet. Ez itt szalon. Szalonhoz uri ruha dukál.

Dühösen fordult meg erre Bagi uram, minthogy látta a komornyik magatartásából, hogy úgy sem eresztik be és a szabóhoz sietett, hol felöltöztették annak módja és rendje szerint. Sokan emlékeznek még Szentesen arra a csúfságra, mikor ő kigyelmén frakk volt és német pantallon - először és utoljára.

De boszut is állt erre legott az ebédnél. Amint leültek a nagy tábla körül s kitálalták a levest, Bagi uram nagy keserűen belenézett a párolgó tányérba, letette nagy robajjal ostentative (úgy hogy mindenki oda nézett) a kanalat s lehajolván, fölemelte az ujdonat új frakk jobb szárnyát és belemártogatta a levesbe.

- Mit csinál Bagi uram! Mit csinál az istenért. - Kérdik hüledezve a körülülők azon hitben, hogy talán megbolondult.

- Hát a frakkomat kinálom, - mondá Bagi szeliden és nyugodtan - mert úgy tapasztalom, hogy én nem, de ő vagyon ide ebédre hiva.

A megyefőnök elérte a dolgot, s máskor szívesen látta Bagi uramat ködmönben is.

AZ EGYETLEN GAZEMBER.

SZIVES házigazdám beküldte értem a kocsiját a vasúti állomásra és a sógora is velem jött. Az magyarázta, mutogatta a mi nevezetességet a vidék nyújtott: a kótaji szép asszonyokat, meddig terjed a nyírség, honnan kezdődik ismét az alföld, mi az a nagy halom ott balra? Hát ott bizony jó Szabolcs vezér aluszsza örökálmát.

Ezalatt a négy ló sebesen vitte a kis szekeret a küllőket csapdosó homokban, s a magyaros arczu kocsis vigan pattogott hosszú ostorával.

- De jó kocsis ábrázat! szóltam utitársamnak.

- Ritka becsületes ember a János. Rá merném bizni a lelki üdvösségemet. Maga a megtestesült tisztesség ez az ember. Huszonnyolcz esztendeje van már a családomnál.

- Huszonnyolcz esztendeje! mondtam csodálkozva. Ez maga elég bizonyítványnak. És szakadatlanul önöknél van?

- Csupán egy kis megszakítással: a mig Munkácson ült.

- Mit csinált Munkácson?

- Ült. De csak négy esztendeig. Kijártuk neki a kegyelmet.

Azután miért került oda?

- Emberölésért.

Egészen elsötétedett az ábrázatom. Kisérőm észrevette és sietett elmondani a többit.

- János a legjobb szívű ember. Valóságos bárány. De a bor ördöggé teszi. Megesett rajta a szerencsétlenség. Korcsmai verekedés közben csapta halántékon Nagy-Bajmóczi Gábort...

Erre a névre visszafordult János és mennyei derűltséggel tette hozzá:

- Pedig úgy szerettem, tekintetes uram, mint a tulajdon testvéremet. De hát ő volt a hibás, kötekedett velem.

Otthon aztán a háziasszony mutogatott meg mindent. Kedves csevegő. Pompásan pointirozza megjegyzéseit. S annyi mindenfélét tud elmondani a virágjairól s oly szellemesen, hogy el lehetne hallgatni egész nap.

- No nézze meg ezt a cifra sást. Mekkora bokor, s mégis a hány fűszál, mindenik más mustra, egyik se hasonlít a másikhoz.

- Csodálatos. Én ezt még eddig nem vettem észre. Pedig megfordítja teoriámat az emberekről.

Az emberek közt épen a cifrák mind egymás képére ütnek.

- Ne bölcselkedjék... Nézze meg inkább a dinnyéimet.

- Az ám. Igen szépek. Ügyes kertésze lehet.

- Az egy csodaember, uram... Ritka becsületes férfi... több, nagy jellem. Ugy tiszteljük, mintha a familiához tartoznék. Gyerekkora óta van nálunk. Itt nőtt fel, az apám házасította, meg... bár ne házасította volna.

- Miért, talán rossz felesége van?

- Igen, szólt elsötétülő arcczal. Olyan rossz volt, hogy megölte.

- Micsoda? Megölte feleségét?

- Meg - mert az meggyalázta őt. Megölte, aztán megsíratta a börtönben. Még most is gyakran elvonul a nyárfák alá, a hol azelőtt együtt ültek s hangos sirása betölti az egész parkot s elhallgattatja az éneklő madarakat, nagy darabon. Oh, ritka jó szív az öreg «Pali bácsi».

- De asszonyom... útközben azt hallottam, hogy a kocsis is gyilkos volt.

- Oh, a kocsis? Azt ne bántsa ön. A kocsis is nagyon becsületes ember.

- Meghiszem... de mégis nagyon különös, asszonyom, hogy itt minden becsületes ember a gyilkosságon kezd.

Háziasszonyom mosolygott.

- Persze, hogy furcsa... s ha ön most külföldi ujságíró lenne, képzelem, milyen borzasztó cikket írna a magyarokról, a hol a gyilkosság, mint különös virtus, a közbecsüléshez vezet. Mig ellenben, mint magyar ember...

- Mint magyar ember, igen is meg tudom érteni ezt a dolgot. Vannak, lehetnek gyilkosok, a kik becsületes emberek, a kiket még szeretni is lehet.

Azután az ebédnél tovább szóttem a háziurral ezt a themát.

- Mégis szép dolog az, hogy olyan soká szolgálnak itt önnél a cselédek. Semmi se dicséri oly nagyon a gazdát mint ez!

- Nem mindig a gazdát uram. Higyje meg, hogy többnyire a cselédet. Legalább az én embe-reim mind talpig jóraivalók. Husz év óta *egyetlen* gazember akadt csak köztük, a kit el kellett csapnom.

- Hát ez ugyan mit vétett?

- Sok galibát csinált. *Mindig árulkodott a többire.*

No ezen csodálkoztam volna még csak aztán, ha német lettem volna.

De nem vagyok német, hát belenyugodtam könnyüszerral a világnak ebbe a sorjába.

Mikor másnap elhagytam a kedves családot újra ott ült az egyik gyilkos nyájas arczczal a bakon, a másik gyilkos pedig egy kis virágcsokrot szaggatott számomra... s a mint letépett egy-egy rózsát, gyöngéden, részvéttel nézett rá, mintha sajnálná, hogy le kell szakítani a tövéről... mert talán ki tudja... fáj az vagy a rózsának, vagy a tövének...

MILYEN A MAGYAR IPAROS?

NEM hiszem, hogy akadna ember a szent István birodalmának területén, a ki ne érdeklődnék az iránt, hogy hol és mikép terem a szegedi bicska.

Hát azt bizony Sziráki uram csinálná - ha csinálná. Ő neki adatott meg az égiektől az a különös talentum, hogy akár nyél, akár penge dolgában túltegyen a földkerekség minden bicska-csinálóján.

Van is becsülete az ő készítményének; a ki csak megfordul Szegeden, mind ellátogat az ő boltjába s úgy veszi onnan a halalaku bicskát, mintha ingyen adnák; semmi árt nem tart érte tulságosnak. Ajándékba valósággal nem lehetne becsesebb tárgyat vinni ennél. Boldog, a kinek ilyen jut. Még az unokáira is ráhagyja testámentumban s azok is megemlegetik, hogy: «ni a nagyapánk bicskája, még pedig nem bolondság, hanem valóságos Szirákitól való szegedi bicska.»

Hát azt hinné ezek után az ember, hogy ez a Sziráki bizonyosan valami nábob, a kinek gyárai vannak s a ki az egész világba szállítja méltó hírnevet szerzett iparczikkeit, a kinek ügynökei vannak Londonban, Párisban, Amsterdamban, New-Yorkban s mindenfelé.

Oh dehogy, dehogy! Eszeágában sincsen Sziráki uramnak ilyen bolondság! Igaz, hogy ez így lehetne, hanem hát ő bőven meg van elégedve azzal is, ha Szeged környékén az ő bicskáival szelik a szalonnát az atyafiak. Már a hódmező-vásárhelyi embertől szinte irigylí. Jó annak a fanyelű bicsak is.

Sziráki uram kevély arra, hogy az ő pengéje örökkévaló, s kivált arra büszke, ha szemtől szembe megdicséri a komája, vagy a sógora, hogy «no Sziráki uram, ez aztán bicska!»

Hanem világelterjedésre épen nem gondol, az meg alkalmasint még csak az eszébe sem fordult meg sohasem, hogy valami üzleti hasznot huzzon az ő renoméjából.

Történt ugyan nem rég, hogy egy londoni cég egyszerre tizezer darab bicsakot akart nála megrendelni egy ügyvivője által, de Sziráki uram a szeme közé nevetett az ügyvivőnek.

- Tizezer bicska! Tegye az ur bolonddá az öreg apját! Hiszen annyi bicskát talán nem is lehet csinálni.

- De ha egyszer komolyan megrendelem.

Sziráki uram ötölt-hatolt, himezett-hámozott. Nagyon kellemetlenül érintette ez a dolog.

- Hát tudja kérem, az nagyon messze van ide (már t. i. hogy London van messze.) - Aztán kérem, mire való volna neki egyszerre tizezer bicska? (már t. i. a londoni cégnek). Nem okos beszéd az ilyen... igaz is, nem is.

- De kérem, ha kételkedik, azonnal deponálom a pénzt a közjegyzőnél. Hát jó lesz ez? Mi?

Most aztán még nagyobb zavarba jött a híres iparos.

- No ezt meg épen nem akarom. Az lehetetlen. Hanem tudja mit, egy-két bicskát, a maga kedvéért szívesen csinállok az anglusnak prezentbe... Azt megteszem, hanem annyi töméntelen... Ejh, hát úgy nézek én ki, mint a kit mindenre rá lehet venni? Hagyjanak nekem békét...

Sziráki urammal igen nehéz boldogulni, ha egyszer megköti magát.

Némelykor alig van harmincz-negyven kész bicska a boltjában s mikor vevők jönnek, nem ritkán esik meg, hogy nem találunk olyan formájú kést, a minőt keresnek; «most nincs az a fajta készen», ez a felelet.

- Mikor lesz? kérdi a vevő.

- Hja, azt nem lehet tudni, - feleli vállat vonva. Most a mezei munka miatt nem dolgozhatunk.

Sziráki uram ugyanis mind elviszi ilyenkor a legényeit kukoriczát kapálni s szénát gyűjteni; az épen nem jutván eszébe, hogy ezek vele együtt valóságos művészek, kik tiz forintot teremtenének addig az ipar terén, míg itt egy nyolczvan krajczáros napszámot pótolnak.

Hanem iszen azért magyar ember Sziráki uram, hogy ilyen legyen, ne értsen az üzlethez s ne csiklandozza a nyereségvágy.

EGY RENDŐR GENIE.

A VÉN Fodor János, a vidék legmódosabb mágnes parasztja ült bent nehéz vasban a szegedi várban.

Nem vallott semmit a vén kópé - pedig tömérdek jel azt mutatta, hogy sok *terhes állapotnak* ő a fősrőfja. A hurok folyton kisebb karikába fonódott a nyaka körül, de még sem olyan szűkre, hogy megfojthatta volna.

Laucsik az elhíresült vizsgálóbíró megpróbált mindent, elindult száz szálon is, de mindig csak odaért, hogy semmi bizonyosat nem tud.

Hát egy nap - mikor már jóformán lemondott minden reményről, megnyílik a kancellária ajtaja s gyönyörű paraszt menyecske lép be rajta, módos piros czipellőkben, sarkig érő selyem kendővel, ezüsttel kihányt kacabájban.

- Jó napot kívánok tekintetes uram!

- Adjon isten szép asszony lelkem? mond Laucsik hanyagul felpillantva. Mit hozott galambom?

- Hát én bizony az uramhoz jöttem volna, ha beengedne hozzám a tekintetes ur.

- No és kicsoda a maga ura?

- Hát bizony az a szegény Fodor János.

- Ah! A Fodor János? szolt Laucsik csodálkozva. Bizony nem hittem volna, hogy ilyen szép felesége van.

Laucsiknak most villant eszébe, hogy nini, nini, hiszen neki a szerelmi szálon kellett volna indulnia mindjárt eleinte. De ki az ördög gondolhatta egy hatvannégy éves emberről?

- Aztán hallja-e szép asszony, hogy mehetett fiatal létére ilyen vén emberhez?

- Hja, a szegénység tekintetes uram! Ő tett engem urrá. A szemétből emelt fel a nagy gazdagságba. Én jártam jól, nem ő.

- No, hanem rosszkor jött menyecske, mert az ura beteg most és az orvos megtiltotta, hogy beereszsek hozzá akárkit is. Hanem jöjjön el a jövő héten... az az, hogy akkor meg én nem leszek itthon. Tudja mit, jöjjön el úgy két hét múlva.

A szép asszony eltávozott. Messze lakott valahol a szatymázi tanyákon, be sem jött a városba, csak a mondott időben.

- Eljöttem kérem alásan - szolt a Laucsik szobájába nyitva.

- Eljött? Hát kirendelte be? Kezdé Laucsik idegenül tekintve rá.

- A tekintetes urnak tetszett mondani.

- Én? Nem is ösmerem magát. Hát ki maga?

- Hiszen tetszik tudni, voltam itt a multkor.

- Hja lelkem, nem káptalan az én fejem, hogy minden embert az eszemben tartsak, megfordul itt ezer is napjában! Mi a neve?

- A Fodor Jánosné vagyok, kérem alásan.

- A Fodor Jánosné? Aha tudom már. No hát mit akar Fodor Jánosné?

- Eljöttem az uramhoz, a hogy mondva volt.

- Az urához jött el? - hebegé Laucsik csodálkozó szemeket vágva. Hát nem kapta meg a leveletem?

- Nem kaptam, kérem.

- Hogy lehet az? Pedig megirattam galambom, hogy az ura meghalt még a mult hét elején. Értesítve volt.

Az asszony elpityeredett s ziháló mellel mondá:

- Nem, semmit sem kaptam.

- Ejnye, ejnye, de resteltem. Ez már mégis csak nagy rendetlenség! No ezt nem hagyom annyiba!

Laucsik csengetett. A belépő hivatalszolgának megparancsolta boszankodva:

- Küldje be Mihály, az irnokot!

Az irnok bejött.

- Hallja amice, elküldte maga a levelet Fodor Jánosnénak a férje haláláról?

Az irnok zavarba jött.

- Igazat mondjon! - menydörgött Laucsik haragosan.

- Bocsássa meg főnök ur, de elfelejtettem... Kiment az eszemből.

Laucsik most már nagy méregbe jött. Indulatosan csapkodta az aktákat jobbra balra s lármázott, hánykolódott.

- Ez már mégis sok. Ezt már nem tűröm. Ez a szegény asszony el se jöhetett a végtisztességre. Mert tartsuk meg a törvényt, de a mi emberi dolog, az emberi dolog. Takarodjék a szemem elől haszontalan fráter!

Azután a menyecske felé fordult szeliden:

- Lássá, én nem vagyok az oka. De az ember soha se végezheti a kötelességét ezek miatt a rendetlen emberek miatt.

Lassan-lassan az asszony is beletörődött.

- Hiszen ha már úgy esett, ki tehet róla... szólt sóhajtva... az isten ellen nem tehetünk.

Kötényével törülgette könnyeit... vagy hogy talán csak markirozta, mintha törülné, mert az asszony hamis portéka s keresztényi megadással távozott a várból.

De nem mult el két hét sem, ott volt megint Laucsiknál nyalka gyászban.

- Ejnye! - kiáltott fel a vizsgálóbíró, mert most mindjárt megösmerte, maga már megint itt van Fodorné? Mit akar itt szüntelen? Hát hányszor mondtam már, hogy meghalt az ura?

- Nem is a végett jöttem most tekintetes uram, hanem hát...

- No csak szaporán mondja el, mert nincs időm...

A szép özvegy lesütötte szemérmatosan a szemeit.

- A pap küldött ide... vallogatta ki apródonkint.

- A pap? miközöm nekem a pappal?

- Nem is a tekintetes urnak hanem, hogy asszonya, hozzam el előbb a halotti levelet, mert ő addig engem össze nem esket.

- Össze nem esketi? De hát kivel esketné össze? Mit beszél itt össze-vissza bolondokat!

- A Rigó Palival.

- Ki az a Rigó Pali?

- Egy jóraivaló legény, tekintetes uram.

- Ejnye, de hamar beleszeretett?... No lám, lám... ilyenek az asszonyok... de hát tán még sem illő volt ilyen hamar.

- Szerettem ám én azt azelőtt is... Tetszik tudni, régen jó szívvvel vagyunk egymás iránt.

- Persze, így már más, így már értem. Aztán miféle foglalkozásu ember az a Rigó Pali?

- Kocsis volt a szegény megboldogult uramnál.

- Ha így van, - szólt Laucsik nyájasan - nekem semmi kifogásom ellene, hanem az nem olyan kurtán megy, a halotti levélre stempli kell, ki kell iratni a halálozási könyvből. Egyszóval, ez csak úgy öt nap múlva lesz kész s akkor is elég parádéval jár. Jőjjön el négy nap múlva.

Addig a négy napig jól használta fel Laucsik az idejét.

Vallatás közben ráért kedélyes csevegésbe is ereszkedni Fodor Jánossal.

- Ej János, János, de szép felesége van... Nem csodálom, hogy az a szép asszony olyan keményen köti az élethez.

A vén betyár szemei megcsillantak.

- Bizony van annak, a ki meg nem issza, - mondta rá kevélyen.

- Kár, hogy olyan félrelépő jószág.

De már erre elfutotta Fodor szemeit a vér.

- Ne mondja azt a tekintetes uram! Kinozzon engem, csináljon velem akármit, de a feleségem tiszta becsületét be ne feketítse, mert az már nem tartozik az igazságszolgáltatáshoz.

- No-no-no... ne tüzeljen bátyó... mert úgy van, a mint mondom. Mikor hazudtam én magának valamit?

- Tudom, hogy nem hazudott, de ez még sem igaz! Hamarabb lehet báránynya az ördög, mint az az asszony ördöggé.

- Pedig a kocsis a csábítója! Vele tart, vele tartott.

- Ne tovább! - bődült fel a betyár fájdalmasan.

- No, majd meg fogja hallani a saját füleivel. Akarja-e?

- Ha akarom-e? Inkább lássam leszakadni a mennyországot. De azért ott leszek, - tudom, szégyenbe marad a tekintetes ur.

Laucsik gúnyosan kaczagott fel erre s ez a kacaj sokkal jobban szurta, döfte a szerelmes vén betyárt, mint a rettenetes «Ráday bölcső».

A megállapodáshoz képest negyednapra ott volt a szép asszony. Laucsik megtartotta szavát. A betyárt odaállította a szomszédszobába két rendőr közé, hogy mindent hallhasson, de ki ne léphessen onnan.

A szép asszonynak pedig így szólt a rögtönzött törvényszékre mutatva:

- No mondja el az uraknak, mit kíván, ismétlje még egyszer, a mit nekem elmondott, hogy ismerkedett meg Rigó Pállal s jelentse ki, hogy férjhez akar hozzá menni.

Fodorné elmondta himezetlenül még egyszer azt az egész szégyenlős históriát... csak néha sütötte le szelid kék szemeit, vagy a kendőjét taszította lejjebb a szemére.

Mikor az utolsó szót is kiejtette, egyszerre felpattan a szomszédszoba ajtaja, s előrohant csörgő lánczaival, a rendőrök kezéből kiszakítva magát, Fodor János s fölemelte ökleit.

- Verjen meg az Isten Zsófi!

- Jaj nekem, jaj nekem! sikoltott fel az asszony. - Irgalom, könyörület!

- Beszélhetsz már! - szólt megvetőleg tompán. - Tekintetes uram pedig fogja meg azt a tollat és írjon. Majd beszélek én már.

Mialatt Laucsik hirtelen papírt vett, még egy lesújtó tekintetet vetett az asszonyra.

- Megyek már az akasztófára szívesen, hanem te is velem jössz Zsófi... velem jön a latrod is. Szépen együtt megyünk jó gerlicze párom!

- Én ártatlan vagyok - rebegé az asszony halálra váltan roskadozva.

- Ártatlan! Az ám! Csakhogy épen a te fekete hajaddal fojtottuk meg a horgosi zsidót... mert nem volt kötelünk. Te nyírtad le kötélnek a hajadat. Nézzék meg kérem, hol a haja ennek a személynek? No, de hadd kezdjem az elején. Tessék csak irni tekintetes uram...

APABÁCSIKA.

(A SZEGEDI ÁRVIZ IDEJÉBŐL.)

EGY uszó deszkán találtak egy csecsemőt. Nem volt már pólyákban, de mégis igen kicsiny. Kék szemeit bávészán hordta szét a tenger fölött, mert valóságos tenger volt akkor a szegedi «budai országút» - s üdegömbölyü arczán egy bájos mosoly nevette azt a regényes képet, a mit annyian sirattunk.

A kormánybiztos épen arra siklott el könnyü csónakján s észrevette az elhagyott csecsemőt.

- Vegyétek fel az istenadtát a csónakba!

A gyerek mintha értette volna a kormánybiztos szavait, örömpesve terjeszté feléje kis kezecskéit és tapsolt.

Izmos fiucska volt. Tagjait egyetlen ingecske fedte, mely nyakánál piros zsinórral volt összehuzva.

- Jó erős fiú - mondá a biztos - ha apja, anyja nem akad, magaménak fogadom.

- Engedd át nekem bátya! - szólt a kormánybiztos öcscs, aki mint országos képviselő szintén parancsosztogató volt a mentési munkálatoknál.

- Hagyd el; majd találok én neked másikat. Lesz itt elég.

Talált is mindjárt másnap egy másik fiut, körülbelül hasonló korut és elnevezte Csongrádi Mihálynak. A tegnapi, minthogy épen Gergely napja volt, Szegedi Gergely nevet kapott. Szüleik nem jelentkeztek, a két csecsemő megmaradt hát a két képviselőnek.

Épen egy kupéban utaztam a képviselő urakkal, midőn a gyerekeket hazavitték. Vagy nyolczan voltunk benn, a gyerekeken kívül, mert menekülőkkal volt tele a vonat. A mi kupénkban csupa képviselők voltak.

A két gyereket ölibe vette a kormánybiztos s mindenféle gyűgyelő szavakat talált ki nekik; de azok nem feleltek semmire; nem tudtak még beszélni.

- Azt restelném - mondja a kormánybiztos, - ha valami ráczgyerekeket fogtunk volna össze.

- Biz az pedig nem lehetetlen; hátha valami szőregi asszony tette ki. Gergely urnak ugyis olyanforma a kinézése - találgatta az egyik utas.

- Nem szeretném pedig. És kivált Gergelynél, a ki az enyim. Hanem tudod mit öcsém, mondok neked egy pompás tervet. Neveljük a két gyereket *közös kaszszára*...

- De hisz az mindegy...

- Nem úgy értem. Csináljunk egy tréfát a sorssal, neveljük a két gyereket közösen, de az egyiket közönséges parasztnak, a másikat pedig előkelő úrnak.

- Jó, ebben van valami érdekes. Én ráállok.

- Mindenkinek tetszett a dolog s abban állapodtak meg, hogy döntsék el szavazat útján, melyik legyen ur és melyik paraszt.

Jól megtekintve a gyermekeket, Csongrádi Mihálynak vékony arcza sokkal uriasabb volt mint a Gergelyke czipó-feje.

Majdnem egyhangulag Mihály nyerte el az «uri jövőt».

Gergely tömzsi állapota azonban sokat nyomott a latba a szavazásnál, pedig ez az állapot nem volt természetes. A kormánybiztos 15 forintot adott a hajdunak elindulás előtt, hogy Gergelyt equipirozza ki s az, a mit vett, mind a gyerekre huzta: négy inget, két lajbit és két kaczabajkát: persze, hogy nem lehetett szegényke oly karcsu, mint Csongrádi Mihály (kinek ezentúl már «y»lonnal írjuk nevét).

Czepléden Gergely ur fészkelődni kezdett s minden jelekkel földre kívánczozott. Elértették s hat parlamenti tag rohant hozzá ruhácskáit kikapcsolni s ekkor sült ki tulajdonképen, hogy egy egész ruhamagazin van rajta.

De ugyanakkor kisült az is, hogy Gergely ur magyar ember, egy csikót látván ugyanis épen az indóház előtt, kis ujjacskáival, mintha valami kedves ismerőst pillantott volna meg, odamutogatott.

- Ló! Ló! mekegte, száját egészen kinyitva s lábaival dörömbölve. A «ló» szót tisztán ki lehetett venni s okozott is olyan örömet a képviselő urak közt, mint egy jól elsült «névszerinti szavazás».

Igy értek be a gyerekek Budapestre, a hol a következő intézkedések történtek ő rájuk vonatkozólag.

Gergely számára ezer forintot tettek le a takarékpénztárnál, hogy midőn felnő, ebből és kamataiból egy kis telket vehessenek számára valahol falun.

Nehogy elpuhuljon, egy napig sem tartották otthon, hanem odaadták kosztra egy házmesternéhez a zöldfa-utczában, onnan jár a kisdédóvóba, oda, a hová a közönséges szegény gyermekek.

A megállapított rendszerhez képest bezzeg egészen más sorsa lett Csongrády Mihálynak. Ő otthon nevelődik az uri háznál, bársony ruhácskában jár és a bonne vigyáz rá, az neveli.

Néhány nap előtt találkoztam a kormánybiztossal.

- Hová megy? - kérdem tőle.

- A Gergely gyereket nézem meg - felelte.

- Nagy-e már?

- Beszél mint a folyóvíz és pajkos mint az eleven ezüst.

- Hát Miska?

- Azt nagyon elkényeztetik a feleségem, meg a leányaim. Soh'se lesz belőle semmi. Beteges, sápadt és el van kényszeredve.

- No hát nézzük meg a Gergelyt. Ha megengedi, én is önnel megyek.

Gergely épen az udvaron szaladgált mezitláb, midőn oda értünk. Két macskát kötött össze madzaggal s azokat kergette szilaj kedvteléssel.

- Apabácsika! - kiáltá örömteljesen s a kormánybiztos elé futott.

A házmesterné is kijött a fiu felkiáltására s nyájasan köszönt.

- Nos, hogy viseli magát a kis hunczut?

- Semmi panaszom rá; nagyon szeretem, csak ne beszélne olyan csunyán. Maig sem birtam leszoktatni.

- Hát hogy beszél - kérdém.

- Csupa «ő»-vel uram, a hogy a szegediek. Én nem tudom, kitől tanulta. A vérben hozta magával. Mert közülünk senki sem beszél úgy.
- Hogy hinak fiam? - kezdé vallatni a kormánybiztos.
- Szögedi Gergöly - felelte bátran.
- Kell-e czukor, hoztam?
- Köll, - mondá Szegedi Gergely s hirtelen elkapta a csomagot s vigan futott a macskái után.

FELFÖLDI EMBEREK.

UTAZÁS PALÓCZORSZÁGBAN.

1. A kesely rögeszméje.

AZ UTÓBBI időkben jó nevet szerzett fiatal illusztrátor, Dörre Tivadarnak volt meg az a kívánsága, hogy ő, ki már nekem annyi palóczot rajzolt ide-oda, lásson egyet egyszer elevenen is.

Elutaztunk. Mondtam neki, hogy csináljon odahaza testamentumot előbb, mert noha nem esik Palóczia a világ végén, itt mégis meg fogja kóstolni azokat az utakat, a melyekről az annálékban meg van írva hogy sarat raknak a sár fölé s nevezik egymás közt «országút»-nak.

Minthogy ez a leírás egyszersmind hasznos kalauza kíván lenni a jámbor olvasónak, kénytelen vagyok kiterjeszkedni a részletekre is. Nevezetesen elindultunk Budapestről este a bécsi hajón, mely Váczig vitt bennünket, hol szépen megháltunk a «Csillag» című vendéglőben s csodálkozva tapasztaltuk reggelre, hogy a pénzünk több egy forinttal, mint a mennyivel elindultunk.

Mikép lehetséges ez, ha sem nem kártyázik, sem nem lop, sem nem talál pénzt az ember?

A pénz ezen megfiadását talán a boldog éghajlat okozza! Oh nem! Palóczia sem tündérország ennyire! Ilyen tartomány nem fordul elő talán még a népszínházban sem!

Nagy fejtörés után birtuk csak megfejtetni a csodát. Eszünkbe jutott ugyanis, hogy tegnap este a váci hajóállomásnál fiakkercocsist fogadtunk, a kinek nem mi adtunk foglalót, hogy pontosan ott legyen reggelre, hanem ő adott nekünk egy forintnyi foglalót, hogy biztos passagieroknak vehessen.

- Hogy hívják? - kérdé tőlem az én piktorom, egészen elmélyedve vonásainak nézésében.

- Én Roth Salamon vagyok.

- Palócz ez? - szólt a piktor halkán, hozzám fordulva.

- Dehogya! Hát nem látja, hogy zsidó?

- Lehetetlen! Soha nem láttam még zsidó kocsiszt.

- A palóczok kevély hetyke nép, nekik derogál az, hogy pénzért szállítsanak valakit. A zsidó vagy uruk nekik, vagy - szolgáljuk...

A ki ösmeri azokat a bérkocsikat, a melyek Vácztól Gyarmatra szállítják az embereket, azok már régen számárnak deklarálták azt a bölcs embert, aki először állította fel, hogy «lassan járj, tovább érsz».

Két nyomorult gebe (ezuttal Kesely és Sármány) van befogva egy-egy özönvíz előtti batárba, melyről minden földi ékesség lekopott.

A gebék nyakán csengetyű, melynek zörgése idegessé teszi az embert és a feje is okvetetlen megfájdul tőle.

- Nem lehetne levenni azt a csengetyűt Salamon? - indítványoztam a kocsisnak.

- Nem lehet kérem alássan, mert az nagy mulatság a lónak. Nagyon megszokják ezek a kedves állatok és szórakoznak vele így utközben. Olyan az nekik kérem alássan, mint az abrak... mint a vászoncselédnek a muzsika.

A minthogy igaz is. A szt.-katalini állás alatt mikor a Kesely nyakát megrángatta Salamon, leesett a csengetyü-sziyról a csatt, minélfogva nem lehetett többé felcsatolni. A Kesely megindult, de nagy zavarba hozta a csengetyü hang hiánya s minden tiz lépésnyire megkötötte magát, hogy ő a herkópáternek sem megy így gyalog. Salamon végre is kénytelen volt madzaggal kötni oda a bűvös kolompot.

- De iszen - mondá - nagy esze van ennek a lónak. Higyje meg teens uram, az embert sokkal könnyebb rászedni.

S miért ne hittem volna, ha ő mondta?

2. A palócz-föld flórája.

Szép őszi nap volt a hétfői nap. Aranyos sugarak fénynyel öntötték be a völgyet és a rónákat. A vén Naszály-hegy egészen neki zöldült a mult heti esőzések után s míg nagy darabon velünk futott, hol közeledve, hol távolodva előbukkantak kék ruhában Nógrádvár regés romjai, Drégely is azon az oldalon s balra a távolban ködösen, mint egy karabélycső, a vén Szanda.

De jó volt ezekben lakni valamikor!

Hanem iszen nem a daliás időket keressük most. Az én piktorom oda se nézett a sasfészkeknek!

Többet ért annál egy rozoga kunyhó a rétsági szőlőkben.

- Nini, a Lapaj kunyhója, - kiáltá a piktor lelkesedve. Menjünk oda! Hadd vegyek róla vázlatot.

Leszálltunk s megindultunk a hegyi gyalogúton a kunyhó felé, mely galyakból és vesszőkből volt összetákolva.

Utközben jobbról-balról, ismerős füvek és virágok mozogtak, susogtak harmatosan. A vad komló felfutott a csipkebokrokra s egészen körülfogta a karcsu hajtásokat, mintha szoknyákat varna belőlük. A fekete bodza, egész nagy táblákat lepett be... mosolygó gyászmezőket csinált.

Még a virágok is milyen egyszerűek itt!

A marmancsok, a tormalevelek, hogy összekeverednek, összebujnak; a bajnokfű kiemelkedik közülök magasra, a farkastej buján szegi be az utakat s még a halványpiros virágu bogáncs is dísz itt.

Oh, kedves virágai a palóczföldnek! A tündérkert se szebb tán, a kelet gyöngyei se bájolóbbak, mint a ti boróka-bogyóitok.

Ez a szőnyeg, a mely az én bölcsőm alá volt terítve, a melyet én annyiszor megtapodtam.

Valami édes csiklandozást érzek a talpamon, ha rátok lépek... vagy hogy talán a szivemben van az...

- Milyen szomorú virágok és füvek! - mondá a piktor.

- No, ugy-e gyönyörűek!

Még egyszer megnézte őket, futólag, lenézőleg.

- Nem talállok rajtok semmi különöset. Minden mező *ilyen*.

Ilyen? Oh, dehogy ilyen! Vagy igaz, a piktórral ők egy cseppet sem törődtek, hagyták elmenni magok közül idegenül.

Valamennyi engem nézett, kidugták kíváncsian fejeiket az apró füvek és a lóherés bokrok közül, integettek és kiabáltak, csalogatón magukhoz szólítottak... Nem ösmersz? Nézz csak! Itt vagyok... Látsz-e? Én is. Mi is. Mindnyájan. Nem öregedtünk semmit... semmit azóta...

Szivem hangosan dobogott szavaiktól... talán a könyvem is kicsordult; soha nekem még nem volt ilyen nagyszerű fogadtatásom.

De a piktór nem értett abból egy betűt sem.

Dunántuli ember, szegény!

3. Az új üstökös.

Lerajzoltuk a kunyhót. A csősz a mint meglátta, hogy a kunyhójáról mappát veszünk föl, gyanakodó szemekkel mért végig s közelebb lépegetve hozzánk, szűrét a földre terítvén, félkönyökére dülve, kihívó tekintet vetett ránk mintegy várakozó állásban.

- Oszteg mire való lesz az? - szólt hosszú hallgatás után boszusan.

- Semmi rosszra. A kunyhó nagyon szép. Le akarjuk rajzolni.

Megcsóválta bozontos fejét.

- Dejszen engem el nem bolondítanak az urak. Már micsoda szépség volna ezen la? Nem vagyok én mai gyerek. Ha az urak valami szépet akarnának festeni, ott a tisztartó háza a faluban, - hanem hát jól tudom én mi lesz ez...

- Ejh, ugyan mi lesz?

- Az lesz, hogy megmondta nekem a rétsági főkoldus, a kinek a fészke ott vagyon az ország-uton a vén nyárfa alatt...

- Mit mondott meg?

- Azt, hogy a bíró megfenyegette, jövedelmi adót fog vetni a vármegye ő rá is: - mert már a vármegye rászorul az ilyen szegény párákra is.

Nevettünk a csősz észrevételén, a mi ugylátszik, még csak jobban elkészerítette.

- Nevethetnek, tudom. Látom ám már az új üstököst negyednapja. Mindig hajnalban jön a nagy farkával... Égi jel nem hazudik.

- Hiszen az üstökös háborút jelent barátom.

- Az ám, valamikor - szólt meggyőződéssel, kalapját szemére huzva, - háborút jelentett még a jó világban, de most már mindig az új portiónak a forspontja. Nem vagyok én mai gyerek, megvigyáztam én azt már.

És az öregnek körülbelül igaza van. Mert ha az üstökös háborút jelent is, az új adókat meg a háboru jelenti.

Csak egyet nem vigyázott meg csősz uram; hogy az adószedők néha be se várják az üstökös csillagot.

Felállt, közelebb lépett hozzánk s inkább kíváncsisággal, mint gyűlölettel tekintett a vázlat könyvbe s a mint lassan-lassan kikezdte venni a körvonalakat, még tetszett is neki a dolog.

- Az istenugyse, - mondá.

- Kivettem szivartárczámat s megkínáltam egy szivarral.

- Hát iszen... iszen... szólt békülékenyebb hangon, mialatt a szivart a nagyobb összetartozandóság okából megnyálazta - ha már rászorul király ő felsége... mert hallom, hogy nagy szegénységben él ő is... én bizony nem ódzkódom... csak arra kérem szeretettel az urakat, hogy ha már úgy van, hogy legalább *minél kisebbre rajzolják*.

Azt gondolta, hogy úgy kevesebbet kell majd fizetni érte. S szörnyen hálálkodott, mikor egy féltényérni darabkára látta oda teremtvé.

4. Képzeletbeli kényelem.

Az is csak valami s ha beelégzik vele, a ki élvezte, megéri neki az igazat.

De menjünk bele a meritumba. Vajjon van-e, a ki ne hallotta volna már ezt a nevet: *Fábri*? Mert ismertebb név az a tótok előtt, mint a Hannibálé, vagy az I. Napoleoné.

Fábri volt az ötvenes években a tótok közlekedésügyi minisztere.

Ugyanis ő neki volt egy nagy gyékényes szekere, mely minden hónapban közlekedett egyszer Pest és a Szepesség közt s a mennyi Pestre menendő és Pestről jövő utas meggyülemlett egy hónap alatt, azt mind egyszerre vitte, hozta tekintet nélkül a mennyiségre; olyan volt az a tót szekér, mint a Hatvani professzor bűvös szobája, mely tetszés szerint tárgult ki in infinitum.

Mundus se expedit. A nagy Fábri meghalt, de a nagy tótszekér megmaradt, lévén ez örökkévaló. Most is ott pillantottuk meg Rétság fölött, két mokány hegyi ló huzta s mintegy husz ember ült rajta egymás tetejébe, ládák, batyukon és párnákon. Hogart ecsetére méltó kép.

A kik a kocsira fel nem fértek (azok is voltak vagy huszan) ott kutyaoltak a kocsi mellett, két oldalról, vidám dalokat zengedezve:

Tátra, Mátra, Fátra,
Három arany tálka,
Három arany tálon
Három arany czipó
Előre lovak! Gyi, hó! gyi, hó!

A lovak oda se hederítettek a nótának s monoton lépésekben melancholikus ábrándokban merülve mozgatták a lábaikat nagy kelleltlenül.

A következő dombnál azok, kik eddig a kocsin hemperegtek és fogódzkodtak, leszálltak *pihenni*, a gyalogosok pedig fölkapaszkodának, a mi nekik körülbelül olyanforma mulatság volt, mint mikor a quadrilleben felváltják egymást urak és hölgyek.

Mert tulajdonképen borzasztó utazás volt ez. Az utasoknak még jobb a gyaloglás mint ha a kocsin ülnek. Sőt datur tertium is. Némely helyeken maguknak kellett tolni és huzni a roppant megrakott szekeret.

Hanem azért ők mégis azt képzelték, hogy kényelmesen utaznak s szívesen fizettek Pestről Liptó-Szt-Miklósig fejenként néhány forintot a szekeresnek, hogy a járműve mellett ballaghassanak s azt vontatni segítsék a két életunt állatnak.

Ilyesmire is csak a tót fantázia képes, meg a birka türelem és a mindennel való megelégedés.

Nem! Ezek sohase fognak revolucziót csinálni ellenünk!

- Mikor érnek be Szent-Miklóstra? - kértem tőlük.

- A jövő héten - válaszolák. - Vegyék fel az urak egy darabkán a feleségeinket a hintóra!

Utitársam mondá, szeretne lerajzolni egy-két tót arcot, minélfogva késznek nyilatkoztam teljesíteni kívánságukat.

- Válasszák ki maguk közül a három legszebb leányt, azokat elviszszük Vadkertig.

Nagy zsibongás-nyihogás keletkezett a vászonnép között s csodálatos, csakhamar megállapodás történt a legszebbek iránt, kik aztán mint a vadmacskák egyszerre három oldalról is fölkusztak kocsinkra.

Csinos arcok voltak, délczeg, sugár termetek, valóságos öröm volt velük lenni. Ugy néztek ki, mintha Pestre mennének s szinte nehéz volt elhinni, hogy *onnan jönnek*.

Pestről? Ilyen üdén, ilyen elevenen?

- Lehetetlen! Igazán Pestről jönnek?

Hanka, Panka, Anka, a fejeikkel bólingattak és semmi különöst nem találtak abban, hogy a piros rózsát ott le nem szakasztják.

Mert másnak nyílik az... ott, ott...

Kék szemük révedezve járt a messze távolból kéklő hegyeken. Arra fekszik valahol Mikulás, a kedves édes Mikulás.

- Az csak a szép város, édes uram! - mondák... Pedig igazán Pestről jöttek.

5. Nás Gyurko.

A lankás oldalon egyszerre leugráltak a hintóról s mint valami szárnyas madarak szét-rebbentek s egyenesen a nyárfa alá, hol egy kis halom domborodik.

- Nás Gyurko! - kiáltották. - A mi Gyurikánk!

Hiába hittuk vissza, hogy lerajzoljuk. Kivált a Hankát, kinek szép szláv típusu arcza nagyon beillett volna terveimbe. Lengyel hercegnővé akartam őt tenni s férjhez adni egy görög királyhoz - a jövő beszélyemben. Kis ostoba! Elrontotta a szerencsáját.

Megállítottam kocsinkat s megnéztük magunk is a halmot, mely alatt egy tót, egy földijük aluszsza örök álmát, sőt le is rajzoltuk a csinos helyet a kőbe karczott felirattal egyetemben.

Itt nyugszik az Urban Sztuhár György nevű tót.

Meghalt minálunk, mivel hogy Liptó-Szent-Miklóson született.

Ezen kövecskét emeltük az arató-részből a mi maradt.

Anno 1873.

Micsoda bolond beszéd ez? - elmélkedem magamban. Itt halt meg, mert Szent-Miklóson született!

De mindjárt gondoltam, hogy a palócz észjárás nem logikátlan egészen. Kell, hogy valami nyitja legyen.

Ki is sült aztán, hogy a dolog abból áll, miszerint Sztuhár György azokon a napokon halt meg 1873-ban, midőn szülővárosában a kolera dult. Ennek a nevezetes ténynek akart adni kifejezést a feliratkészítő. Mert persze, ha valahol Rima-Brézón talál születni a boldogtalan, még mai napig is gabonát csépelne a palócz szérűkőn...

A nagy kocsi is odaért lassankint a karavánnal együtt. Mindnyájan lekászalódtak s körülállták a szent-miklósi ember sirját.

Az asszonyok letérdeltek. Egy töpörödött anyóka füvet szakított le róla és a kebelére eresztette.

- Elviszem a hugodnak Gyurka fiam - mondá s a lecsuszott apró köveket visszaillesztgette a dombhoz.

- Derék ember volt! - szólt a szekeres megigazitva fésűjét hátul. Én hoztam ide. Biz' isten inkább ingyen vittem volna haza, mintsem örökre itt maradjon.

- Hoj, hoj! De hires verekedő volt - sóhajtott fel egy természetes tót, nagy kalapiját meglóbázva maga körül, hogy a döngő méheket elkergesse. - Egyszer úgy földhöz ütött, hogy alig birtam feltápáskodni.

- De a halál mégis erősebb vala nálánál. Hja, hja...

Egy fiatalabb asszony egészen neki érzékenyült s el kezdett zokogni:

- Látod, látod, minek jöttél ide, idegen pogányországba? Országút mellé kitétek, temetőbe be nem vettek. Otthon megélhettél volna holtig! A Csepcesan Matyej félőlet szántott el tavaly a földedből... a Csepcesan Matyej, hiszen jól ösmerted... A feleséged is veri a nagyobbik gyereket, a te tőled valót...

S aztán rendre elpanaszolják neki, mi minden történt azóta otthon... mi minden.

Anka a szoknya-galandból leszakít egy darabot s odaakasztja a kőre, a szép Hanka előkeresi a nagy kocsiban a butykost, a melyben az útravaló ivóvizük van s végig önti vele a horpadozó dombot.

A barna palóczföld szomjasan megissza, a mi a repedéseken át be nem folyik *hozzá* s a hangos füvek elkezdene a szegény tót sirján vidáman mosolyogni.

A tót kocsi pedig gurul lassankint odább odább, a hires Mikulás felé - hol a Csepcesan Mátyás egy félőlet szántott el ennek a szegény néhai Gyurkónak a földjéből.

Hogy milyen gazember, mégis csak szörnyűség!

6. A csodálatos halastó.

Utközben egy kis faluban ebédeltünk, úgy a hogy lehet. A gyomorhurutról ott nincs fogalma senkinek. A konyha csak vasgyomrokat ösmer. Sertés-karaj, bőrös sertés, sonka, sertéskotlett, sertéspörkölt stb. Ha a szép tehetségű Noé palóczember lett volna, egyéb állatot hihetőleg nem vesz be a bárkába. S az milyen nagy fontosságú aktussá változott volna át a mai napokra! Meg lenne oldva vele a zsidó-kérdés: az orthodoxok nem tudnának mit enni.

A korcsmáros jó kinézésű magyar ember: valóságos szenvedélye a vendéglátás. Ha nincs fizető vendég az «ivó»-ban, hi magának ingyen vendéget. Mert azt mondja, hogy egész életén át részeg emberek között lévén, ezeket úgy megszokta, úgy eltanulta az észjárásukat, hogy a józan emberek iránt bizonyos ideges szánalmat érez s ezek olyan különöseknak, visszataszí-

tóknak látszanak előtte, mintha viaszból volnának, nem is tud velük beszélni. A feleségétől is azért vált el, mert nem ivott. Egy szóval, hogy társasága legyen, minden este praeparál magának néhány embert, akármibe kerül is.

Mialatt e foglalkozása folytán átszűrte életnézeteit, Barkó ur előadta, nagyon sajnálkozott, hogy az étlapja nem tetszik. Meg is tudakozta megütközve, milyen országból szakadtunk ide?

- Én magam erre a tájéakra való volnék.

Őszülő fejét meg is csóválta s mélyen elgondolkodott.

- Hiszen kérem volna itt, volna ám itt tyukhus is... megis főztük az isten adtát, hanem biz az a szegény *szint vallott*.

Utítársam nem értette ezt a *palóczillustrációt* s már épen rendelni akart a tyukból, midőn megmagyaráztam neki, hogy a tyuk vörössé változott holtteste az a színvallás, a mellett, hogy nem rendes halállal mult ki.

- Ámbátor - mondá a leves után jóakarattal - ha épen, épen...

Szórakozottan felvette tányérom mellől a késemet s elkezdé vele a körmeit vagdosni.

- Nini, mit csinál a késemmel korcsmáros ur?

A legtermészetesebb hangon viszonzá:

- Röviditem magamat. Ez a bolond köröm az, a melyik megnő magától, se öntözni nem kell, se megkapálni. Higyjék meg urak, hogy az egész teremtségből csak a köröm van kifundálva okosan... Becsületemre mondom, hogy csak a köröm... De miről is beszélünk csak?..

- Hogy bár ha épen, épen...

- Aha! Ha mondom épenséggel olyan kákabélűek az urak, iszen foghatok ám én halat is ha szeretik...

- Halat? Bravó! És hol fogja itt a halat?

- Hol? A kertemben a halastóban.

- Hát az is van? kiáltám csodálkozva.

- Már hogy ne volna - mondá Barkó uram öntelten.

No, hanem erre aztán fel is ugrott az én piktorom egyszeribe, mert egyetlen alkalmat sem akart elmulasztani, a hol a természet szépségeiben gyönyörködhetett. Egy halastó a tündér Palóczországban. Elő azzal a vázlat könyvvel, a kufferből!

- Minek az a könyvecske? szólt Barkó ur kifelé indulva.

- Arra, hogy le akarom rajzolni.

- Mit? A halat?

- Dehogy! A halastavat.

- Hát idehozassam? kérdé Barkó ur.

- Mit? A halat?

- Ej dehogy! A halastavat.

- De istenem, miféle halastó lehet az?

Hát az bizony olyan halastó volt, hogy Barkó uram beásott a porhanyós kerti földbe egy három akós hordócskát s abba beleeregetett tavasszal egy csomó hitvány halat, hadd gyarapodjanak, szaporodjanak ott, ha ráérnek, a szentlélek nevében.

S azok meg is nőttek ott unalmukban akkorákra, hogy - mint Barkó uram mondá - ma már az Atlanti tengernek se derogálnának.

7. A Pakas.

Leirtam már flóránkat, halastavunkat, erdeinket, hanem micsodák ez mind, a Pakas nélkül?

A Pakas, - a Gilagó banda utolsó tagja.

Nagy firma ez - ez a multból, nagy tradíciókkal. Gilagóék muzsikáján rakta a nagyanyánk az első csárdást, meg az előkelő menuettet. E mellett nőttek fel, szegényedtek el apáink is. A vonó kiesett hébe-hóba az egyik vagy a másik móré kezéből, de a banda az örökké való volt.

Oda volt növe a tekintetes vármegyéhez, úgy, mint a híres tulipán a ködmönhöz: együtt pusztulnak el.

A nemesség odalett, elzüllött. Gilagóék is elvesztek. A százados névből nincs ma már egyéb emlék mint a Pakas.

De már az se tud muzsikálni. Öreg, reszket a keze. Háta meggörbült. Csak a szemeinek fénye maradt meg. Az utolsó fény, azokból a régi időkből!

A kastélyok még ott állnak a palócz falvakban, hanem már nagyon kopottak. Némelyiknek a fedelén becsurog az eső is. Másokról ellenben levakarták a czimereket.

A fényes nevek is meg vannak még - de mit ér az, - ha a névnapok nincsenek meg többé. Hej, pedig valamikor, de sokat jövedelmeztek.

Talán a kalendárium változott meg! Talán a pap kereszteli el rosszul az embereket?

Vagy hogy mindig így volt - csak a vén Pakas álmodott valami bolondot valamikor? S most aztán a gyengülő eszével igaznak azt tartja.

Faluról-falura kóborog, nem muzsikál már, hanem énekel. Nincsen valami különös jó hangja, de ha egyszer olyan a divat, hogy többet jövedelmez az ének, mint a nóta. (Többet a rossz hang, mint a jó hang) - aztán nem énekel ő valami trillás operákat, nem sok kell az ő mesteriségéhez, csak a miatyánkot kell megnyujtani egy kicsit az ajtóküszöbökön... ennyi az egész.

A muzsikaszerető földi urak szétvesztek, odafordult hát ahhoz, a ki még megmaradt, - a mennyei urhoz; azt mulattatja most olyan nótával, a minő annak tetszik - t. i. zsoltárokkal.

Hanem iszen rossz csere volt az! Nem dob ám az tizforintos bankót a zsoltárokért.

Igaz, hogy Pakas se őszinte hive. Nem tud a cigány jó koldus lenni: tulságosan komoly hivatal az neki.

Istentelenül csunya históriába keveredett. Restelte is, hogy ilyenkor láttam viszont a nótárius urnál, ki igazságot téssen fölötte.

Hát úgy volt az, hogy egy szegény özvegy asszonynál vagyon szállása: a hol a kocsiszinben huzza meg magát éjszakára az apró baromfiállatokkal - ha eső van. Ha pediglen eső nincs, akkor csak kívül marad a Szent Jánoska szobra alatt, mivelhogy a szobor épen az özvegy Ráczné háza előtt áll vala. Jó hely az ott, egész komótusan segíthet onnan éjjel a kutyának,

vigyázni az özvegy háztájára. Mert olyan segéd-kutyaféle ő éjjel a Ráczné asszonyom portáján, a miért sokszor kijut neki egy kis meleg étel is... kivált mióta a kutya beteges s tulajdonképen ő volt helyette előléptetve a helyére.

Hanem a mult heti esőzések alkalmával ott bent hált, s hogy, hogy nem, egy szép reggelen azon vette magát észre Ráczné asszonyom, hogy egy köcsög finom tejfölle oda van. Épen köpülni akart délutánra.

Hová lett, hová lett, keresi mindenki... hát uram fia egyszer csak észre veszik a falubeliek, hogy Szent Jánosnak tejfölös a szája.

A bizony, csoda esett... A Szent Jánoska megette a Ráczné tejfölét. Válgék egészségére szegénykének.

Tele lett a falu a nagy hirrel. Vén asszonyok oda zárandokolának a torkos szoborhoz s unisono konstatálták, hogy hiszen megéhezhetett már, kilenczven esztendő óta.

Ebben azután az ájtatos Ráczné asszonyom is megnyugodott, kivált midőn este előkerült a Pakas és elbeszélte, hogy ő maga is hallotta mult éjszaka, milyen jóízűen csámcsogott Szent Jánoska.

Csak a nótárius uram fogta fel a dolgot másképen s a szegény vén Pakast gyanusította a tejföl dologgal.

S ki tudja, még talán ki is sült volna valami a kemény firtatásra, ha szerencsére oda nem vetődünk s el nem kérem Pakast modellnek Dörre számára.

Ideadta. Lekaptuk a vázlat-könyvbe s oda rajzoltunk egy képzeletbeli hegedűt is a hóna alá.

Megnézte a vén koldus s mosolygott.

- Ez az igazi Pakas - mondá piszkos ujjaival oda bökve, - én csak az árnyéka vagyok.

Épen az esti harangot kondították meg. Ösztönszerűleg lekapta a kalapot, hivatalos állásából kifolyólag, de észre vettem, hogy rászedi az Uristent, - mert imádság helyett ezt motyogta:

«Az az igazi Pakas!... Az, ha mondom...»

A HOSSZU ÉLETÜEK.

A HIRES Gerge Istvánt látogattam meg egyszer.

Ösmerhetnék a tekintetes urat az olvasók a «Tót atyafiakból.» De fölteszem, hogy nem ösmerik, azért hát elmondom, hogy csendbiztos, de szolgabírói hatáskörrel.

Gyerek voltam még, mikor utólszor voltam nála. Ott lakik egészen a hegyek között nem messze a hatalmas tót erdőtől a «Lopatá»-tól, egy kis faluban mély völgy katlanban.

Udvara tele volt úgy nyarankint leanderekkel és mákvirágokkal. Amazokat a kisasszonyok kezelték, ezeket ő.

Egész raj bocskorozott tót heverészett az ambituson. Asszonyok, aggastyánok, gyermekek. Mindnek valami ügye-baja volt s ő azt nagy passzióval intézgette.

Ott ült rendesen fekete bőrszékében s ebből a trónusból uralkodott, mert igazán uralkodott.

Egy délelőtt különös nagy bonyodalmas lopási ügygyel bajoskodék. Volt benne vagy negyven tanu, úgy hogy délfelé már egészen elunta s pihenésből más ügyet vett elő.

- Mi következik? - kérdé az irnokától.

- A Majgó Márton-féle lopás.

- Hadd jöjjön!

Ez a falusi birónak szólt, ki rendesen ott állott a vádlottak háta mögött, hogy mindig megadhassa a szükséges felvilágosításokat.

A bíró kiharancsolta az eddigi ügy személyzetét s új alakokat tuszkolt be az ajtón nemsokára, melyek közt különösen feltűnt egy merő ősz agastyán élénk fekete szemekkel s lazán félre-csuszott tüszővel a derekán. Pizkos, kurta inge alig ért a hónaaljáig, s látni engedte az öreg ember aszott testét: olyan volt színre, mintha már ötven esztendeje lógott volna a füstön.

- Hát kend mit keres itt öreg atyus? - kérdé Gerge uram nyájasan. - Miféle ügyben van itt?

- Én vagyok a Majgó Márton - felelte hányaveti hangon.

- Lehetetlen! Tudja-e kendre azt fogják rá, hogy lopott, de már az csak nem igaz, ugy-e?

- Minek is tagadnám, tekintetes főkomiszáros uram.

Gerge uram, a ki nagy tisztelője volt az öreg kornak, kiejtette szájából a tajtékpipáját csodálkozásában. Csak az Isten őrizte, hogy össze nem tört.

- Oh, oh! Hány éves kend?

- Nyolczvanhat leszek aratáskor.

Gerge elfordítá fejét tőle, s kemény ropogó hangon feddé meg:

- Vén bünös, kinek az istenhez kellene már térnie s a helyett most kezdi a lopást. Nem szégyeli magát?

- Az apám vett rá - mentegőzék Majgó Márton.

- Micsoda? - ugrott fel Gerge, kis fiát hirtelen lerázva térdéről. Kendnek élő apja van? Lehetetlen!

- Magammal hoztam, - jegyzé meg a bíró s kinyitván az ajtót, kikiáltott:

- Az öreg Majgó!

Sajátságos alak gurult be fürgén az ajtón, összetöpörödve mint a sün, feje egészen hátrahúzódott a vállapoczkái közé, hasa előre nyult, a koponyáján egyetlen hajszál sem volt, hanem a helyett olyan sűrűn és rendszeresen torlódtak ott egymás mellé a ránczok, hogy kötött pamutsapkának látszottak.

Gergének össze kellett magát szednie előbb, hogy szólhasson.

- Kend ennek az embernek az apja?

- Én volnék, - felelé az idősebb Majgó kelletlenül.

- Majgó Márton azzal vádolja, hogy kend vette rá a lopásra.

Az atya egy haragos, szigoru pillantást lövelt fia felé.

- Igenis, apám vett rá... ismétlé a fiatal Majgó.

- Hallgass te tacskó! - kiáltá az idősebb Majgó dühösen - s egy ügyes, alig észrevehető mozdulattal úgy arczul teremtette az árulkodó fiut, hogy a csattanása beillett volna valami apró felföldi faluba, puskalövésnek is. - Szemtelen fattyu kölyök! Még az apja ellen mer vádaskodni. No iszen, kerülj csak haza, majd megtaníttatlak az anyáddal móresre!

Hanem ezzel ugyan rá nem ijesztett, mert a fiatal Majgó nagyon jól tudta, hogy nem egyhamar kerül haza... legjobb esetben három-négy év múlva - körülbelül kilenczven esztendőskorában.

AZ UTOLSÓ LOVAG.

VANNAK még eredeti alakok, a kik úgy hátramaradnak, mint a költöző fecskemadarakból ősszel egynéhányan. Itt is, ott is van még egy, a ki előtt végig hurczolták a zászlókat az egyenlőség, szabadság és testvériség jelszavaival, a ki látta lezajlani a forradalmat, élt a Bachszisztém alatt s azután egészen maig, de ez mind csak úgy tűnik fel előtte, mint egy nagy álom, vagy egy színjáték: néhányszor leesett, a kortina meg felhuzódott s mindig más és más jelenetek voltak láthatók. Hanem hát az egész dologból nem igaz egy betű sem, minden ugyan, a hogy régen volt; az az igazi, - ez a többi csak semmi.

Ilyen alak Bibith Pál is. Isten nyugosztalja meg a szegény öreget, ha már meghalt volna. Bizony olyan visszamaradt fecske ő, még pedig nagyon soká maradt itt, majd hogy meg nem fagyott ebben a nagy hidegben.

Bevette magát a turóczmegyei birtokára és sohasem mozdult ki onnan. Se vendéget nem fogadott, sem ujságot nem olvasott, sem levelet nem irt, a mit neki irtak, nem törte fel, hanem úgy élt ott harmincz hosszú éven át mint egy halott.

Valaha vidám, daliás fiú volt ő is. Szép leányt vett el feleségül valahol Borsodmegyében, a hol szinte volt egy jól rendezett birtoka. Szegény volt a leány, de gyönyörű, irigyelte tőle az egész környék, ő pedig imádta mint egy szentet.

A szép menyecske tán kaczer volt egy kicsit, de nem bűnös. Egyszer elvitte egy bálba s ott valaki azzal dicsekedett, hogy a szép szőke asszony megcsókolta. Meglehet igaz se volt, vagy ki tudja, milyen felhevült pillanatban tehette. A férjnek ki véletlenül hallotta a dicsekedést, arczába tódult a vér, ajkaiba harapott és nem szólt semmit reggelig.

Reggel bepakkolta az asszonyt a bricskába és azt mondta neki nagy nyájasan:

- Eredj haza, édes fiam. Én nekem el kell utaznom valahova, ki ne mozdulj otthonról, míg vissza nem térek.

Az asszony arra kérte pirulva, hogy siessen haza, mert... mert ő már holnap hozzáfog ahhoz a nagyon nagy munkához - kis főkötőt horgolni. Ahhoz a nagyon édes munkához.

Hozzá is fogott. A férj pedig megvivott azzal a dicsekvő emberrel össze-vissza szabdalta az ábrázatát, aztán elment és soha sem tért többé vissza.

Várhatta a szép szőke asszony otthon az ablaknál ülve harmincz álló esztendeig.

Azalatt Pál urból Pali bácsi lett és az a hires bagoly, a ki sohase mozdult ki sehova. A szép asszony megpróbált minden utat, hogy kiengesztelje, hogy láthassa, leveleit feltöretlen kapta vissza, üzenetvivőjét be sem eresztette az a rideg ember, a ki az ország másik végére temette magát.

A kis fiuból, a kinek a főkötőket horgolták valamikor, nagy fiú lett. Az is eljött egyszer - de az öreg őt sem fogadta el. Nem akart semmit sem tudni senkiről.

- Én már a kriptában vagyok - azt üzente - és a kriptát ne nyitogassák elevenek.

Megszakadt minden fonal köztük. Éltek elválva, hirt se hallva egymásról hosszú évekig, talpig fekete ruhában az özvegy asszony, megkövült szívvvel a megbántott ember, ki a szobájából sem lépett ki.

Hát igazán van olyan seb, a melyik nem gyógyul meg soha többé?

Egyszer azonban évek múlva, jött a levelek közt egy olyan, a melyeken messziről kiütődött a fekete szegély belülről. A rideg ember elsápadt, de ezt a levelet se bontotta ki, csak hogy nem is küldte vissza, érezte már ő azt, mi van benne s hogy nincsen kinek visszaküldeni.

A szalmaözvegy halva fekszik.

Kinyitotta az ablakot reszkető kezével. Fák lombjai megsügták azt neki, a szél besüvitette... Azoknak a nagy fáknak az árnyéka a selyem gyepen tánczó csipke-szemfedőket rajzolt. Mind, mind halotti pompa ez neki.

Mikor besötétedett, behitta az egyetlen bejáratos cselédjét, a kivel különben máskor csak az ablakon át beszélgetett.

- Pista fiam! - szólt szomorúan, - nyergeld meg a lovamat!

Az bámész szemekkel tekintett rá s csodálkozva rázta a fejét.

- Nagy utam van. Hazamegyek Borsodba.

- De csak nem lóháton?

- De bizony lóháton megyek, édes fiam.

Elment lóháton more patrio. Az utolsó lovag keresztül huzódott a falukon s még tán nevettek is a gyermekek útközben, mert bizony már görbén ült azon a szürke lovon.

Egy hét kellett neki az utazásra.

Éjjel ért be falujába s egyenesen a temetőnek tartott. Ott is a legfrissebb hantolású sirhoz.

A hold épen rásütött a barnuló rögökre. Az öreg nemes levette a kalapját. Ősz hajszálait a szellő lengette.

Azután odaszorította öklét a ló nyakához, hogy azt térdelő helyzetbe kényszerítse s lassan suttogta a paripához:

- Kapard meg az úrnőd sirját édes lovam... *mert hátha becsületes asszony volt.*

A ló mintha megértette volna a gazda szavait, meghajlította mindkét lábát s szeliden bólintott a fejével.

Akkor azután lassan föltette a kalapját ismét s szép csendesen kiballagott a temetőből.

A kastély mellett elment nyugodtan. Pedig világos volt az egyik ablak.

Talán a fia olvasgat ott most vagy imádkozik az anyjáért? Hanem a korcsmánál megállapodott. Lovagostorával megzörgette az ablakot.

- Kelj fel Eliás! Adj egy itcze bort!

A zsidó kihozta a boros üveget. A lovag ivott egy kortyot, aztán kiöntötte a többi az utra.

- Itt a palaczk árendás. Semmit sem fizetek érte mert tudd meg, hogy a *földesurak* járt itt!

...Ő maga bizonyosan nem tudta, hogy már nincsenek földesurak!

Sarkantyuba kapta lovát és elvágtatott mint egy fiatal középkori dalia, hogy köd előtt, köd után.

A LUPCSEK JANI HÁZASODÁSA.

HA RENDES észjárású ember volnék, úgy kezdeném a történetemet, hogy a birodalmi kancellár fényes butorzatu teremben ült és finom cigarettát szitt.

Hanem az nem volna talán igaz, mert sohasem találkoztam a kancellárral, nem is voltam soha palotájában, nem is tudom, hogy mit csinált, mit szitt, hanem hogy Lupcsek János, a ki nekem per tu pájtásom, nem ült fényes butorzatu teremben, hanem valami komisz mellékszobában körmölgetett, arra le merném tenni a hitet.

Nem is született ő arra különben. Egy szürszabó-mesternek volt a fia és magának is a szürszabóság volt az ambíciója, (mert szép mesterség az annak, a ki tudja;) midőn beütött neki a szerencse: megtették intelligens embernek.

Mert nagy protekciója volt; a kulcsárné a falunkban, a kinek az urasága testvéröccse a birodalmi kancellárnak, s a ki «két testvérgyerek Lupcsek Janihoz», a hogy ő szokta mondani. S mivel Lupcsek Janinak nagyon szép czikornyás írása van, a hatalmas bécsi urhoz, mikor az egy izben öccsénél volt, beajánlotta őröknek a sekretáriusa mellé.

Ebből aztán, nagy öröme lett a szürszabó-családnak, nagy renoméja a kulcsárnénak, a ki olyan befolyást gyakorol a birodalom ügyeinek vezetőjére s kiváltképen sok becsület háramlott az egészről Czapi András kántor uramra, mert ő tanította írni Lupcsek Janit, s úgy megtanította, hogy most már Bécsbe vitték e miatt. Mégis csak jeles talentum ez a Czapi!

Lupcsek Janit senki sem sajnálta, hogy elment, csak éppen a kovácsnak a lánya, az Eszter. Pedig hát senkinek se ígérte meg, hogy visszajön érte, csak éppen az Eszternek.

Visszajön, hogy ne jönné, csak éppen négyszáz forintot akar ott gyűjteni, a mennyi elég egy derekas műhelynek a megnyitására. Mert szebb dolog a betűvetésnél színes selyemszálakból tulipánokat írni a ködmönökre és a szűrőkre: pápaszemes urak olvassák azt, szép leányok szemei nézegetik ezt.

Hát Lupcsek Jani, mondom, ott körmölgetett ez egyik irodában, midőn a belső termekből éles csengettyűhang jelentette, hogy ő excellenciája parancsol valamit. Minden ilyen csengetés után bizonyos élénk nyüzsgölődés volt észrevehető: a palotában ajtók nyíltak, siető léptek hallatszottak.

Lupcsek Jani valami csiklandozást érzett a tagjaiban, megsugta az előérzete, hogy ez a csengettyűszó összefüggésben áll valahogy ő vele. Talán a fizetését emeli fel havonként öt forintra a kegyelmes ur s ezzel is hamarabb, sokkal hamarabb jut szeretett Eszteréhez. Már eddig összegyűjtött száz forintot, ha így halad, két-három esztendő múlva együtt lesz az egész összeg.

A mint így ábrándozik, egyszerre csak benyit az inas, hogy a kegyelmes ur hivatja.

Lupcsek Jani annyira megörül ennek, hogy a viaszkos vászon-ujjat sem huzta le a fekete gérojáról, hanem azzal nyitott be ő excellenciájához.

- Hogy hívják önt? - kérdé a kancellár ridegen.

- Lupcsek János, - mondá Lupcsek János.

A kancellár fel s alá járkált a fényes, bársonyos teremben, aztán még egyszer végig nézte Lupcseket.

- Nősen?

- Nem, - felelte Jani halkán.

Erre a szóra egyszerre kigömbölyödött a kegyelmes ur ábrázata s maga taszitott egy karikán járó széket a Jani felé.

- Üljön le, kedves barátom!

Jani leült, de csak az egyik csücskére mert leülni az aranyozott székeknek.

- Akar-e ön nagy ur lenni? - kérde aztán a kancellár hirtelen.

- Hogyne akarnék - mondá az én per tu pajtásom.

- Akkor ön nagy ur lesz.

Jani lecsukta a szemeit s úgy hallgatta azt a tündér álmod. Tán bizony nótáriussá teszi a kegyelmes ur, otthon a falujában. A volna még csak a nagy boldogság.

- Önnek százazrei lesznek... olyan gazdag ember lesz, mint én, selymes szobái, palotái, lovai, hintói lesznek s még azon felül valami - szép fiatal felesége.

- S mikor lesz ez? - kérde savanyaru válva Lupcsek, azon hitben, hogy csak bolondítja az exczellenciás ur.

Holnap reggel.

- Holnap reggel? kiáltá elhülve Lupcsek. Lehetetlen az!

- Már miért volna lehetetlen? vágott közbe a nagy ur zordonan.

- Hát csakugy gondoltam - hebegé Lupcsek zavartan, - hogy Eszter nem jöhetne ide akkoráig.

- Micsoda Eszter?

- Hát az Eszter, a kovácsunk leánya, a kit el akarok venni.

- Ugy tetszik nekem, ön egy kissé... bocsánat, ha kimondom, hogy ön egy kissé ostoba.

Lupcsek egy szót se mert szólni többé.

- Játszszunk nyílt kártyákkal fiatal barátom. A dolog nem az ön szép szemeire megy, elhiheti. Az egész igen egyszerű. Egy angol bankár egy jövedelmező vállalkozást óhajt elnyerni Magyarországon, melyhez azonban szükséges dolog a magyar állampolgárság. A pályázati ajánlatot már holnap délbén kell benyújtani, de ő nem nyújthatja be, mert nem magyar állampolgár. Benyújtja tehát a leánya, annak a neve alatt fog menni, de még ez se magyar állampolgár. Azonban még délelőtt azzá kell lennie. S lesz, mihelyt összeesküsznek. No, érti-e már? Ön az a szerencsés fíczkó, a ki hálákat adhat az Istennek, hogy magyar és hogy nem nő. Két napja keresek már ilyen embert. Neje az éji vonattal fog megérkezni.

Lupcsek úgy állt ott mereven, és szótlantul, mint egy sóbálvány. Egy ígét sem birt volna kiejteni a világért.

A nagy ur még egyszer ránézett s így szólt:

- Szerencsés csillagzat alatt született.

Majd hozzálépett s megveregette a vállát.

- Legyen ön itt reggel kilencz órakor, - szabóm már korábban oda fog menni önhöz s felöltözteti illendően.

Ezzel intett neki, hogy távozhat. Lupcsek hát távozott, de a feje tele volt ezzel a fényes mesével, a mit hallott. Valami vaskéz a szívére nehezedett és úgy nyomta, de úgy nyomta, hogy az majd megrepedt attól.

Egész éjjel nem tudta behúnyni szemeit; eléje jött Eszter szomoru ábrázattal, kisirt szemekkel s a vízió szemrehányólag nézett rá s hivogatta haza... haza...

Lupcsek felugrott, felöltözött a viseltes hétköznapi ruháiba és megindult az álomkép után s ment, ment, míg egyszer egy szép napon kopottan, rongyosan otthon termett.

A faluban azt rebesgették, hogy a nagy ur elcsapta a szolgálatból, valami rossz fát tehetett a tűzre, ki tudja, hogy volt, mint volt.

Hanem iszen elmondta aztán Jani úgy, a hogy én elmondtam; miért kellett neki szökni, ott hagyni mindenét, ruháit, pénzecskéjét, mely épen kölcsön volt adva egy barátjának.

A derék kulcsár néni nem hitte el a történetet - hanem a kis Eszter elhitte az utolsó szóig.

S már ezért is megérdemelte - hogy igaz legyen a Jani dolga s az abból kivilágló nagy hűsége.

A mint hogy én nem is látok benne semmi különös lehetetlenséget!

A KÁNTOR-FIU.

(AZ ERZSI LEÁNY ELBESZÉLÉSE.)

EGY este történt, a mendikáns éppen a harangkötéllel vesződött odakünn a haranglábnál, én a konyhában a vacsorát főztem, mert mióta a szegény nagyasszony elhalt, ha csak szolgáló voltam is, mégis gazdasszonyi sorom volt a háznál; és rendelkeztem mindenben. Az öreg kántor torka felemésztette volna a Dárius kincsét is.

De foltoztam a szegénységet, a hogy lehetett. Nem hagytam éhen halni az öreget, (bár százszor inkább hagytam volna) s a fiunak és kis hugának is jutott tisztességes eledel ebédre, vacsorára mindennap. A leánykának még ruhácskát is teremtettem.

Mert el tudtam csinálni a dolgokat. Az olyan párbért, a mit akkor hoztak el a falubeliek, mikor a kántor vagy nem volt otthon, vagy aludt, eltagadtam előle, s a lajstromban kikerestem az illetőnek a nevét, és egy keresztet csináltam utána, a mi annyit jelentett, hogy már fizetett. Hej, csak jó mégis, hogy kis lány koromban megtanultam olvasni, írni. Ezeken az eltagadott morzsákon tengődtünk; a miről a kántor tudott, azt mind ő itta meg.

A kántor Laczi éppen a huszadik évét töltötte be, a sorozás alá esett volna már, de mint öreg apának egyetlen fia, szóba nem jött.

Csinos fiu volt, legalább nekem nagyon tetszett ártatlan, kék szemeivel, szelid mosolygásával. A szavai is olyan kedvesek voltak, mint a szinmész, kivált én irányomban, meglehet, talán tetszettem is neki, bár soha sem csipkedte meg orcámat, mint a többi legények, hanem arra emlékszem, hogy sokszor felejtette rajtam a szemeit s úgy elpirult, mint egy kisasszony, ha én is rávettem a magamét. Pedig be sokszor rávettem.

Azon az estén, a melyről szó van, ő sem volt otthon, a tiszteletes ur palántakertjét gyomláltatta a gyerekekkel, mivel hogy Laczi olyan preczeptor-forma volt az apja mellett. A tiszteletes ur alkalmasint ott tartotta vacsorára, a mi ő nála rendesen egy karéj kenyérből és egy köcsög tejből áll.

Egészen egyedül voltam, mondom a házban, mert a kántor odabent szundikált, midőn egyszerre megnyílt a konyhaajtó és Sáfrány János uram nyitott be. Még most is szinte látom ő kegyelmének azt a szomorú arcát és reszkető hangját, mintha hallanám.

- Itthon van-e a kántor, Erzsi fiam?

- Itthon van János bácsi, de alszik.

- Költsd fel Erzsi lányom, mert nagy dologban van vele egy-két szavam.

Olyan ünnepélyes hangon mondta e két szót «nagy dologban», hogy magam is belesápadtam, bementem, és megfogtam a kántor sárga kabátját.

- Hop! Hát mi baj van?

- Itt a Sáfrány János, keresi nagy uramat.

- Tudom, tudom, - dörmögé még mindig félálmosan, - a fiura jön megalkudni, nem adom, négyszázon alul... nem adom, nem adom. Nekem sok pénz kell...

Bámulva, de mégis valami baljóslatu sejtelemmel néztem rá, de nem értettem semmit a mondottakból.

- Hídd be Sáfrány uramat - parancsolá mogorván, - te pedig eredj ki az udvarra, leány... mert magunk akarunk lenni.

Az esteli harang most kondult meg. Az öreg kántorra néztem. Ájtatosan keresztet vetett magára.

Sokáig beszélgettek aztán odabenn, lassan suttogva, csak néha-néha kaphattam ki egy-egy rövid szót, mert nem mentem ám ki az udvarra, hanem ott hallgatóztam az ajtónál.

Tudtam, éreztem, hogy valami irtózatoss történi a két ember közt.

A hideg borzongatta hátamat, szorosan odalapultam a szögletbe, kezemmel az ajtópánt hideg vasába fogódzva, fogaim vaczogtak, szívem összeszorult. Hallottam a saját szívem dobogását s néha-néha egy-egy elejtett mondatot:

- Mert szeretem a gyereket, - hangzott a kántor rekedtes beszédje. - Jó fiu, nagyon jó fiu.

- Igen, de háromszáz forint is sok pénz a mai világban. Egy egész élet kell hozzá, míg annyit kikaparunk.

- Hiszen én is egy egész életet adok ő vele.

- Csak nyolcz esztendő, kántor uram.

- De hát ha vissza nem tér, hehehe... Okos ember mindenre számítson, Sáfrány gazda. Aztán gondolja meg, hogy olcsóbb legényt sehol sem kap a fia helyett.

- Ki tudja, hátha kapnék...

- Ugyan hol? Mondja meg hol? Az egész környéken nincs eladó fiu.

Most már érteni kezdém az iszonyatos alkut. Az öreg Sáfrány a besorozott fiu helyett meg akarja venni a mi Laczinkat. Oh, hogy ezt megengedi így a törvény? Istenem, istenem, micsoda szive van annak a királynak!

Elborult szemem előtt a világ, fejem zúgott, s semmit sem hallottam többé, csak a lugzó kád csurgását, poty, poty, poty. És az olyan kísérteties volt most!

Az öreg kántor kinyitotta az ajtót, és kikiáltott: - «Erzsi gyere be, gyujts gyertyát!»

Bevánszorogtam s meggyújtottam a gyertyát.

A fali tükör rendkívül sápadtnak, dúlnak mutatta arczomat, de ők nem ügyeltek rám.

A kántor megfogta a gazdag Sáfrány kezét s belecsapott.

- Tehát ebben állapotunk meg.

Sáfrány kivette a tárczáját és egy tizforintost vett ki belőle.

- Itt a foglaló - mondá halkán - a többit majd akkor...

- Nagyon helyesen van... igenis. Eredj fiam Erzsi ezzel a nagy bankóval a zsidóhoz, hozz egy czilinder bort. Megisszuk az áldomását. Igaz-e?

Ugy égette kezemet a pokoli pénz, de azért engedelmeskedtem s meg hoztam a bort. Hozzá is láttak azonnal: az öreg felköszöntötte Sáfrány uramat, szidta azokat az apákat, a kik nem szeretik a gyerekeiket s dicsérőleg emelte ki Sáfrány gazdát, mint a ki áldozatot hoz az apai szeretetnek.

Azután maga magát köszöntötte fel, mondván:

- Az isten éltesse a szegény megboldogult feleségem urát!

Ezt gyakran szokta mondogatni a kántor ur s ilyenkor mindig nevetett.

Engem is kináltak egy pohár borral. Utánam hozta a kántor a konyhába, de én csak sirtam, és beöntettem a bort a lugzó kádba. Inkább szomjan halnék, mintsem ebből a borból igyam egy kortyot.

Laczi is megjött a paptól.

- Mi bajod Erzsike, miért sírsz? - kérdé szeliden.

- Ne is kérdezze, - mondtam szomoruan.

- Itthon van édes apám? Ki van még bent?

- Az öreg Sáfrány - szóltam reszketeg, fojtott hangon.

- Mit csinálnak?

Kedvem lett volna elkiáltani magamat: «Istentelenséget csinálnak. Most kezdtek hozzá, hogy téged megigyanak.»

De nem, nem szóltam semmit. S ez az egyedüli hibám. Ha akkor szólok, talán elszökik az a fiu s nem kerül többé az apja elé. De így... tudhattam előre, leveszi lábáról a vén sátán. Hiszen oly szelid, engedelmes volt.

Negyednapra elment helyettesnek a Sáfrány fiu helyett. Az öreg kántor megkapta a három százast. Tíz forintot odaadott belőle a fiunak az utra, a többit megtartotta ő maga.

Nem volt annál a háznál nyugalmam többé. Elkezdődtek a kántornál a dáridók, evés-ivás. Ették a szegény Laczit.

És megették az utolsó falatig. Mikor a legutolsó forintot vittem váltani a zsidóhoz, akkor jött meg a hire a Kovács Mihályék fiának levelében, hogy Laczit egy golyó a másvilágra vitte Solferinónál.

Az öreg kántor ájtatosan keresztet vetett magára s azután csendesen zokogott sokáig.

Majd nyöszörögve jött ki az udvarra:

- Nem igazságos az isten! Ő sem igazságos már. Azoknak a gyerekeit szedi el, a kik szeretik. Elszedi idegen országba, mészárszékre hajtja... Oh egy érzékeny apának nehéz a sorsa! Nehéz, nehéz!

A Laczi kis huga, egy szőkehaju angyalarczu gyerek is ott sirdogált a padkán, lábacskaít kinyujtva.

- Ki lesz most már az én gyámolóm, büszkeségem? - orditozott a kántor.

Szemei a gyermeklányra tévedtek.

- Te lész, te lész... csak már valamivel nagyobb lennél édes angyalom!

Hozzáment, szívéhez szorította s megcsókolta szép lenhaját.

- Tied most már apai szeretetem egészen.

A kis leányka velem, az én ágyamban szokott hálgni. Egész éjjel arról gondolkoztam, hogy ne fojtsam-e meg szegénykét?

De nem volt bennem annyi keresztényi erő és bátorság!

TÖRTÉNETEK A „FOLYOSÓ”-RÓL.

RÉGI URAK, RÉGI CSELÉDEK, RÉGI RABLÓK.

Beszéli: Eötvös Károly.

HALLOD-E palócz fiam! Te abban a bolond vármegyédben odahaza, a hol széles tótkalapban jár a rabló és zsendiczét früstököl, vacsorázik, talán nem is hallottad hírét Sobrinak?

De ha a Sobriét hallottad volna is, a Hunkár Tóni bácsiét bizonyosan nem hallottad!

Hát olyan inzurgens vitéz volt az öcsém, fiatal korában, hogy hét vármegyére szólt a vitézsége. Regék nőttek mögötte a földből, a melyet sarkantyus lábával megtaposott ő és a huszára Farkas Pál nevezetű.

Azt beszélték az inzurgens tábornökeknél, hogy a franczia császár ki akarta cserélni a mi császáruktól, az öreg Ferencztől - s egy regimentet ígért érte, hanem a császár két regimentet kért - hát a dolog abban maradt. Ez persze csak mesebeszéd volt. Hanem neked elég az palócz, hogy megértsed, mekkora vitéz lehetett Hunkár Antal. Hát ugy-e elég?

Ez a Farkas Pali vén ficzkó volt már s ott öszült meg az ura mellett, de jól is bánt vele Hunkár Antal. Egy kosztón voltak együtt mindig.

A győri csatában golyóktól, kardcsapásoktól találva összerogyott Hunkár Antal élettelenül, piros vére megfestette a füvet nagy darabon és összefolyt a Farkas Páléval, mert a vén huszár is ott feküdt nem messzire, halálos sebekből boritva, mert kutya erős csatapaté volt az... Hej, kemény gyerekek voltak azok... akármit beszélnek is a szegény inzurgensekről ezek a gyámoltalan fraknóiak... mesterségre, ketyeg azoknak, hidd el, a masinájuk, a melyen a történelmet férczelik...

Hát mondom, a mint így fekszenek véresen haldokolva, Farkas Pál kinjaiban is siet még oda kuszni a vérpatakban holtnak hitt urához s ráfeküdt... úgy bizony palócz... ráfeküdt, hogy a testével eltakarja még akkor is, nehogy futó lovak megtapossák ura testét.

Ilyen volt Farkas Pál, egy körömnnyivel se kicsinyebb mint a gazdája.

Azt kérdezed: meghalt-e Hunkár Antal? Dehogyan halt meg, dehogyan. Nem olyan könnyen ment ki még akkoriban a lélek az emberekből, mint most. Mert erősebb volt az ember is, a lélek is.

Nem halt biz' az - a minthogy éppen egy későbbi esetét akarom nektek elmondani, hogy im a rendőrséget ócsároljátok itt. Mindig olyan veszett rossz volt az!

Jegyezzétek meg magatoknak, hogy mindenki halandó a világon, csak két ember nem, Bízay és Thaisz.

Ezekre senki sem emlékszik *mióta vannak* - és senki sem fogja megérni azt, hogy *már nem lesznek*.

Hát minek az a hiábavaló rugaszkodás?

Hiszen megcsinálta azt Hunkár Antal is... vagy igaz, nem mondtam el.

Hát igen. Dunántuli ember úgy is tudja, ha másképp nem, pendeles korából, hogy az öreg Hunkárt megrabolta egyszer Sobri. A ki pedig nem dunántuli ember, az úgy sem érdemli meg, hogy elmondjam.

El sem mondom. Csak azt jegyzem meg, hogy Sobri gyöngéden, finoman, udvariasan vette el a pénzét, úgyszólván emlékül, mert régenten a rablógyilkosokban is több ildomosság volt - mint most azokban néha, a kik őket fogdossák.

Hunkár megcsóválta a fejét, mikor kirabolták. S elment a szolgabíróhoz, a ki keresztfia volt:

- Hallo-d-e Laczi öcsém - mondá neki mosolyogva - azok a gazemberek megtréfáltak, meg-raboltak, hát azt mondom neked, édes keresztfiam, hogy az ellopott holmim elő legyen egy hét múlva. Küldd el a hajduddal mához egy hétig, mihelyt visszavetted Sobriéktól. Nem én... nem is szólnék egy szót sem, ha a feleségem gyűrűjét is el nem viszik az imposztorok.

- Hja bátyám, nem olyan könnyen megy az!

- Nem-e? mondja Hunkár. Hát akkor miért fizetne benneteket a vármegye? Ne bolondozz fiacskám, jobban tudom én azt, mint te... Csak te küldjed a tárgyait... mindig otthon vagytok délután.

- De bátyám...

- Nem lehet édes fiam, szívesebben adnék hosszabb terminust... de tudod, a feleségem gyűrűje miatt...

Egy álló hétig várt Hunkár Antal. A hetedik napon megkérdezte a huszárjától:

- Hoztak-e valamit a szolgabírótól?

- Semmit se hoztak - szólt Farkas Pál.

- Se nem üzentek?

- Se nem üzentek.

- No hát az is jó. Akkor hát hozd elé a mentémet öreg, aztán vedd ki az ünnepi öltözetemet a kaszniból. Mert Bécsbe megyünk öreg.

Felment Bécsbe. Ott aztán felhuzta a ránczos kordován-csizmát, a brokát-dolmányt és az ezüst gombos mentét panyokára, felkötötte a régi rezelvált fringiát s úgy csörtetett be a császári rezidenciába, hogy ereszszerk be a császárhoz egy-két szóra, mivel hogy ő az a bizonyos Hunkár Antal.

A császár emlékezett nevére s nagy kegyelemben fogadta.

- Milyen kívánsága van, kérdé tőle nyájasan.

Az öreg inzurgens hátrarántotta a mentét, azután végig simogatva a csörömpölő fringiát az oldalán, recsegő kevély hangon mondá:

- Fölséges uram! Én ezzel a karddal védelmeztem meg Fölséged trónját Napoleon hadseregei ellen s fölséged egész kormánya most nem tud engem megvédelmezni egy pár tolvaj ellen. Ezt akartam felségednek mondani. Aláz szolgája!

Meghajtotta magát s szép csendesen fölpakkolt és hazajött.

S többet soha se hozta elő, hogy valaha valamijét ellopták.

Megadta magát a sorsának.

Mi pedig adjuk át magunkat annak a tudatnak, hogy a régi jó urak és velök a régi jó szolgák már kihaltak - de a régi rossz rendőrség, az halhatatlan.

Ne izéljetez hát kérlek ezzel a szegény Thaisz Lexivel.

A NAGY REGDON MIHÁLY.

MINDEN igaz, az alábbiakból csak a nevek nem. De hát talán nincsenek is már igaz nevek!

Pedig érdekes lesz mégis keresni az igazi neveket.

Én resteltem kiírni, mert egy képviselő van szóban, a kit mindnyájan nagyon szeretünk, ha nem is egészen olyan nagyon, mint ő magát.

Történetem az Almássy-összeesküvésből ered. Egy nagy meséből egy kis kiágazó mese!

Regdon Mihálynak kerestem hősiemet, mert igazán hős volt. Nem volt bátorsága nem annak lenni; kikereste hát, hogy lehet azzá a legolcsóbban.

Szerette a szép frázisokat, de barátja volt a rideg filozófiának is. Csinos kis konfliktus.

«Ha részt veszek az összeesküvésben - így okoskodék - elfoghatnak, felakaszthatnak, az pedig szintén nem lesz nekem kellemes, de az országnak sem lesz hasznos.

«De ha részt nem veszek az összeesküvésben, rám kiáltják a hazafiatlanságot, az pedig szintén nem hasznos az országnak, de nekem is kellemetlen.

«Azért hát részt veszek az összeesküvésben, de úgy, hogy ha akarom, még se legyek benne részes.»

No, ez elég egyszerű taktika. És a kivitele sem volt nehéz. Az okos ember mindent kitalál. A nagy Regdon Mihály is kitalálta.

Ki kellett mennie néhányszor az összeesküvés ügyében «ő» hozzá Olaszországba, hát erre nézve van ám ott elég talján, a ki sokra nézi a titokban nőtt szűz dohányt. Mert nagyszerű plánta az, hogy olyan rettenetes háborúságot tudott hozni a népek és királyok közé.

Ami Regdonunk mindenekelőtt kontraktust kötött egy olaszszal, hogy ennyi meg ennyi dohányt tartozik neki szállítani. Soh'se szitt még olyan olcsó jó portékát a jámbor olasz. S a derék Regdon még azt a kis pénzt is otthagya nála; jó helyen van, hadd kamatozzék, mindössze egy kis írást vett mindig az átadásról. Már csak hogy igazán ritka becsületes emberek ezek a magyar szomszédok. Isten növecsse meg nagyra a vetéseiket.

Azok a vetések pedig nőttek is az alatt - a hazafiúi fantáziákban. A «Köztelek» volt a színhely. Ott tartották az összeesküvők titkos gyűléseit. Titkosakat? No 'iszen épen mi tudunk titkolózni!

Regdon természetesen szintén ott könyökölt a nagy titkokon. Mert ez is hozzátartozott akkor a «chic»-hez. Csak hogy nem tette lábát most sem a Köztelekbe addig, míg egy szobát nem bérelt az «Angol királynő»-ben - éppen a Deák Ferencz szomszédságában.

S ha már ott lakott, minek járt volna ebédelni is egyebüvé? Az öreg urral evett egy asztalnál az emeleti ebédlőben.

Az ebéd minden okos elme szerint egy kényelmetlen küzdelem a fekete kávéhoz. A fekete kávénál megindul a füst a szivarokból s tervek, remények, egy szóval a másik füst, az aranyosabb... Ez is, az is, felhőket csinál.

Regdon is mindig elmondta a «Deák-asztalnál», miről beszéltek, mit végeztek a Köztelekben. Szellemes csevegő volt, gyermekded naivság s kedély nyilatkozott a felfogásában. Akármit beszélt, érdekessé vált előadásában. Csodálatos volt ez a Regdon. Aranyat tudott csinálni a sárból; azért tudott talán sarat is csinálni az aranyból.

Deák e mozgalommal szemben azt az álláspontot foglalta el: «Nem bánom, akármit csináltak.» És nem bánta. Legalább látszólag nem. Valószínű azonban, hogy bizalmas forrásokból folyton értesült a történetekről. De a Miska fecsegéseire sohasem volt semmi megjegyzése. Meghallgatta, nevetett is, a hol nevetni kellett, de nem vette semmibe. Hadd csevegjen szegény Miska. Miért ne beszélhetne mindenki arról, a miről szeret?

Egyszer aztán úgy fordult a dolog, hogy Regdon egy délben nem jelent meg a nagy asztalnál. Nem lehetett neki. Bevitték a Neugebäudeba és ráfordították a kulcsot. Az ilyen multság gyakran megesett akkoriban az embereken.

S a milyen könnyű volt bejutni az Ujépületbe, épen olyan nehéz volt belőle kijutni. Ilyen bolondos természete volt annak.

Hanem valami nagyon unalmas nem igen lehetett ott, mert volt arra nézve egy rendes hivatalnok, hogy a bekerült vádlottakat maga elé vezettetve, órák hosszáig mulattassa a kérdezősködéseivel.

A hivatalnokot Koporka Jánosnak nevezték. Magas, szikár ember, epés arccsal, zöldes kigyszemekkel. Az isten is arra teremtette, hogy egy egész országra haragudjék. Az arca, mint mondom, valóságos mesterségéhez tartozó eszköz volt.

Hát ez a Koporka János kezdte vallasni Regdont németül.

- Miért járt ön Olaszországban három izben?

- Miért jártam? - szólt az naiv titkolózással. Hiszen épen ezt nem mondhatom meg az urnak.

- Ugy-e he? kiáltott fel Koporka eltítkolhatatlan örömmel. Hát nem mondhatjuk meg, ugy-e? De beismeri ön, hogy tiltott cselekményt végzett?

- Beismerem, de...

- Tollnok! szól oda Koporka a segédjének, - jegyezze a Nr. 20-nak vallomását.

A Nr. 20 erre nagy akadozva előadta, hogy csakugyan tiltott cselekedetben járt Olaszországban három izben; szállított oda egy kundschaftjának, mert mi tagadás, ő bizony csempészettel foglalkozott, de becsületére mondja, még vesztesége volt mellette, nem hogy kárt tett volna vele a magas aeráriumnak. Az olasz is megcsalta. Mai napig kapja a pénzét. Ime, itt vannak a hiteles elismervényei. Tessék megnézni a dátumokat.

Koporka János a fogait csikorgatta mérgében.

- Gyík, valóságos gyík! S dühösen csapkodta az aktákat, lineákat és czeruzákat.

Másnap megint felhozatta Regdont a börtönéből.

- Megtudtam, hogy ön titkos gyűlésekre járt a Köztelekbe! Mit keresett ön ott? És miről tanácskoztak? S kik tanácskoztak?

- Miről tanácskoztunk volna? Egyszerű gazdasági dolgokról, ipar, kereskedelem, földmivelés, állattenyésztés...

- Hagyja el! sziszegte Koporka gúnyosan. Nem ilyen tárgyak voltak azok! Engem el nem ámit...

Azután gondolkozva vakarta meg füle helyét, melyre penészszin hajából volt befésülve egy hosszabba hagyott fűrt...

- Önök bűnös dolgokról tanácskoztak!

De már erre felpattant Regdon Mihály.

- Én nem tudom, uram, mit tartanak önök bűnös dolognak, csak egyet tudok, hogy az nem lehet bűnös, a miről Deák Ferencz is tud. Mindent közöltem vele!

- Deák Ferencz? Jó. Hol lakik Deák Ferencz?

- Az «Angol királynő» szállodában.

Koporka feljegyezte a nevet, lakást s mikor a kihallgatásnak vége lett, bekiáltotta a tollnokot.

- Amice, állítson ki nyomban egy elfogatási parancsot Deák Ferencz ellen. Lakik helyben, az «Angol királynő»-ben.

Amice Dvorinyáknak azon módon lefordult a tolla a füle mögül erre a névre.

- Deák Ferenczet? dadogá. Az lehetetlen!

- Hogy, ugyan miért? csodálkozték Koporka. Hát ki az?

- Gondolja meg, princípális ur, az istenért hisz ez egy nagy ember.

- Nagy ember? Akkor hát rendeljen ki még egyszer annyi zsandárt. Hát csak elfogja, ha olyan nagy is, mint a torony.

- De nem így értem. Egy nagy név ő... nemzetének feje. Veszedelem lehetne belőle, ha elfogatnánk. Jó lenne tán kérdést intézni előbb a helytartóhoz.

Ez aztán gondolkozóba ejtette Koporkát.

- Nagy név!... Nagy név!... Bolondos kifejezés. Hát van is ott olyan nagy név, mely bele ne férne az elfogatási blankettába? No mindegy, teljék az amice kedve, sürgönyözzön hát a helytartónak Pozsonyba: lehet-e Deák Ferenczet elfogatni?

A sürgöny elment a helytartóhoz. Lehet-e elfogni Deákot? A helytartó meghökkent. Hüm! Ezt jó lesz megkérdeni Bécsben. Lehet, vagy nem lehet? De tán csak lehet.

Bécsben a mindenható miniszter egy csipetnyi burnótot szítt fel előbb erre a sürgönyre, azután lótot-futott, tanácskozott füvel-fával. S füvek-fák azt döntötték el, nem jó lesz megbolygatni a mozgó kaptárt egy ilyen eseménynyel. Ment hát Pozsonyba a sürgöny, hogy az öreg Deákot nem szabad elfogatni.

S Pozsonyból is nyomban vitte a drót Pestre Koporkának: Deák Ferenczet elfogatni nem szabad.

Mikor Koporka elolvasta, földhöz ütötte a tapló sapkáját és rátaposott.

- No még ilyet nem ettem. Hát van ebben a monarchiában rend és tisztesség? Amice, hívasson nekem egy kenő asszonyt, mert én megcsömöröltem.

Másnap azután így okoskodott magában: «Ha elfogatni nem szabad, kihallgatni mégis csak szabad!»

De hohó! dörmögte, hátha kihallgatni sem szabad. Az volna csak szép! Ebben a monarchiában egyébiránt megeshetik. Hej amice, sürgönyözzé meg a helytartónak: szabad-e kihallgatni Deák Ferenczet?

Inkább gúnyból tette ezt az önérzetes Koporka, mint komolyan. Hanem a helytartó komolynak vette s újra üzen kérdést Bécsbe s újra felelnek: «jó lesz a közvéleményt nem izgatni ezzel sem». - Bécsből Pozsonyon át Pestre ment a válasz: «Deák Ferenczet kihallgatni sem szabad».

De már erre tüzes szikrákat hánytak a Koporka szemei.

- Amice! ordított fel. Nyissa ki hirtelen az ablakot.

Megfogta a nagy öblös tintatartót, melyből annyi vizsgálati jegyzőkönyv nyerte létezésének alapföltételeit s kidobta az utcára tollastul, porzótartóstul, mindenestül. Bárcsak nyakon öntene vele valami generálist odalent!

- Hát szisztém ez? dult-fult toporzékolva. Hát van itt rend? Hát érdemes itt szolgálni? Nem szabad kihallgatni? Ugy? no jól van. Semmit se szabad? Nem bánom. Hol a porkoláb? Küldjék fel mindjárt a porkolábot!

Kis vártatva előcsoszogott a vén börtönőr.

- Kísérje fel Regdont! - parancsolá Koporka hevesen. De nem, még se. Menjen és ereszsze ki pokolba. Átkozott ficzkó. Az rászedi még a menyországot is. Ha Deákot nem lehet kihallgatni, ő se kell. Minek van itt? Kergesse el azonnal!

Igy dobták ki a nagy Regdon Mihályt a rabságból.

*

Egy fiatal politikus beszélte el az országközi folyosón ezt az esetet. Megtetszett nekem s mindjárt elmondtam egy öreg politikusnak.

- Én már tudtam ezt - szólt nevetve. Miska mindig ilyen volt! Pszt! Épen itt jön!...

Csakugyan a nagy Regdon Mihály ment el mellettünk; hatalmas léptei alatt szinte repedezni látszott a szürke szőnyeg, nagy idomtalan kezével hetykén integetett szervuszt a dii minorumoknak.

- Ki kérem, ez az öreg ur? kérdé a hátam mögött egy vidéki deputáció.

- Ez Regdon!

Áhitattal néztek utána, míg csak el nem tűnt erős alakja a könyvtár-szögletnél.

- Nagy multja van! jegyzé meg a deputáció vezetője elábrándozva.

Nagy mult! Nagy mult!... Mosolyognom kellett.

Olvasóim, mosolyogjanak önök is.

HÁT VELEM MI LESZ?

(A SZABADELVÜ KÖR ELABORATUMA SOMSSICH ELLEN)

SOKSZOR panaszkodunk, hogy a régi udvarok és nagy urak többet értek a maiaknál legalább az irodalomra és a szellemre nézve - pedig tessék elhinni tiszta rágalom az egész, a nagy uraknak és a hatalmon levőknek most is megvannak saját udvari poétáik és satirikusaik, kik egyes eseményeket olyan formában gyurnak nagy ügyességgel, a hogy az patrónusaiknak legjobban tetszik.

Feldolgoznak egyes epizódokat, némelykor szellemmel, egy kis satirát és humort is vegyitnek bele s kész a szellemi csemege ő excellenciáik számára.

Mert nincs valami kellemesebb, mint megnevetetni őket. Önzésből teszik. Hiszen a nagyok mosolyában van a kicsinyek boldogsága.

De ne fontoskodjunk itt hosszú bevezetésekkel, hanem csipjük el az excellenciás fülek elől az új pasquille-t s ne vessünk rajta mi is - de nem ott, a hová az udvari pasquillegyártók tették a pointe-ot.

Somssich Pálról szól a krónika. Kiről is szólhatna másról? Az ő magatartása sokszor árt a többségnek. S ha már nem lehet se kiparirozni bent a parlamentben, sem kisebbé tenni az öreget az ország közvéleménye előtt, fennmaradt a harmadik út, nevetségesnek tüntetni fel.

Ez se rossz eszköz. Megölt az már nagyobb embereket is.

Hát ugy volt az, legalább így beszélnek a mamelukok szóról-szóra - hogy mikor Andrassy Gyula az első miniszterium lajstromát csinálta, Somssich Pál volt fölírva rajta kereskedelemügyi miniszternek.

A hiu Gorove kimaradt, szóba sem jött, a mi bántotta is szerfölött, úgy hogy napokig feléje se nézett a Deákkörnek. Mert hát mégis csak fekete hálátlanság, hogy őt nem vették be a lisztába, mikor «annyi jót tett Andrassyval» annak idején!

Még csak a csirájában volt meg ugyan a miniszterium, félig mint valóság, félig mint remény, ott lebegett a nagy «ha» fölöttük - míg végre egy este azzal a hirrel toppant Andrassy a klubba, hogy «meg van a miniszterium; most már bizonyos. Reggel megyünk Bécsbe.»

S ezzel sorba járta az összes kandidátusokat, hogy este pakoljanak be, a legközelebbi vonattal indulni kell ő felsége elé, a vett távirat folytán. Nehogy elkéssen valamelyik.

Természetesen kész volt rá mindenik, csak az akadékoskodó Somssich nem, kinek természete mindenre észrevételt tenni:

- Engedd meg kedves barátom, de a dolog véleményem szerint nagyon fontos s én 24 óra gondolkozási időt kérek.

- De ha nem lehet! szólt Andrassy türelmetlenül. Aztán mi van azon megfontolni való?

- Méltóztassál megbocsátani, de én nem mehetek semmibe bele egykönnyen, nekem, tudod multam van.

- Ejh, hiszen mindenkinek van multja. Ösmerlek, csak kéretni akarod magadat...

- Hallgasd meg kérlek indokaimat. Először is mindenre jó aludni egyet, de különben annál inkább is, mert...

- Nem vagyok kíváncsi az okoskodásaidra, mert azoknak nem vehetem semmi hasznát... szólt Andrassy némi boszankodással s a másik terembe indult.

- Az ajtónál azt kérdezi tőle Kandó:

- Haragos vagy Gyula, ki bántott?

- Somssichra dühösködöm. Huszonnégy órai gondolkozási időt kér, vállaljon-e vagy se miniszteri tárczát s nekem már holnap ő felségénél kell lennem az összes miniszteriummal. Az egész dolog csak caprice Palitól, s nekem nagy zavart okoz vele. Honnan a pokolból vegyek én most holnapra hirtelenében kereskedelmi minisztert?

- No bizony, ott van Gorove... Az ugy is haragszik, hogy be nem vetted.

- Gorove? Eh Gorove... Azaz megállj csak, hát gondolod, hogy jó lenne?

- Körülbelül. Irj egy pár sort, elviszem neki.

- Azt nem... hanem ha akar jöjjön, de mindjárt.

Kandó azonnal kocsiba ült s sebesvágatva hajtattott a Gorove szállására.

- Andrassy nevében jövök, - rontott be Kandó Kálmán, - gyere azonnal a klubba - kereskedelmi miniszternek.

- Hát most jutottam eszébe? pattant fel Gorove neheztelő hangon. Köszönöm alássan a gráciáját. Persze, ilyenek az emberek. Most talán szüksége van rám? Hálátlan a világ, kedves Kálmánom. Ki hitte volna ettől az Andrassytól? De ülj le már egy kicsit s íteld meg magad, van-e okom haragudni vagy nincs?

- Most ne arról beszéljünk. Majd akkor haragudjál Andrassyra, ha miniszter leszel, vagy nem leszel. Most az a kérdés, akarsz-e miniszter lenni vagy se? Mert ha nem, akkor isten áldjon meg, én megyek...

- Hát jól van no, megteszem a te kedvéért.

- Az én kedvemért ne tedd meg. Én nem kívánok áldozatokat.

- Akkor hát a «haza» kedvéért.

- Az már lehetséges. De siessünk.

Egy félóra mulva együtt volt az összes első miniszterium, melyről még akkor azt hittük, hogy a nemesi előnevét is megtartja, azt, hogy «független.»

- Hát uraim, most már együtt vagyunk valamennyien, mondá Andrassy, menjünk hozzám a lakásomra s beszéljük meg a legközelebbi teendőket.

A lelkesült Deákpártnak éljenei közt vonultak ki a termekből Andrassy, Eötvös, Fesztetics, Horváth, Lónyay, Wenckheim, Mikó és Gorove, - hogy mint igazi miniszterek térjenek vissza holnapután.

Sokan utánuk mentek az előszobába, s míg felső kabátjaikat adták rájuk, addig is éljeneztek.

Somssich is ott állott tétovázva, hogy felvegye-e kabátját ő is, s midőn Andrassy kifelé indult, hamleti pathosszal kérde:

- Hát velem mi lesz?

Andrassy hallotta-e vagy nem Somssich kérdését, tudni bizonyosan nem lehet, annyi azonban áll, hogy nem felelt s búcsút intve a párttagoknak, sebesen távozott le társaival a lépcsőkön.

Somssich még mindig ott állott ködös arczczal rémletes tekintetet vetve az ajtóra, mely a nap hősei után becsapódott.

Azután lassan gondolkozva visszaindult a nagy terembe s megállva annak közepén, szomoruan dűnnyögte:

- *Hát velem mi lesz?*

...S azóta sok, sok esztendő folyt le, az első miniszterium alakjai régen letűntek: ki a sirban, ki rosszabb helyen élvezi a nyugalmat, de Somssich mintegy árny tizenöt év óta mindennap megjelenik a klub termeiben s homlokára mindig oda van írva a tünődés, hogy:

«Hát velem mi lesz?»

De a legfurcsább az, hogy ezt az írást *csak* egy idő óta tudják elolvasni a Somssich homlokán a szabadelvű párt írástudói.

Ha úgy neki dűlnének egyszer az olvasásnak: akadnának ott még más homlokok is - más írással.

A SZEGÉNY JÁMBOR ÁRMÁDIA.

BIZONY mi polgárok huzzuk örökösen a rövidebbet a katonasággal szemben. El is vagyunk keseredve e miatt. No hogy valamit enyhítsek ezen a nagy nemzeti keserűségen, mondok én egy olyan esetet ellensúlyozásul, melyben a hadsereg huzta a rövidebbet egyetlen magyar polgárral szemben. Igaz, hogy az az egyetlen polgár is csak képzelte ezt s meghalt, mielőtt kiábrándulhatott volna.

Az 1879-iki tiszai árvíz pusztítása idején többek közt Kállay Ödön képviselő is vállalkozott mentési munkálatokra, s minthogy ő volt a legtekintélyesebb a leutazott képviselők között, a végrehajtó hatalmat ő rá ruházták; vitte is azt az öreg ur egész táblabírói tekintéllyel és szigorúsággal.

A veszély első napjai voltak ezek. Szegeden mindenki fejét vesztette, a municipium hatalma elenyészett, a törvényszék szétfutott, adóhivatal, végrehajtó, városi drabant, börtön, minden nullifikáltatott, csak a villámok között létezett egy Ur, a kiről azt mondják, hogy a világot dirigálja; a földi gondviselés pedig állott Kállayból és az odarendelt katonaságból, melyet Kállaynak, ki quasi kormánybiztosi állást viselt, joga volt igénybe vennie.

Az öreg ur nem is igen kimélte őket, s sokat mérgeződött rajta, ha a megkeresésére legénységével megjelent tiszt, utasításait nem teljesítette föltétlen engedelmisséggel, hanem rendesen hozzá járult a maga ellenvetéseivel és tanácsaival.

Már abban az időtájban beteges volt, a mi idegességét csak nevelte. Ingerlékeny természete minden pillanatban erőt vett rajta.

Igy történt meg egy napon, hogy a kérelmére odarendelt hadnagyot, ki 50 legénnyel jött, s kit az alsóvárosi részekbe akart küldeni pontonokkal, miután az némi nem épen tapintatos megjegyzéseket tett intézkedéseire, dühre lobbánva, kiutasítá hivatalos helyiségéből.

- Takarodjon ön ki, - mert rögtön kidobatom, - kiáltá ingerülten a hatalmas táblabírói alak s az oroszán dörgő szavától megjuhászodva ment ki az inczi-finczi hadhagyocska.

Fiatalabb, de higgadtabb képviselőtársai hűledezve fogták körül az öreget.

- Mit tett bátyám, az isten szerelmeért?

- Ejh! Hát egy kis becsületre szoktatom az ármádiát. Majd megmutatom én...

- Nem jó a katonasággal kikötni. - Meglássa bátyám, az lesz a vége, hogy megtagadják az engedelmisséget s akkor aztán nem mi keserüljük meg, hanem az ügy.

Ugy is lett. Az ezred, mely a tiszai hajókon állomásozott, roppant zokon vette a sérelmet s a szerencsétlen várostól megvonta a katonai mentő erőt. A másik utász-csapat, melynek délben kellett volna megérkeznie a kormánybiztoshoz, már nem jött el. A kardbojton esett hitők szerinti megalázás elég volt, hogy hadd vesszen minden: vagyon és emberélet.

De még ily körülmények között sem mert szólni a büszke Kállaynak senki. Valaki úgy példálózva megpendítette mégis, hogy tán jó volna bocsánatot kérni a tisztikartól ily körülmények között. Az öreg arcza lángba borult, egy méltóságteljes megvető pillantást vetett az illetőre daczos, villámló szemeivel, becsapta mérgesen hivatalszobája ajtaját, s ki nem jött abból többé a másik szobába, a hol a képviselők hivataloskodtak. - Ott ült egyedül estig, mint egy medve.

Valamit mégis tenni kellett, mert a «földi gondviselés» kerekéből kiesett a sróf, s nem forgott többé.

Szótlanul távozott H. képviselő, egyenesen a hajóra, a hol éppen tanácskozva találta O. tábornok elnöklete alatt az egész tisztkart, hogy mitevők legyenek, milyen intézkedéseket involvál a kérdés.

- Én H. országos képviselő vagyok, - mondá a jött, a hajó födélzetére lépve - s O. tábornok urat keresem.

- Én vagyok az.

- Kállay kormánybiztos megbízásából jövök, hogy az ő nevében ünnepélyes bocsánatot kérjek a tisztkartól, melyet megsértett.

A tábornok egészen kipirult a dühtől ennek a névnek hallatára:

- Az egy neveletlen goromba ember - mondá. - Nekünk teljes elégtétel kell. Nekünk nem elég holmi diplomáciai intervenció. Csalódnak önök, ha azt hiszik, hogy egy katonát meg lehet sérteni, s aztán megkövetni. Az megjárhatja a civilek között. Nekünk több jár uram...

H. elmosolyodott:

- De hát mit szándékoznak önök tenni?

- Elégtételt követelünk!

- Kapni fognak, biztosítom. Ha pisztoly kell: pisztolylyal; ha kard, karddal. De most, midőn arra vagyunk ide küldve önök is, mi is, a király akaratából, hogy ezt a várost mentjük, csak nem kaphatunk a világ szeme előtt egymással hajba. Ha majd a vész elmulik...

- Önöknek mindenre van egy csomó argumentumok - dünnyögé a tábornok s aztán hozzátette: nekünk semmi közünk többé a mentéshez, én egy szál katonát sem adok többé önöknek, éppen most fogalmazták ott az asztalon a sürgönyt...

- Milyen sürgönyt?

- A kabinet-irodába: ő felségéhez, melyben jelentjük a sértést, s azt, hogy további rendelkezésig felfüggesztjük a katonai támogatást.

H. meg nem állhatta, hogy közbe ne szóljon az ő bizalmas rábeszélő modorában egész önkénytelenül.

- Én nem tudom mire való az?

- Hogyan? - mondja a tábornok homlokát összeránczolva s gunyosan felbigyesztve ajkait: - no lám, ön nem helyesli?

- Őszintén szólva nem: mert ő felsége vagy megbüntet valakit e miatt, vagy nem büntet meg senkit.

- No aztán?

- Ha senkit sem büntet, akkor hiába való volt a sürgöny, ha pedig megbüntet valakit, az semmi esetre sem lehet Kállay, annak nem parancsol ő felsége, mivelhogy országos képviselő.

- Mondom, hogy vigye az ördög az önök argumentumait! Hanem, hüm... ebben a dologban igaza lehet... no ez így van. Hát tudja mit az ur, én nem vonom meg a katonai támogatást, csak egyet kötök ki, hogy a katonákat kirendelő iratok alá ezentul az ön neve legyen aláírva.

- Hjah, csakhogy ez lehetetlen... Kétségbe vagyok esve, tábornok ur, mert azt nem teljesíthetem. A kormánybiztos Kállay, csak neki van joga.

- Jog... jog! Maguk mindig a jogról beszélnek. Maguk nevetségesek az örökös jogaikkal... Nos, vigye ördög, nem bánom hát, miután ő végre is bocsánatot kért, ám legyen; azt azonban kijelentem, hogy azzal a goromba emberrel ezentul egyetlen tiszt sem alázza meg magát annyira, hogy szóba eredjen; néma megvetésükkel fogják őt sujtani!

Hát hiszen épen erre vágyott H. legjobban, s örömmel nézte s jóízűen nevetett markába este felé, midőn ismét sorba jelentkeztek a megrendelt katonai csapatok Kállaynál, s katonásan tisztelegve előtte, miután kiadta a parancsot rossz németiséggel, a szolgálattelvő tiszt rendszert szó nélkül fordult meg, hogy teljesítéséhez lászon.

Nem volt ott soha többé egy «mukk» se.

Az öreg táblabíró gőgösen feszítette ki a mellét ilyenkor s kevélyen magyarázta a fiatalabbaknak:

- Lássátok gyerekek! Mindenhez talentum kell. Ime, hogy ránczbaszedtem egy nap alatt az egész ármádiát.

A PÉNZÜGYMINISZTER REGGELIJE.

ELLENZÉKI VÁZLAT.

A BUFFETBEN csak két asztal van megterítve fehér abroszsal. A többi asztal terítetlen: az a demokratáknak való. E célra paprikásszalonna is van az üvegedényben. Szalonna üveg alatt! Borzasztó idea!

Az egyik asztal terítője sokkal fehérebb mint a másik. Az asztalon egy pohár áll sherryvel, egy üres tányér, melybe a sonkás szeletek jönnek s végre egy kis tányér tele finom hosszukás cukorkákkal.

A szék is oda van már készítve s eltolva a többi székek, hogy valahogy más oda ne ülhessen.

A belépő mamelukok áhitattal néznek az asztal felé s mutatni akarván, hogy az államügyekben mennyire járatosak, tiszteletteljesen mormogják:

- A pénzügyminiszter még nem reggelizett!

Uj mamelukok lépnek be s az asztalra mutatnak.

- Itt a pénzügyminiszter fog reggelizni.

Bejön Vizsolyi. Épen oda ül. S amint könyökét az asztalra ráteszi az abroszra, a palaczkok s tányérok elkezdnek csörömpölni, mintha mondanák:

- «Mindjárt itt lesz a miniszter!»

De ezt Vizsolyi is észre veszi és rögtön saját magától kér bocsánatot.

- Pardon! Hisz itt a miniszter fog reggelizni.

Felugrik s átjön a szomszédasztalhoz, a hol nem olyan hófehér a terítő, hol vegyes képviselők fogyasztják a vörös bort, a sonkát és a sherryt, kiki a saját pártállása szerint.

- Összetévesztettem az asztalt. Ez az átkozott rövidlátásom...

- Ne átkozd, - mondja egy kormánypárti - hisz az tett meg téged elnökünkké.

- Igen, de most oda ültem, a hol...

- Igen, igen, a hol a pénzügyminiszter fog reggelizni.

- Ah a cukkedlik! Irtóztató! Duschek valamikor rövid szivart szitt - mondja valamelyik habaréki.

- És mindennap más emberhez hivatta meg magát reggelire, hogy arra se költse az ország pénzét.

- Oh, az Duschek volt! A nagy Duschek. A Duschek kora lejárt uraim? Most a cukkedli-korszak van.

- Cukkedli? - süvit bele gunyosan egy szélsőbali. - Az adófizetőknek kellene adni cukkedlit, - az adószedők pedig egyenek arzenikumot.

- Neked ez a programod?

- Ennek alapján választottak meg.

E pillanatban nesztelenül belép a miniszter. Mély csend. A szőnyeg felfogja lépteinek nesztét s lágyan suttogja: «ő exczellenciája reggelizni jött».

A legyek, a mint a tejre idejöttek, pajkosan röpködnek körbe, s egymást biztatják: «Gyerünk reggelizzünk a miniszterrel.»

A mamelukok ajkain megjelenik a nyájas, hódoló mosoly, a szélsők arczárói elfut az elégedetlenség, minden derült, a napsugár besüt az ablakon, a buffetbeli Hébe kék szemei igéző fényben tündökölnék, a vajak olvadoznak, a heringek, sajtok pikáns illatokat terjesztenek, minden, de minden olyan ünnepélyes, mert a pénzügyminiszter reggelizik.

A kegyelmes ur leül, a szék megreccsen alatta, mintha a nagy megtiszteltetést köszönné. A sonkát oda teszik eléje. Kár, hogy nincs retrográd élet, hogy a megboldogult sertés földi maradványai átéreznék.

A miniszter keveset eszik és elegánsan. A kés és villa bizonyos előkelőséggel horzsolja egymást.

Az első falatnál leönti egy kis borral... még egy falat és még egy... megint egy korty rá... Ő exczellenciájának jó étvágya van.

S ezalatt benn a tanácsteremben sebesebben megy minden. A szónokok megrövidítik beszédeiket. Minek is beszéljenek? Hiszen eredménye úgy sincs - és még csak nem is boszankodik meg érte senki, ha elmondják, hogy az adózó nép mint nyomorog. Mert a pénzügyminiszter úgy sincs ott. A pénzügyminiszter reggelizik.

A buffet ajtaja ki van nyitva. Kilátni meg belátni.

Künn két erdélyi képviselő sétál nagy szomoruan. Épen a székelyek tömeges kivándorlását beszélnek. Borzasztó állapotok... a szegény székelyek éheznek.

- Pszt! Ne olyan hangosan! Bent a pénzügyminiszter reggelizik!

SAJÁT KÜLÖN REGÉNYEINK.

HASZONBÉRLŐ KOROMBOL.

GOGOLY irt már egy szép elbeszélést a köpenyegről, pedig micsoda egy köpenyeg a hatalmas bundához képest? A bundához képest, melynek majesztetikus külseje, komor szürke posztója, széles farkasbőr gallérja bizonyos tekintélyt fejez ki. Kétségtől a bunda a ruhák királya - akár mit mondjon is az általam nagyon tisztelt szabó czéh.

A szabók ugyanis nem azt tartják, a mit az esztétikusok, hogy egy nagy regény a nagy alkotás, a szabók azt mondják, hogy a legnagyobb alkotások a kis ruhadarabok, részletek mutatják a mesterkezest, mert a kis ruhadaraboknak többnyire a testhez kell simulniok, annak a kidomborodó arányai szerint. Mit a bunda? A bunda semmi! Azt meg tudja varrni még a szabóinas is.

De én nem tartok e tekintetben a szabókkal, bár nem vagyok rosszakarójuk, mert készséggel ismerem be róluk hogy az emberiség formáját isten után ő tőlük kapja. Sőt nem ritkán ők korrigálnak az isteni művön is! Szép mesterség az, akárki mit mondjon!

Hanem hát a bunda mégis csak legtöbb, szó sincs róla, hogy nem a legtöbb lenne. Nézzétek csak meg, a mint ott függ a boltajtón czégernek s bárányszőr bélése, a mint kevélyen látszik odakiáltani a zúzmars fáknak a járda szélén: «Nincs hidegség... ne bolondozzatok azokkal a puderes galyaitokkal!» Oh a bundát nem szabad kevesebbre nézni, mint a mi, mert az megboszulja magát.

Bundája különben igen kevés embernek van (s innen az a lenéző guny, a melylyel róla beszélnek). Új bundát pláne ritkán láthatni (talán már nem is varrnak a mai időkben), mert az emberek folyton szegényednek s a bundák folyton drágulnak. E sajátságos körülmény bizonyos elhidegülést, bizonyos visszavonást szült s válaszfalat épített a bundák és az emberek közé. De ezen elhidegülésből nem hiszem, hogy háboru vagy nemzetiségi kérdés keletkezne valaha, ez legfeljebb azt fogja eredményezni, hogy a ki ezentúl is még egy-egy bundát csináltat, rá fogja iratni a névjegyeire, például ilyenformán: «Nagy István orsz. képviselő és bundatulajdonos!» Mivelhogy nem fog lehetni tudni a kettő közül, melyik czim imponál majd jobban a közönségnek.

No, nekem soha sem lesz ilyen vizitkártyám. Nem, én soha se csináltatok bundát, - mert én csak bunda-haszonbérlőnek születtem a világra, s meg van írva (alkalmasint a szent írásban), hogy a kit az isten egy garasra teremtett, soha se lesz annak három krajczárja.

A Mimitől kaptam levelet, hogy jöjjenek el... szívesen látnak, ha náluk töltöm a karácsonyt.

Jaj igen... Mimit elfelejtettem mondani, hogy kicsoda. Hát a Mimi az én jelöltem, - ha valamikor megtalálnék házasodni. Leírhatnám, hogy néz ki, milyen - de ezzel még jobban el lenne kaptva s én nehezebben jutnék hozzá. Nem jó azoknak a lányoknak reklámot csinálni, a kik a jelöltjeink, - mert bizony-bizony magunk ellen licitálunk.

Hát igaz... a levélben a mit Mimi irt, benne volt még az a gyöngéd sor is, hogy okvetlenül bundában jöjjenek, mert ő nem venné lelkére, ha megfáznék, ha valami bajom lenne. Megtiltja tehát, hogy bunda nélkül jöjjenek. Oh édes kedves tilalom! inkább maradjak - azt mondja - vesztve, otthon. De hiszen! Ha megkötöznének se maradnék! Szalasztottam is mindjárt a takarítónőt a szabómhoz, dolgozzon ki egy elaboratumot: miféle modalitások mellett kaphatnék egy bundát, mert el akarok utazni.

A szabóm megüzente, okvetlen szerez egyet haszonbérbe (a haszonbér egy osztr. ért. forint naponként). Belenyugodtam s azonnal irtam egy vizitkártyát, melyen kötelezem magamat minden napra egy forintot fizetni, mindaddig, míg vissza nem szolgáltatom. Erre a kártyára aztán az elutazás előtti estén elhozta egy legény nagy örömmel.

Szép bunda volt s a mint elterült a diván egyik csücskén, mosolygó piros bélésével, legalul, a hol a fekete prém végződik s a zsebek körül, egészen uti külsőt kölcsönzött a szobának.

- Mikortól kezdve kell fizetni? - kértem a legényt. Remélem csak holnaptól kezdődik?

- Igenis, holnaptól - nyugtatott meg közönyös arczczal s eltávozott.

Valóságos meglepődés szállotta meg lelkemet, hogy most már holnap délben utra kelhetek, hogy semmi akadály nincs s lefeküdvén óvatosan kétszer fordítottam meg a kulcsot a zárban. Volt már féltetni való jószágom: a bunda.

A mint a gyertyát eloltottam, szemem önkénytelenül felkereste. Sötét árnyékot vetett a falra s ez az árnyék olyan fölséges volt ott, mint egy nagybirodalom mappája.

Oh bunda, bunda, te teszed nekem lehetővé, hogy elutazzam a Mimikémhez!

El is utaztam másnap. Azonban meleg volt a kupéban, úgy hogy a bundát egyszerűen végig terítettem az ülésen s unatkozva vártam, mint vasuton szokás, hogy fűt után mikor jön megint új fűt.

Hol-hol megnéztem az órát is. Lassan jár a kutya! Egyszer megdöbbenve pillantok a bundára, s eszembe nyílalik, hogy mióta ez a bunda itt hever mellettem, azóta körülbelül huszonkét krajczárra nevedkedett már az érte járó árenda.

Iszonyu gondolat ez egy fősvény embernek, én pedig az vagyok a természetemnél fogva. Minden kedvemet örömeimet elvette ez az átkozott bunda.

Hivatalfőnököm úgy eresztett el, maradjak a meddig tetszik, most eszembe jutott s elszomrodtam bele, hogy a bunda okvetlenül haza hoz már mindjárt holnapután. Lehetetlen ott maradnom, lehetetlen. Megölne a tudat, az önvád pazarlásom felett, mert szegény ember vagyok, nem igen futja a költség. Az kéne még, hogy tékozzak!

Egy kisebb állomásnál kocsit várt reám s már tengelyen kellett utaznom egy kis városkáig, a honnan omnibusz kocsit közlekedik, addig a faluig, a hol a Mimi lakik; a kocsit ott fog letenni a házuk előtt.

Egy kicsit csipős idő volt s igen jó hasznát vettem a kiárendált jószágnak, beleburkolódtam egészen, úgy hogy csak az orrom látszott ki, az is csak akkor, ha a kocsistól kérdezősködtem egyet-mást.

De mit toldjam, foldjam, másnap ott voltam minden baj nélkül Mimiéknél. Nagy örömmel fogadtak. Mimike egészséges s olyan eleven lett látásomra, mint a gyík, sürgött, forgott akár a karika; sietett leszedni málhámat a kocsiról s föltálalni a párolgó villás reggelit, mely készen várt.

- Nem fázott meg? Oh no! láttam azt a rettenetes bundáját. Fölér egy fűtött szobával. Hej Anka, Anka, hova akasztottad a téns ur bundáját?

- Ott van a szegen, a nappaliban.

Igen, ott volt. Ugyanazt az árnyékot vetette a falra, a mit otthon nálam, de most keserűen sohajtottam föl. Az az árnyék nem csak a fal fehérségéből nyelt el egy darabot, hanem az én tárczám tartalmát is folyton nyelte.

Amint az óra egyhanguan ketyeg a falon, minden tik-takja pénzemben van. Az idő mulik, az árenda növekszik. Mialatt Mimim rózsás ajkai elfecsegték, mit csinált délelőtt, nekem az is egy hatosomba került. Minden szó, minden mozdulat bizonyos időmennyiséget vesz igénybe s minden időrész emésztí vagyonomat. Tönkre megyek, tönkre kell mennem. Oh átkozott bunda, minek is hoztalak magammal?

Elképzelheti, tisztelt olvasó, hogy nem jól éreztem magamat. A fösvényiség bántott s ez már magában is elég volna, hogy megrontson mindent; de még azonfelül az irigység, a boszszankodás is emésztett, hogy a bunda ott függ érintetlenül a fogason, gondozva van, nem kopik s mégis jövedelmet hoz a gazdájának.

Ejh, ezt már nem lehet kiállni! Azt forgattam fejemben, hogy fogadok egy paraszt embert, a ki bizonyos napibér mellett kötelezi magát egész nap viselni az árendális jószágot s éjszakára is benne alszik. Mert én jogositva vagyok mindenre a megállapodásunk szerint. Ha már fizetem, hát legalább én is vegyem ki a haszonélvezetemet!

Boldog egy pár nap volt az, melyet ott töltöttem - vagy inkább lett volna... e nélkül. Mindenben kedvemben jártak.

Mimike elárulta, úgy fátyolon át, hogy egy nagy meglepetés is készül számomra. Nem mondta meg. De már tudtam. Egy kis karikagyűrűt csináltatott, mert láttam a mint az első nap, pajkos tréfával megmérte az ujjamat egy czérnaszállal. Kért, hogy maradjak ott még vagy két-három napig, mert az a bizonyos meglepetés úgy kívánja, mert még nincs készen.

Mondtam, hogy nem maradhatok, nem lehet, okom van rá, hogy elmenjek.

- Oka van? szólt Mimike gyanakodva s tündéarcza elborult. Hátha nem ereszteném... hátha...

Nem szóltam semmit, nem is gondolhattam, hogy olyan szörnyü merénylet készült ellenem.

Az ünnepre otthon volt a Mimike öcscse is, a ki rangjára nézve diák Rozsnyón s a kinek mindjárt az ünnepek után el kellett utaznia.

Egy este elbucsuzott tőlem, mert úgy volt, hogy korán fog elmenni, a mikor még én alszom. S úgy is történt, reggel már hült helye volt a diáknak.

- Elment a Laczika? Kérdem a reggelinél. Szegény Laczi, mennyit szenved a hidegen! Van-e legalább jó meleg gunyája?

- Ne busuljon - szólt Mimi mosolyogva - egy kis csinyt követtem el ön ellen.

- Előre is megbocsátom, kis boglyoskám.

- Tudja, két legyet egy csapásra. A gyerek se fázik meg s az erőszakos intézkedés is végre van hajtva, holnap még el nem utazhat.

- Hogyan? hebegém.

- Ráadtam a szegényre a bundáját.

- Az én bundámat! kiáltottam. Kisasszony, ez rettenetes.

Dult arczczal ugrottam fel. Az egész familia megdöbbenve bámult rám.

- Mi történt önnel, az isten szerelméért?

- Mi történt - hörgém gúnyos ingerültséggel - az történt, hogy kegyed tönkre tett engem... Mikorra jön vissza az a kocsi, a melyik elvitte a fiut?

- Négy nap mulva.

- Annak nem szabad megtörténni.

- Pedig már az egészen úgy lesz - szólt Mimike, méltatlankodva modorom fölött. De ha ön el akar menni, ám menjen uram - tette hozzá hidegen. - Naláczy bácsiéknak két bundájuk is van, azonnal hozatok egyet kölcsön, addig, míg az önét felküldjük Pestre. Jó lesz-e uram?

Kétségbeesve hajtottam le fejemet az asztalra és nem szóltam semmit többé. Csak sóhajaim éreztették velük a nagy szenvedést, mely lelkemben dul.

Az egész család elhidegült irántam e különös modor miatt, maga Mimi is olyan furcsán nézett rám e perctől, hogy én egészen kiestem eddigi szerepemből; úgy éreztem magam mint egy üldözött ember, a kinek minden perczen lecsaphat feje fölé a pallos. Valami ideges nyugtatlanság vett erőt rajtam s lázassá tett. Nem tudtam helyemet találni s helyzetem óráról-óra tarthatatlanabb lett a család előtt is.

Másnap, úgy vettem észre, valami kis csomag jött a postán. Mimi fel se bontotta. Oda csapta azon módon a sublód-kasztriba. Minden tagom reszketett. Tudtam, mi van a csomagban. Ajkamat már mozgattam is, hogy szólni fogok. De nem - semmi alkalmas szó sem jutott eszembe; azok a hideg pillantások, melyekkel találkoztam megfagyasztottak bennem minden érzést.

Végre negyednap megérkezett a kocsi. Épen benn ültem a nappaliban, midőn berobogott. Senki sem törődött velem.

Tűkön ültem, hogy mikor hozzák le már a kocsiról a málhákat. Az ajtó nyílt, de a bunda csak nem jött.

- Anna! szóltam a cselédnek. Itt van a bunda?

- Nincs, teens uram, szólt az vigan, a kocsis ott felejtette az ifju urnál.

- De hiszen a bunda enyim! kiáltám elsápadva.

- Nem baj az, teens uram, majd visszahozzák husvétkor, mikor megint elmegy a kocsi az urfiért.

Őrült voltam dühömben, tomboltam, toporzékoltam:

- Kocsit, kocsit! Rendelje meg nekem a kocsit! Azonnal megyek, egy perczig sem maradok ennél a háznál, a hol ilyen gunyos játékot üznek velem!

- De kedves Cserkeszy ur - mentegetőzött Csomádyné, Mimike édesanyja, hiszen megtörtént a hiba, a kis hóbortos Mimi az oka... de hát ez még nem olyan veszedelem, hogy ennyire kihozza a sodrából. Bundát majd hozatunk kölcsön, hogy most meg ne fázzék. Az öné is itt lesz husvétkor s akkor majd... *felküldjük* önnek.

- Nem bánom én asszonyom, ha már elevenen megfőztek, ha megesznek is.

- De uram... ez talán mégis tulság!...

Az omnibusz előállott, belevágtam magamat s eljöttem bunda nélkül.

A menyasszonyomat eljátszottam, az ki sem jött elbucsuzni tőlem, de hát ez még nem volna baj; menyasszonyt találok én még - hanem hogy mi lesz a bérletemmel?

A bunda nyilván még most is valahol Rozsnyón terpeszkedik s pajkos diákok hanczuroznak rajta, de mi lesz, ha még husvétkor sem kapom, ha soha se kapom meg?

A tulajdonos, miként szabóm értesít, valami ügyes-bajos dologban elutazott Amerikába és az itteni ruhaboltját bezárta. Mondják, vissza se jön évekig.

Mi lesz, mi lesz, ha negyven esztendő múlva kerül haza s beekzekválja rajtam a forintokat minden napra a bundáért?

Uraim, ösmerjék be kérem, hogy nem érdemes bundát haszonbérelni.

A KIK UGATNAK.

EGY író társam ilyen című darabot ír a nemzeti színháznak.

A darabnak már előlegesen is nagy híre van, a színházi körökben. Jövőt jósolnak neki. Azt is tudják, hogy a legbájosabb művésznőnek van írva a főszerep. De legjobban az az excentrikus tulajdonsága szívérgott ki a megírandó darabnak, hogy kutyaugatás is lesz benne.

Egy ködös napon, midőn épen az első felvonás utolsó jelenetét furja faragja a szerző, egy töpörödött vén ember lép be szobájába s megáll a költő íróasztala előtt.

Az zavarodva tekint fel s kérdőleg veti rá szemeit.

- Mit akar? Ki maga?

- Én kérem... már mint én... mondja halk, tompa hangon... senki, én nem vagyok senki.

- Nos, ha senki, mit akar hát?

- Én vagyok az az ember, kérem, a ki a nemzeti színháznál ugatni szoktam. Én vagyok a darabokban a kutya.

- Igen, ön hát a kutya?

- Igenis én vagyok - mondá akadozva, félénken és ősz haját piszkos kezével hátrasimította.

- Hát aztán?

- Mert úgy tudok ugatni, mint egy igazi kutya... mesterlegénykoromban tanultam... Az igazi kutyákat is elbolondítom vele... haragusznak is rám a Bodzafa-utczában.

- Csak folytassa.

- Azt hallottam, hogy az ur darabot ír, a melyben ugatás lesz.

- Igen, a második felvonás elején.

- Épen abban a járatban vagyok... esedezni jöttem, mert azt hallottam, hogy az ur nagyon jószívű ember, arra akarom kérni... szegény feleségem betegen fekszik odahaza s még betevőnk sincs... azért jöttem, hogy nem-e lehetne minden felvonásba beszőni az ugatást.

- Nem illik be barátom, a mesémbe.

- Pedig azt hittem, azt gondoltam - mondá az öreg elszomorodva, hogy az ur megkönyörül rajtam s kisegít minket a nyomorból.

- Mi haszna lenne magának a háromszori ugatásból?

- Az, hogy akkor három forintot kapok esténként, mert minden felvonásban külön fizetnek az ugatásért.

Az író gondolkozott egy darabig.

- Hát ahhoz mit szólna öreg, ha két kutya lenne a darabban, az egyik balról ugatna, a másik jobbról?

- Az lenne csak jó - vágott közbe az öreg nagy örömmel - mert a fiam is olyan kitanult kutya, mint én. Az lenne csak az igazi remek darab...

- No hát ilyen darab lesz; menjen haza isten hírével s ugasson aztán minél szebben és minél tovább.

Az öreg ember nagy hálálkodások között hagyta el a szobát, hol egész Kalifornia készül számára.

IRÓI BIRTOK.

JÓ IDEJE lehet már annak, mikor beállított hozzánk a könyvkiadóm és azt az ajánlatot tette hogy újra kiadja a könyveimet.

- Há csak tessék, - mondtam, - de közben jól megnéztem, nincs-e valami elmebeli fogyatkozása.

- Igen, - felelte, - de állapodjunk meg a honorárium iránt.

- Honorárium? Hát mit lehet olyan könyvekért adni, a melyeket már mindenki olvasott, a ki irántam érdeklődik?

- Én ötezer forintot ajánlok fel. Elég lesz?

Ötezer forintot. Nyitva maradt a szájam, de egy szót sem birtam kiejteni; némán csaptam kezemet a tenyerébe.

A feleségem és a gyerekek is ott ültek az asztalnál. Oly megdöbbentő ünnepélyesség volt e kézcsettásban, hogy az asszony elhalványodott s a gyermekek élénk figyelemmel függeszték ránk dióbarna szemecskéiket. A macska, a melyet éppen akkor akartak hámba fogni, kiszabadult s ösztönszerűleg a kiadó ölébe ugrott.

- Tehát végeztünk, - szólt üzletszerű rövidséggel a kiadó, - sicc, te czudar!

A macskát lerázta a térdeiről és eltávozott.

- Kocsin vagyok, sietek - magyarázta az ajtóból, - majd elküldöm aláírás végett a szerződést.

- Nagyon jó lesz.

Egyedül maradtunk. A feleségem izgatottan fordult felém.

- Szent Isten, - szólalt meg félig ijedt, félig fojtott hangon, - mit fog annyi tömérdek pénzzel csinálni?

- Mit? Hogy mit - hadartam még mintegy elkábultan - hát mit lehessen annyi pénzzel tenni, megválasztatom a gyereket képviselőnek.

- Ezt a négy éves gyereket! - nevetett fel az asszony. Hát meg van bolondulva?

- Igaz, igaz. El is felejtettem.

S ezzel oda szaladtam a nagyobbik fiamhoz s egy baraczkot nyomtam a szöszke fejére:

- No te buksi, ha csak egy rőffel nagyobb volnál most, mindjárt képviselőt csinálnék belőled.

Laczi szájára sirásra ferdült a baraczkától. Az anyjuk közbe szólt:

- Hopsza gyerekek! Ne vessétek ki apátokat. Az új Zápolya Jánost.

A gyermekek elkezdtek kacagni, mintha két kis csengettyű csillingelne, az anyjuk versenyt nevetett velük: nem lehetett megállítani.

- Ugyan ne csipogjatok itt! Az ember nem is tanácskozhatik.

- Már azt a kis örömet is irigylő tőlem.

- Magának semmi érzéke a komoly dolgok iránt. Most az ötezer forintról van szó.

- Bánom is én az ötezer forintját - vágott vissza durczásan. Csináljon vele, a mit akar. Tudom, ugy sem hallgat az én tanácsomra.

- Hát mi volna a tanácsa?
- Hogy vegyünk rajta egy birtokot.
- Birtokot? Jó. Vegyünk. De micsoda birtokot lehetne ötezer forinton venni?
- Vagy nyolczezer forintosat. Ötven-hatvan holdat, szép kis zsindelyes házacskával. Három-négy ezerrel adósak is maradhatnánk.
- Helyes. Legyen meg tehát a birtok.

Feleségem arcza kiderült s nyomban elkezdte a gyerekeknek beszélni.

- Nosza, menjetek, csókoljatok kezét az apácskának, a ki nektek birtokot vesz. A birtokon «boczik» lesznek, akik bögni fognak, az istállóban «czoczók» lesznek, az egyiknek fehér lámpás lesz az orrán, talyiga is lesz az udvaron, abba fogják bele a csacsit, a kit a Jancsika fog hajtani. Hát még a kert, az lesz még csak a gyönyörűség. Ott fogtok kergetőzni, lepkét fogdosni, madárfészkeket szedni. Aztán teleültetjük az egészet gyümölcsfákkal és a mikor megéheztetek, Laczika felmegy a fára, megrázza a galyakat, csak úgy fog róluk potyogni s sok cseresznye, Jánoska alul lesz és a kalapjába szedi.

Jánoska sirva fakad, hogy ő bizony nem lesz alul, mert ha Laczi megy fel a fára, akkor mind megtalálja enni a cseresznyét és nem marad semmi lerázni való. Hadd legyen alul a Laczi.

De már a maga jogaiból nem enged a bátya: «Azért is, csak én megyek fel a fára, én rázom meg a galyakat.»

Incselkedő szó incselkedőbbet kölykezik, a két gyerek összevesz és birkózásra kerül a dolog.

Hasztalan csitítja az anyjuk:

- Ne bánts! Ereszd el! Ejnye, mordizom gyerekeit! Apa, ne vegyen ezeknek a gazembereknek birtokot! Megölnék magukat a halálunk után az osztzkodásnál!

Hamar összevesznek, hamar kibékülnek, már egy óra múlva barátságosan együtt huzgálják a kis szekeret s vigan szaladnak Erzsi néni elé, a ki vidékről érkezik látogatóba.

A két asszony összecsókolózik s megindul a sok ezer kérdés.

Mi ujság nálatok? Hogy van ez, hogy van az? Ki halt meg? Ki jár jegyben? Ki jutott az örültek házába? A sok téma között nem is egészen a legvégén eldicsekszik a feleségem, hogy egy kis birtokot szeretnénk kinézni valami szépet, olcsót valahol a néniék környékén.

Erzsi néni mingyárt ajánl egyet.

- No, az bizony jó lesz fiam, gyeregem. Tudod mit, vegyétek meg Birinkén, az özvegy Maláthy Józsefnejét, azt magad is ösmered. Ötvenhárom hold, abból husz kaszáló, csinos ház öt szobával, valóságos kastély, s azok a fölséges nagy fák a kertben. Az egy park édes hugom.

- De hát eladó-e?

- Majd az lesz nemsokára. Nem adok neki egy félesztendőt. Fülíg adósságban van az az asszony. Persze a sok puczcz. Dobra verik fiacskám. Ha akarja, ha nem. De lehet, hogy szabad kézből is eladó.

- Ugyan tudja ki édes nénikém.

- Ne félj, majd kitapogatom én és irok nektek. Nem adnám a világért, ha közelemben lakhatnátok.

A «birinkei birtok» most már napi kérdése lesz a háznak.

Esténként a gyerekek a lefekvésnél, mikor már az anyjuk tenyerének árnyékából támadt nyulacska jól kiszaladgálta magát a falon, a szemeikre ereszkedő álommal birkózva, esengve suttojják: «Mamuka, meséljen a birtokról!»

Az azután belekezd s úgy felinstruálja azt a birtokot mindenféle igavonó és szárnyas állattal, szénakazlakkal, a mik alatt bujósdit lehet játszani, kocsiszinekkal, a hol minden kigondolható jármű van, tavakkal, melyekben halak uszkálnak, hogy az valóságos minta-gazdaság. Még láncz is van a Bodri nyakán ezüsből, a Jánoska monogrammjával.

Különösen szép a kert, nagy lombos, madárfészkes fáival. Szegény két kis fiam alattok alszik el minden áldott éjjel...

Hát mondom, a gyerekek már hónapok óta ott háltak a birtokon, de nappal is ébren gyakran szaladt oda az eszüik. Ha görögdinnyét ettek, a magokat szépen félrerakták: «jó lesz elültetni a birtokon», ha valami tarka omnibusz-lovat megláttak az ablakból, nyomban nekem estek: «Menjen le, vegye meg, elviszszük a birtokra.»

Igy álltak a dolgok, a mikor egy kis konfliktusom támadt a kiadóval: az egyik könyvre, a mit ő beleértett a szerződéses munkákba, egy más kiadó formált jogot s nem is lehetett tőle elvitatni. E miatt az ötezer forintos szerződés érvénye megingott. Azaz még most is függőben van.

Szomoruan mentem haza. Vége van tehát. De mikép mondjam meg otthon, hogy oda a dominium. Szegény feleségem nagyon el fog szomorodni.

Ejh, mégis tudtára adom; jobb, ha átesik rajta.

- Fiam, - hozakodtam elő kiméletesen, gyöngéden - sovány a mi szerencsénk. Aligha lesz valami abból a szerződésből.

- Hogy-hogy? - kérdé egykedvűen.

- Az egyik könyvet oda nem adhatom, mert már a másé s a kiadó épen azt a könyvet akarja.

- Az bizony kellemetlen, - vetette oda könnyedén s közömbösen látott a napi dolga után.

Csodálkoztam, bár örültem, hogy nem nagyon veszi a lelkére, pedig mennyire a szívéhez nőtt ez a terv. Mégis különösek az asszonyok.

Hanem még jobban ámultam másnap, mikor hazaérve a szerkesztőségből, roppant haragban találtam az asszonyt; duzzogott, veszekedett, csapkodta az ajtókat és idegesen lökdöste a tányérokat az asztalon.

- És magának már megint mi a baja?

- Képzelve csak, az a gaz Maláthy né egészen tönkre teszi a fáinkat. Tökéletesen elrondítja a kertet.

- Miféle fáinkat?

- Hát a fáinkat. Most kaptam az Erzsi nénitől levelet, hogy azt mondja, egy darabka tüzelőt sem vesz, hanem minden héten kivág egy fát. Nem rettenetes ez? Hát lehet az ilyet tünni? Istenem, istenem, azokat a gyönyörű fákat!

- Ugyan, ugyan, legyen esze. Az övé a kert, sajátját vágja.

- Hiszen maga mindent könnyen vesz. Teljes életében könnyelmű volt.

Szinlelt haraggal pattantam fel:

- Igaz, igaz, maga a komoly gondolkozásu... De elég már, a mi hóbot, az hóbot, ha még egyszer előhozzák nekem azt a birtokot, rögtön elutazom a városból.

Nem hozták elő többet, mignem egy nap magam olvastam az odavaló lapban, hogy Birinkén tűz volt s a Maláthyné háza, mindennemű jószága elégett.

No hála istennek - lélekzettem fel, bizonyos titkos örömmel, mert hiába, kissé az én kedélyemet is nyomta a birtok. Most én lennék a tűzkárvallott! De jó, hogy semmim sincs.

Siettem is haza, jelenteni a jó hirt:

- Tudják-e mi történt?

- No, ugyan mi?

- Kedden virradóra elégett porrá a Maláthyné háza, minden épülete, még a kert fái is szénné perzselődtek.

- Lehetetlen, - dadogta a feleségem elhalványodva s leült egy székre.

Aztán mereven nézett maga elé, elgondolkozott, majd szelid kék szemeiből egyszerre meg-eredtek patakban a könnyek.

A gyerekek félénken simultak hozzá. Megfogták a szoknyáját s elboruló tekintettel nézték, mintha kiakarnák találni:

- Mi baja van mamuka?

- Elégett kedveskéim a birtokotok. Nincs már nektek semmitek a világon.

Mire a tűzkárvallott birtokosok mécse is eltört s hangos bőgéssel siratták meg a birinkei birtokot.

OLASZORSZÁGI ÚT.

MINDENKI kérdezi, akármerre fordulok: «No, mit láttatok Olaszországban?»

Hm, ez alighanem maliczia, mert képzelni sem tudok olyan naiv embert, a ki egy Genuában, Florenczben, Turinban és Velenczében járt utazót interpellálni merészeljen s magára zúdítsa a legelcsépeltebb úti benyomások özönét. Fut az elől minden keresztény lélek.

De nem így történik, engem legalább mindenki megkínoz:

- Mit üzent Kossuth?

- Hogy tetszett Florencz?

Még Csernátony Lajos is kötekedik velünk a folyosón!

- Mért nem irjátok le az utatokat?

Jól van hát, leírjuk, ne kelljen egyenkint felelgetni az ösmerősöknek.

Az én tisztelt barátom Visi Imre fejében villant meg az ötlet; nem szeretne a nélkül meghalni, hogy az öreg Kossuthot ne lássa.

- Elmegyek valamelyik nap. Jere velem te is!

- Én? Olyan messzire! Soha semmiféle nemzetségem sem jutott el tovább, mint Balassa-Gyarmattól Budáig; én váltam ki legjobban a familiából, mert én már Brassót is láttam. Minek menjek még tovább, mikor már úgy is a legtöbbre vittem?

- Sok jó témát kapnál ott a tolladra, - biztatott Visi Imre.

- A jó témákat megírják maguk az olasz írók.

- Szélesbülne a látköröd...

- No, azt csakugyan szeretném látni.

- Aztán még sokat ér az, ha megnézzük az apáink «generálisát», a kit azok épen úgy szerettek, mint most mi a saját «generálisunkat».

- Hát jól van Imre - mondám hirtelen elhatározással - megyek veled. Mikor indulunk?

- Mához egy hétre, vasárnap. Jó?

- Jó. Csak egy skrupulusom van még.

- Mi?

- Az, hogy én torokbajos ember vagyok, s az orvosaim mindig olasz égalj alá küldöznek. Félek, a torkom azt találja hinni, hogy csakugyan szót fogadtam az orvosoknak és elpusztulok mint Elekes György vagy Frigyes császár, a kiről azt mondja szellemesen Csernátony, hogy a javulás folytonos tünetei közt fog meghalni. A Stanley esete is nyugtalanít. A nagy utazók többnyire elpusztulnak az úton.

- Dehogyan pusztulnak. Itt van Vámbéry, Décsy, Szemere, a kik egészségesek, a nagy Kisselák szép kort ért, Fiáth főispánnak, a ki örökké vagy «megérkezett», vagy «elutazott», soha sem esett semmi baja. A kedélyes Tarasconi Tartarint nem is említem.

- Tutto in ordine. Isten neki! Mához egy hétre indulunk.

Tehát még egy hetünk volt az útikészületekre.

Micsoda izgalmas, mozgékony hét volt az! Másnap elhozta Imre a belügyminisztériumtól az útleveleket.

Utlevél «egész Európára!» Szívem megdobbant. Egy árva helynek képzeltem magamat, a mely ott szállong, kilökvé a feneketlen világűrben. Arczom elsápadt, tagjaim megzsibbadtak, de erőt vettem magamon s férfias heroizmussal tettem zsebre.

Harmadnap a menetjegyet küldte el a déli vasút. Vége mindennek! A koczka el van vetve. Most már megyünk.

Ezalatt ismerőseink, barátaink közt híre ment az olasz útnak, a «Kossuth palatinusa» utasításokkal látott el. Öreg politikusok üzeneteket küldtek Kossuthnak, Ruttkaynénak. Volt már vagy kilencz görcs a zsebkendőmön. A szélsőbaliak bizonyos irigykedéssel vegyes bámulattal néztek ránk.

- Hát csakugyan elmentek Kossuthhoz?

- El, el!

- Ne szóljatok neki rólunk semmit.

- Eszünk ágában sincs szomorítani az öreg urat.

A napok csak teltek, gyorsan teltek, de az éjeim voltak borzasztók. Kinos álmaimban már csü-törtök táján megkezdtem az utazást, sárkányokkal kellett viaskodnom Florenczben, vonat-összeütközést éltünk át Genuában, Milano környékén egy briganti csapat támadott meg bennünket és elfogtak. Visi tiltakozott, emlegetve immunitásunkat, de azok rá se hederítettek és magukkal vittek egy barlangba, innen irkáltunk Péchy Tamásnak, hogy szabadítson ki bennünket. A rablók roppant váltságdíjat követeltek értünk, az összes képviselők egy havi napidíját. Vajjon megküldi-e Péchy Tamás? Vajjon megszavazza-e értünk a Ház? Halálos bizonytalanság és tréma fogott el. Istenem, istenem, micsoda viták lesznek ebből otthon! Hogy fog menydörögni Madarász: «egy polturát sem adunk, nem kár értük, mert mamelukok», mire fölemelkedik a tulsó oldalról Wahrmann és így szól: «egy fillért sem adunk, nem kár értük, mert Kossuthhoz mentek»... Éjfél után azonban szerencsésebb fordulatot vett az álomszövevény: a brigantik megtudták valahol, hogy a Tisza többsége jóval meghaladja a százat. Tanakodni kezdtek: «Mit érhet akkor két voks? Semmit.» Eleresztettek bennünket ingyen.

Minél jobban közelgett az elutazási nap, annál inkább elfogott az ideges nyugtalanság, a rémképek ezer alakja torlódott össze. Nyájas pompában jelent meg a folyosó, a klub, a családi otthon, az Angol-királyné négyszögletes asztala, s mind ezt most itt kell hagyni... s elmenni idegen égalj, idegen szakácsnék és pinczerek keze alá. Valami bal előérzet borzongatott, hogy mindezeket utoljára látom.

De azért mintha a saját temetésemet rendezném, vásároltam és csomagoltam az útra, s előkészítettem mindent, még a kiadómmal is megállapodtunk.

Mert az volt a tervünk Visivel, hogy ha a gondviselés netán szerencsésen hazavezérel, egy könyvet írunk közösen olaszországi utunkról.

Az én kiadóm jó ember, előzékenyen vette az ajánlatot.

- Csak tessék kérem megírni. Önöktől kettőjüktől szívesen kiadok mindent.

Megbeszéltük apróra, mi minden lesz benne, mennyi lesz a honorárium, milyen lesz a formátuma, hány ivre terjed, elzevir betűkkel lesz szedve, Karlovsky csinálja hozzá az illusztrációkat. Gyönyörű könyv lesz az...

Szombaton elbucsuztam a rokonaimtól, a szerkesztőségtől (a jó fiuk szemeiben ott láttam borongni azt a gondolatot: «No, ezt se látjuk soha többet») s szívem elfacsarodott, összeszorult. Este otthon megírtam a testamentumot, mely csak azon esetre bontandó fel, ha egy év alatt haza nem jövök. A fiamnak volt benne egy jó tanács, hogy: «Nógrádi embernek nem való az olasz klíma.» Van egy jegyzőkönyvecském, a melybe az ötleteimet szoktam beírni, azon melegiben, a miket azután utóbb felhasználok a munkáimban. Ezt a «notest», a melyben van némi elmésség, Fenyvessy Ferenczre testáltam. (Ő szorul rá legjobban.)

Egész éjjel nem tudtam elaludni, szemrehányásokat téve magamnak, hogy olyan könnyelműen beleugrottam ebbe az átkozott olasz útba; ágyamban hánykolódva virradtam meg a végzetes vasárnap reggelire. Ott álltak bőrröndjeim a szoba közepén, a hófehér ingek kísértetiesen néztek rám, éji asztalkámon gonoszul vigyorgott a sárga útlevelekönyvecske, a plaidem sötétén terpeszkedett el egy nádszék karfáján, mellette a szarvasbőr utazóvánkossom dermedten puffadozott.

Fogvaczogva bujtam a paplan alá. Siri kopogás hallatszott az ajtón.

- Szabad, - mondtam elhaló hangon.

Utítársam lépett be.

- Készen vagy?

- Készen az utolsó gombig, - kiáltam vidámságot tettetve. Mindjárt felöltözöm és minden perczben indulhatunk. - De te mért jössz ilyen korán?

- Látom, nagy kedved van az úthoz - szólt kitérőleg.

- Meghiszem azt. Teringette!

Az Imre arcán bizonyos árnyalata látszott a diplomáciai mosolynak; de én azt még akkor nem vettem észre; szavakat keresett, hogy minél gyöngédebben adja tudtomra a valót!

- Ugye, nem szeretnéd, ha most valami akadály jönne közbe?

- Isten ments! De mi is jöhetne közbe?

Imre elkomorodott.

- Akkor hát megvallom neked az igazat. Nagyon röstellem, de egy kis baj van, én nem mehetek ma.

- Nem tesz semmit, - mondtam egykedvűen.

Az Imre arcza földerült.

- No, hála istennek, hogy nem veszed valami nagyon a szivedre.

- Hiszen mindegy az, akár ma megyünk, akár holnap.

- Igen, de én csak a jövő héten mehetnék - felelte vontatottan. Ráérsz te akkor?

- A jövő héten? Nem, nem érek rá. Hanem halaszszuk a jövő hónapra - vágtam közbe mohón.

- Akkor delegáció lesz: azért nem lehet. Hagyjuk talán juniusra - indítványozá még mohóbban.

- Nagyon helyes. Egyszóval ezzel a jeggyel, mely három hónapra szól, megyünk a mikor megyünk. Csakhogy hohó, akkor meg már a melegek miatt nem lehet.

- Persze, persze.

- De hát a jegy?...

- Igaz, a jegy.

Ezen aztán elsopánkodtunk egy darabig, míg végre kitört belőlem az őszinteség.

- Ejh, vigye az ördög azt a jegyet az utlevéllel egyetemben.

Imre felkaczagott s a megelégedés öröme ült ki orczáinkra.

- Most tehát rendben vagyunk. Hazaérkeztünk, - mondá.

- Igen, de még hátra van valami. Mi lesz a könyvvvel, a mit meg kell az olasz útról írunk? A kiadónk megneheztel.

- Erről el is feledkeztem. Intézd el kérlek valahogy. Engeszteld ki.

Rögtön szaladtam a kiadóhoz kiméletesen tudtára hozni, hogy a könyv aligha el nem marad.

Majdnem megölelt örömében.

- Hála istennek! Hiszen épen annyi olasz útleírás van, a hány ember valaha megfordult Olaszországban.

- Igaz, igaz...

És ekkor még talán igaz is volt, de most már (ezen közlemény megjelenése után) egygyel több olasz útleírás lesz, mint a hány ember látta Itáliát.

Ez a mi olasz utunk hű története és leírása.

Egy kis úti kiadás ugyan már volt, de azt épen nem sajnáljuk, mert soha olyan olcsón olyan nagy örömet nem szerzett senki nekem, mint Visi Imre, a mikor itthon hagyott s én Visi Imrének, a mikor az útról lemondtam s mind a ketten a kiadónak, hogy a könyvet nem irtuk meg s mind a hárman a közönségnek, a ki ettől most már megmenekedett.

Az utazói dicsőség verőfénye végre is sütött ránk egy darabig előlegesen, míg azt hitték, hogy elutazunk s a mi az utólagosságot illeti, én meg vagyok arról győződve, hogyha valaha megtalálják irataim közt a komor, méltóságteljes útlevelet, mely egész Európára szól, az ivadékaik azt fogják emlegetni egymás közt:

- Boldogult nagyapánk valaha roppant utakat tehetett tengereken és szárazföldeken. Hm, az öreg ur nagy látkörű, nagy tapasztalatu ember volt.

EGYÉB HISTÓRIÁK.

TESSÉK ENGEM BECSUKATNI.

EGYIK ujságíró kollegámmal történt, isten nyugossa meg az ő lustaságában, hogy nekem kell még az ő viselt dolgait is leírni, nemcsak a magaméit. Ő vele történt, mondom, hogy egyszer a Borsszem Jankót szerkesztette, mikor Csicseri Bors nem volt odahaza.

A Borsszem Jankó pedig ott csinálódik, a hol a Fővárosi Lapok - az Athenaeum mellék épületében, melynek elő részét a belvárosi rendőrség üli székhelynek. Szegény, vén Prottman bácsi, hogy csodálkozhatott ő ezen a sajátságos tüneten! Bele is halt a csodálkozásba.

Hát mondom, az én barátom, a kiből már azóta neves író lett, épen valami verset faragcsált, mikor hirtelen kopogtatnak az ajtón.

- Szabad!

Egy köpczös, polgári külsejű, meglehetősen jámbor pofájú ember lépett be. Olyan harmincz-harminczöt éves forma lehetett.

- Mi tetszik?

- Kérem, eljöttem.

- Igen? Mi tárgyban kérem...

- Hát biz én azért jöttem... Hiszen tudja tán a tekintetes ur - hogy mivel hát én itt most be fogok csukatódni.

- Becsukatódni? Mit beszél ön?

- Itt van a czitatórium róla, itt áll kérem, hogy három napig. Tegnap jött meg az irás, eljöttem mindjárt, készen vagyok. Tessen engem becsukatni.

Megnézte, csakugyan úgy volt. Három napra volt elítélve s ma kellett megkezdenie a büntetést.

- Tehát Kupka Jánosnak hívják?

- Ühüm. Hajszen ott áll az irásban.

- Aztán miért csukják be?

- Nem lehessen tudni, kérem alásan. Mert én ugyan nem vagyok korhely, de néha iszom egy-egy gyűszűnyt s ilyenkor mindjárt fejembe megy az ártatlan ital, aztán ha valami bolondot csinállok, nem emlékszem rá. - Olyan vagyok én ebben, mint a ma született gyerek. Alig, hogy egy kicsit megnedvesítettem vasárnap a számat, mert odaát voltam a Neustiftben, már itt a veszedelem, ni. Hogy mit tettem, nem emlékszem, de azt kitalálom, hogy ide hoztak ebbe az épületbe, s elítéltek három napra valami miatt - bizony, tudom, hogy nem hiába tették. Azért hát tessék engem most becsukatni.

Barátomnak egy jó ötlete támadt az ő rabjával, megtetszett neki az eredeti ficzkó s látván annak a tévedését, hogy a rendőrség ajtaja helyett a szerkesztőséghez nyitott be, nem látta be, miért ne szöhesse odább a vigjátéki bonyodalmat.

- Tudja mit kedves barátom. Maga szerencsés ember.

- Már mint én? - álmélkodék az, nagy szemeket meresztve.

- Szerencsés ember, mondom, mert jó kedvemben talált. Én megkegyelmezek magának, menjen nyugodtan haza.

Kupka János a helyett, hogy megörült volna, kellemetlen ábrázatot vágott ezekre a szavakra, s elkezdte a füle tövét vakarni.

- Nem lehet az, kérem alásan. Nem lesz az jó. Csak tessék engem talán mégis becsukadni.

- Nem értem önt barátom.

Kupka János elpirult, a nyakkendője csokrát babrálta s ötölt, hatolt.

- Nagy izé... nagy sora van annak... mert hát úgy áll a dolog, hogy hát tetszik tudni... bibe van.

- Miféle bibe?

- A feleségem - szólott mélabus hangon - három forintot adott a rabságom idejére, hogy azt mondja, éhen veszejtik itt a rabot, ha pénze nincsen, hogy, azt mondja, segítsen a helyzetemen.

- No, és?

- Hát az a baj, könyörgöm, hogy útközben - mert hát tetszik tudni el van ilyenkor keseredve a szegény ember - betértem a «Makkhetesbe» s elhelyeztem a három forintomat. Ez ez! Én most már haza nem mehetek innen a pénz nélkül - mert nagy áspis kigyó ám! - ha pedig haza nem megyek - mit csináljak künn egy fillér nélkül... sem ételem, sem alvó helyem... elpusztulok én künn. Tessék csak engem, kérem elcsukadni!

De már ez olyan argumentum volt, hogy csakugyan igazolta minden komikus volta mellett is a helyzet tarthatatlanságát s egyszersmind Kupka János uram kérésének okszerű oldalait.

Ezen csak egyféleképpen lehetett segíteni. S minthogy épen odatoppant két másik író is, megértvén Kupka János fátumát, miután jóízűen nevettek rajta előbb, elhatározták egyesült erővel, hogy a fátumot leveszik róla - összeadják neki a három forintot, menjen isten hírével - s azután lépéseket tesznek érdekében a rendőrségnél. Hátha van azoknak is érzékük valami iránt? S hátha épen a humor az? Mert hogy mi, eddig még úgy se fedezhette fel senki.

- Hát itt van a három forint Kupka János. Távozzék: Ön most már szabad, mint a madár.

Elérzékenyedve köszönte meg s könyes szemekkel csoszogott le a lépcsőkön.

- Mivel érdemlettem, mivel? rebegé. Az isten áldja meg a tekintetes urakat.

- Szegény ördög! - mondák. - Hogy fogja ez most áldani éveken át a rendőrséget.

Ez délelőtt történt. A redakciókban azonban mindég történik valami délelőtt is, délután is, még ha nem történik is semmi. Ennélfogva délután is történt - még pedig az, hogy kopogtattak az ajtón - majd minden dolog ezzel kezdődik, a tolvajlási történeteket kivéve.

Kopogtattak s kinyilván az ajtó, a Kupka János arcza volt látható. A szoba most homályosabb volt valamivel s a Kupka arcza is pirosabb valamivel, de azért mégis fel lehetett ösmerni.

- Maga az Kupka? Hát mi baj van?

Kupka pozitúrába vágta magát, az az csak akarta, de nem igen sikerült neki, mintha mozgott volna alatta az a veszett padló.

- Hát az van - mondá rekedten, de mégis alázatos szelidséggel - hogy odabotlottam megint a «Makkhetesbe», száradjon el, a ki oda építette utamba... s izé... úgy fordult, hogy... tessék csak engem mégis becsukadni.

...Csakhogy ez már akkor igazán lehetetlen volt - mert a rendőrségnél is le volt róla véve a fátum, kieszközölték a büntetés elengedését.

A LEGMODERNEBB PÁRBAJ.

A DOKTOROM exkuzálta magát, miért nem jött el tegnap, hogy a szokott kávéházunkban reggelizzünk.

- Eredeti esetem volt - mondja. Tegnapelőtt benyit hozzám egy fiatal ember, Rosenblüh Jakab... Alkalmasint ön is ismeri. Egészen el volt szontyorodva. Kosorra még jobban aláhajolt s bizonyos köd ült sárga arczán.

- Mi baja önnek Rosenblüh? kérdém elcsodálkozva.

- Nagy bajom van kedves doktor - mondá siránkozó hangon - Schwarz Dóri... a mi kedves Schwarz Dórink párbajt fog vivni.

- Lehetetlen!

- Mégis úgy van, mondá ő leverten.

- És vajjon mi vitte őt erre a szörnyű lépésre? kérdém némi gúnynyal, a mit azonban Rosenblüh nem vett észre.

- Mi vitte? Az vitte, hogy jövő héten fog jegygyűrűt váltani a Spitzkopf kisasszonynyal... a nagyobbikkal, azzal a soványnyal, a ki a románokból a fejébe vette, hogy az ő vőlegényének párbajának kell lenni. Ezért fog Dóri verekedni holnap reggel.

- És kivel fog verekedni?

- Egy embert szándékosan ostobának nevezett a kávéházban.

- És nem félt.

- Hogyne félt volna? Oda van az ijedelemtől, nem tudok vele mit csinálni. Jajgat otthon.

- De hát akkor minek verekszik?

- Meg kell lenni, a Spitzkopf leány miatt... nagy parthie.

- Hüm! És hát mi közöm nekem mindezekhez?

- Mi köze? Az a köze, hogy ön lesz a doktor az eseménynél, én pedig vagyok a szekundáns, a ki azért jöttem, hogy arra felkérjem. Holnap reggel idejövök a kocsival önért.

Ebben állapotunk meg s reggel csakugyan benyitott Schwarcz Dóri a szekundánsaival. Halotthalvány volt s prémes felöltőjében is úgy remegett, mint a kocsonya. A nyaka egészen be volt huzva vállapoczkái közé.

Leültettem őket s elkezdtem összeszedni a műszereimet.

- Micsoda ez? - kérdi szepegve, oda bökvén ujjával az eszközök egyikéhez.

- Ez a fogó.

- Nos, miféle fogó?

- Ezzel veszem ki a golyót a testből.

- Miféle testből? - dadogá.

- Hát például az ön testéből, ha önt lövik meg.

- Ki?

- Ej, hát az ellenfele.

- Az, a kit megsértettem?

- Persze az.

- Hát az mi?

- Ez pedig, a tű, a mivel be fogom varrni a sebet.

Schwarz Dóri bágyadtan rogyott alá a székre, s nyöszörgött ott mint egy haldokló. Segédei hiába biztatták, bátorították, oda volt s mint egy fadarab, hagyta magát belöketni a fiakkerbe, mikor elindultunk a hős vértől pirosult gyásztérre, a megyeri erdőcskébe.

Az ellenfél már ott várt bennünket: szintén egy a mi népünkben, kinek segédjei is ép úgy, mint a Dórié, valóságos segédek... kereskedő segédek valának.

Sokáig tanakodtak együtt mind a négyen, míg végre megtöltötték a menykő nagy karabély-pisztolyokat (nyilván valami tandlertől szereztek) golyóra s felállították a két leventét. Egyiken se volt emberi ábrázat.

Egy, kettő, három, taps... Az volt a jel a lövésre. Semmi csattanás, semmi füst... a lövők ott álltak trémázva, mint a faszentek.

- Hát miért nem lőttek? - kiált rájuk Rosenblüh méltatlankodva.

- Mi? Hát lőni kellett volna? - mondja Schwarz Dóri ártatlanul. - Mért nem mondták?

- Jól van. Helyezkedjenek. Ujra kezdem. A harmadik tapsra lőni kell.

- Egy...

Mély sóhaj szakad föl a Dóri melléből.

- Kettő...

A másik fél kezében úgy járt a pisztoly, mintha földrengés lenne.

- Három!...

- Halt! - ordít fel kétségbeesetten a Dóri ellenfele. Kiesett a golyóbisom.

Nosza erre összeröffen a négy segéd velem együtt, odarohanunk, megnézzük a pisztolyt, csakugyan üres; a mint fölemelte, kiesett belőle a golyó. Elkezdjük keresni a homokban. Egy negyedóra kellett, míg megtaláltuk.

- Mit történik most? - kérdi fontoskodva a Diamant a király-uczából.

- A becsületnek elég van téve - véli Zwiebel Mór.

- Oh persze... Mert istenitélet van abban, hogy a golyó kipottyan a döntő pillanatban - harsogja Rosenblüh.

De közbeszólt Blitz Mór a két szerecsen-utczából:

- Nem is annyira Istenitélet, mint inkább hogy ön nem tudta megtölteni a pisztolyokat... mert ön töltötte.

Szavazás következett. Ketten arra szavaztak, hogy a becsületnek elég van téve, ketten arra, hogy nincsen. Végre én döntöttem el, hogy ha már eljöttünk, ne álljunk itt hiába.

Ujra kezdődött a multság, megtöltötték az üres pisztolyt s kiállottak újra: egy, kettő, három!

A hősök irányoztak s hallani lehetett a végzetes pillanatban, hogy: Puk! puk!

Hallatlan! A pisztolyok mégis elsültek.

Az ellenfelek sértetlenül maradtak s a mint a füst eloszlott, odajárultak egymáshoz, kevély lépésekkel és délczeg magatartással.

- Uram, én Schwarz Izidor vagyok.

- Uram, én Weisz Jakab vagyok.

- Örvendek uram! Kemény, átkozottul kemény gyerekek vagyunk mind a ketten. Igaz-e doktor?

Szivélyes örömmosolylyal rázták meg egymás kezét.

- Az ördögbe is - szólt azután Weisz Jakab harcias mogorvasággal - lőjjünk még egyszer egymásra uram.

- Lőjjünk uram; mondá Schwarz Dóri lelkesen. Szeretem a viadalt. Égek a harci vágytól.

A segédek aggodalmas arczzal ugrottak közbe:

- Nem lehet urak. Az minden szabály ellen van.

- Ej, mit nem lehet! A szabályok csak a gyengéknek valók. Ilyen két kemény ficzkó megérdemli azt, ha összeakad, hogy egy kicsit kikaczérkodhassa magát a halállal. De ha önök, mint segédek nem engedik... épenséggel nem akarom bajba keverni önöket. Igaz-e doktor?

SALAMON ITÉLETE.

KÉSŐ alkonyatkor tépett ruhájú aggastyán-zsidó kopogtatott a Weisz Náthán lakásán.

- Beteg vagyok - nyögé a megtört alak. Megismertem a háztájról, hogy hitsorsosom vagy, adj helyet megpihennem, jó ember!

Alig birt már beszélni, roskadozott, arcza el volt kékülve, szemei kísértetiesen forogtak.

- Menj az istállóba jámbor lélek - szólt Náthán - ott meleg van a tehenek párájától, pihenj meg ott, akárki vagy is.

Meg is pihent az ott úgy, hogy föl sem ébred többé az ítéletnapig.

Bizony nem siratta senki. De a halálának sem örült meg senki, mint azokénak szoktak, a kiket megsiratnak. Hiszen csak alkalmatlanságot okozott azzal, hogy meghalt, még pedig első sorban Weisz Náthánnak, a kinek házában hunyta be szemeit, másodsorban pedig a hitközségnek, mely most a saját költségén tartozik őt a másvilágra szállítani.

Az pedig sok előleges parádéval jár. Kényes portéka a zsidó - a halála után. Akármilyen szegény volt is, megmossák tetőtől talpig, kicsinosítják, új ruhákba öltöztetik, hogy tetszetős legyen a másvilágon.

Ez a mosási szertartás bonyolította ki ezt a sajátságos történetet, a melyet most leírok.

A szegény halottnak a nevét sem tudták, se honnan jött, se hova ment. Hanem a mint mosni kezdik, látják, hogy fájós lehetett az egyik ujjá (most már az is begyógyult), és a mint levették róla a köteléket, az alúl begöngyölt papírdarab tűnt szemükbe olvasható héber betűkkel «Meghaltam; ötszáz forint van a zsebemben.»

Azt ugyan látták, hogy meghalt, de az ötszáz forintot nem látták. A zsebekben ugyan nem volt egy veszekedett krajczár sem.

A vénekben, a kik ott dűnnyögtek a holttest körül, nagy gyanú támadt Weisz Náthán ellen.

- Hol az ötszáz forint? - kérdik tőle.

Az mennyre, földre, esküdözék, hogy nem látta. A vének bevitték a holttestet a szobába s ott letakarták fekete lepellel, azután összebujtak, mit kellenék cselekedni? Mert nagyon jó lenne, ha megkerülne a pénz, nemcsak a temetési költség futná ki, de még a hitközségnek is maradna. A törvény elé vigyék? Ehj, tud is a törvény valamit! A ki tagad, az nem vétkes.

- Ne vigyük a törvény elé - vélekedik Svarcz Simon - ítéljünk benne magunk bölcs Salamon királyunk rendszere szerint, furfanggal, észszel.

Megegyeztek abban, hogy a törvény útján semmi sem sühet ki Náthánra, mert az öreg, a ki tudhatná, nem fog felelni többé, ha a nagyméltóságú Kuria parancsolná sem. Náthán pedig, ha tette, nem bolond, hogy bevallja. Hanem megbízták az öreg Svarcz Simont, mert ő a legbölcsőbb, legyen ő a bíró; fundálja ki módját, hogyan juthatnának eredményhez.

Simon ki is gondolta s még az nap estefelé ilyen ítéletet mondott:

- Hallod-e Náthán! Bemégysz a halottasszobába két tanúval, megfogod az öreg embernek a gyásztakaró alól legcsüggő merev kezét s mikor így leszesz vele kéz a kézben, ezt fogod mondani: «Bizonyomra mondom, nem én vettem el az ötszáz forintodat.»

Ebben az ítéletben, noha kevés bölcsesség mutatkozik benne, mégis megnyugodtak, de leginkább maga Náthán, kinek így alkalmá lesz végkép tisztázkodni a gyanú alól.

A kijelölt időben két tanu jelenlétében bevezették a halottas szobába. A halott viaszsárga keze alácsüggött, arcza, alakja el volt takarva. Az asztalon kísértetiesen lobogtak a gyertyák. Náthán közzélepett a ravatalhoz s megfogta a kezét. Brr! de hideg volt. Összerázkódott, megborzadt tőle, de tartotta.

- Jó öreg - szólt Náthán kissé reszkető hangon - bizonyomra mondom: nem én vettem el az ötszáz forintodat.

Irtóztos sikolyt hallatott Náthán e szavak után, mert a holtkez görcsösen összezsukódott s odaszorította az övét mint egy vaspánt.

- Jaj, irgalom, kegyelem! Jehova, légy könyörűlő! Én loptam el a pénzt, de visszaadom. Nincs egy garas hja sem; odatettem a lencsészakajtó alá.

- Ugye, te gazember? - szólt most a halott, vagyis a halottat helyettesítő Svarcz Simon, lehányva magáról a temetési leplet. Ugye, kivettem belőled az igazat? Azt hitted te ugye, hogy én is fenytő törvényszék vagyok, a kit hazugsággal lehet tartani?

A vének helyeslő és hódoló fejbólintásokkal tolmácsolták, hogy ő több, okosabb, bölcsebb a törvényszéknél.

A CHEQUE.

(EGY ÜGYVÉDSEGÉD ELBESZÉLÉSE.)

EGY öreg kanonok halt meg nemrég, a ki a legutolsó volt azok között a jó magyar papok között, a kik nem tudják mi a cheque, sem azt, hogy mire költsék a pénzüket.

Jóízű alak volt az öreg, tetőtől talpig magyaros. Velős, szelid, nemes arczu.

A kamatokat és a törlesztési rátákat szoktam volt elvinni neki negyedévenként, azon összeg után, melylyel az uradalom tartozott neki. A princípálisom rendesen engemet küldött a rengeteg pénzzel, mintegy két-három ezer forinttal.

- Mit hoztál édes fiam? - kérde a kanonok, mert csak tenek szólitott mindenkit.

- A kamatokat hoztam el nagyságos uram!

- Miféle kamatokat?

- Hát a mivel az uradalom tartozik nagyságodnak.

- No, hát tedd oda az asztalra édes fiam.

Mindig ez volt a beszélgetésünk, se több, se kevesebb. Mert a kanonok kikötötte, hogy ő soha semmi írást sem fog adni. Kurtán beszélt velem mindig, de nyájasan. Csak egyszer, mikor már négy-öt esztendeig jártam hozzá a pénzzel, bocsátkozott velem bővebb diskurzusba.

- Mit hoztál édes fiam?

- A kamatokat hoztam el, nagyságos uram.

- Miféle kamatokat?

- Hát, a mivel az uradalom tartozik.

- Az uradalom? Hát tartozik nekem az uradalom?

Nagy kövér ujjjaival végigsimitotta homlokát, azután felém fordult, rám nézett a szelid kék szemeivel s így szólt:

- Látod fiam, nagyon öregszem... rettenetesen öregszem, gyengül a memoriám, nem birom már eszembe tartani az adósaimat.

Én mosolyogtam. Ő pedig fürgén emelkedett fel ócska zöld-bőr karosszékéből, s oda lépett egy fiókos szekrényhez, tömérdek elsárgult papirosokat huzva ki.

Odapillantottam s láttam ott följegyezve mindeniken illeténformán:

«Ezennel bizonyítom, hogy Nagy Jánosnak vagy Kis Péternek a mai napon ezer forintot adtam kölcsön.»

- Nagyságos uram, - kiáltám önkénytelenül - hiszen ezek az irások semmit sem érnek!

Az öreg nyugalommal fordult felém, bámészan rám nézett, s volt a hangjában valami méltatlankodó fölháborodás.

- Már hogy ne érnének? *Hiszen mind a tulajdon magam írása!*

Valahol alul megtalálta az uradalom kontraktusát, az rendesen volt kiállítva, mert ügyvédek csinálták.

- Az ám - mondá - csakugyan van itt valami. Hát hol az a pénz? Tedd le oda fiam az asztalra.

Letettem az összeget, de egy cheque is volt közte ezer frtról szóló, az öreg megnézte a czédulát, forgatta kezei között, közelebb vitte az ablakhoz.

- Hát ez mi légyen? - kérdé tünődve.

- Az, ezer forint! - mondtam.

- Ezer forint! kiáltott fel csodálkozva. Hát ez pénz?

- Igen is, teljesen jó pénz nagyságos uram!

- És micsoda országnak a pénze az?

- Az általános bank utalványa.

Az öreg a fejét csóválta és megint csak megnézegette.

- Aztán adnak azért valamit?

- Hogy ne adnának?

- És bizonyos vagy abban édes fiam, hogy meg nem csálnak?

- Bizonyos vagyok benne nagyságos uram, le merném tenni a hitet.

- No no, fiam... ne hirtelenkedj a dologgal. Megállj csak egy kicsit, behivom inkább a szekretáriusomat. Az oszt' az okos ember. Tud az mindent!

Épen jött is már a szekretárius, Konopka Mihály uram, nagy hajlongások között.

- Domine Konopka - szólt a kanonok - igaz-e, hogy ez jó pénz?

Konopka megnézte a chequet s aztán a boglyos fejét rázta.

- Meglehet főtisztelendő atyám - de én még sohse láttam ilyet!

- No látod fiam - szólt a kanonok felém fordulva. Azért hát én be nem teszem a világért sem a pénzem közé, én nem akarom, hogy engem megcsaljanak...

- De kérem...

- Semmi, de engem nem tesztenek bolonddá. Nem vagyok én az uradalomnak a lába kapczája. Ha már meg akarnak valakit csalni, hát csaljanak meg inkább téged édes fiam, neked adom ezt a papirost.

- Nem fogadhatom el nagyságos uram... lehetetlen elfogadnom...

- Már pedig én neked adom, mert én azt el nem teszem... Canis mater... velem ne bolondozzatok!

- Esedezem, hiszen azonnal felváltom. Pénzt ezért akárhol...

Átvettem a chequet, de nem, hogy megtartsam, nagy összeg volt az arra, és leszaladtam vele egy közelben lévő nagykereskedésbe a Wurda-czéghez, a hol két forint hiján lefizették érte az ezer forintot.

Szaladtam a pénzzel fel a kanonoki rezidenciába.

- No, mit akarsz megint? förmedt rám a kanonok, föl sem nézve Ovidiusból, melyet olvasott, meglehet, hogy épen a «Liber amorum»-ot.

- Elhoztam a pénzt, nagyságos uram.

- Miféle pénzt?

- Hát fölváltották a chequet, két forint híján. Itt a kilencszáz kilencvennyolcz forint érte.
- Fölváltották? Azután ki váltotta fel? szólt közönyösen, a pénzt a fiókjába seperve.
- Wurda, a kereskedő.
- Wurda? vágott bele indulatosan. És két pengő forintot huzott le a felváltásért? Oh a pogány, lelketlen farizeus! No megállj vérszopó vadállat! Két pengő forintot mert elvenni? Pedig minden vagyona innen van, mert két nagybátyja volt kanonok. Oh a háládatlan korcs! Ezt még meg fogja keserülni.

AZ APRÓ FÜVEK.

EGYSZER, az eszlári eset tárgyalása idejében Nyiregyházán kimentem sétálni Eötvössel a «Bojthosba.» Egy elhanyagolt sétány a Bojthos. Fák lombja és a buja fű ott rothad meg évről-évre. A fákat nem gondozza, a fűvet sem kaszálja ott soha senki. A föld mind visszakapja, a mit nevel; senki sem csereberél vele. Kövér is olyan, hogy szinte égeti a talpainkat.

Csak a közepén van bevetve egy tábla mákkal, színes harangvirágjai kevélyen himbálózna, tovább pedig sötétzöld kukoricza-száraz suhognak.

Ledőlünk a gyepre s beszélgettünk, természetesen a pörről.

Elmondta, mit fog összehozni társadalmi keretnek a védbeszédében.

El fogja mondani, hogy ez is egy előre vetődő árnyék a modern harczból, a munkának agyarkodása a tőke ellen. Csakhogy itt az ősök munkája tör a tőke ellen, a majoritás a minoritás ellen.

Pedig ez nem okos dolog tőlünk, a kik *minoritás* vagyunk az egész világon.

És ez a harcz igazságtalan is, mert egyenlőtlen.

S szabad-e nekünk igazságtalanoknak lenni, a kiket csak az *igazság* tarthat fenn a fészkelődő népek soraiban?

Aztán igazán olyan rossz elementum-e itt a zsidóság?

Dunántul - azt mondja - csupa burkusok és hannoverek veszik meg a nagyobb birtokokat, a kik propagandát csinálnak ott saját telepeiken az országuknak, mert ők mindnyájan valamelyik nagy nemzetnek a fiai, a hová szítnak, a melyhez *innen* is hozzátartoznak.

De hát a zsidó nem tartozik a világon sehova, az nem csinálhat kolóniákat senkinek...

- Persze - mondom kelletlenül - csakhogy ha a nemzetek tévednek is, a nemzeteknek mégis igazuk van.

- Hát aztán?

- Kár volt ebbe a komédiába belemenned. Ha az egész magyar nemzet haragszik a zsidókra, - haragudjunk mi is. Ugy dukál...

- Miféle nemzet? Hát hol van az a nemzet, hadd lássam? - riadt rám Eötvös boszankodva. A proletár elemek háborognak, és a pusztuló gentry, ez az egész.

Azután rám nézett a szürke szemeivel gunyosan.

- Hát tudod te, melyik az a nemzet?

- Ejh, hát ugyan melyik?

- A sok száz meg százezer apró névtelen ember, a ki tiz-tizenöt holdacskáját szántja otthon s a ki nem törődik veletek, hogy mit irtok az ujságokban... Ez az a nagy hatalmas nemzet! Ez az erő...

- De hátha az is megrázza magát...

Nevetett.

- Ne hidd azt. Ösmerem én azt nagyon jól.

Felelni akartam neki. De egy keletkező szélroham egyszerre arczomba vágta a gazos nyíri homokot.

Mire kitörültem szememből a port s szétnéztem, a fákat hatalmasan rázta a növekvő vihar; galyaik ropogtak és koronáik fázékonyan csapódtak össze.

A kukoricza-szárak és mákok örülten rohantak a szél irányában.

A sások és a bogáncsok hajladoztak.

A kis füvek meg se mozdultak.

A CSODAHAJÓ.

ADÓSSÁGOT csinálni nem volt olyan nehéz soha, mint most, de viszont adósságot nem fizetni sem volt oly könnyű soha, mint most. Hja uraim, tisztelt gavallérok és kaszinói tagok, az volt még csak az alávaló korszak, míg az adósok börtöne existált!

Pedig existált. Az embert a pezsgőpoharaktól sokszor odahurczolták a négy fal közé, míg aztán a nagybácsi ki nem váltotta - már a kinek volt nagybácsija.

A hitelezőnek joga volt akkor nemcsak az ingóbingóságokra és az ingatlanokra, hanem az adós személyére is. De azért a szenvedélyes adósságcsinálók akkor sem retiráltak, hanem kötötték nyakra-főre a kölcsönöket. Látszik, hogy ez a tulajdonság örök s benne leledzik az emberi természetben ősidőktől fogva.

Voltak aztán olyan időpontok is, hogy míg Bécsben meg volt az adósok börtöne, addig Magyarországon már eltörülték. Csodálatos, hogy ebben az időben nem szaporodtunk fel tizennégy millióból legalább száz millióra.

De épen az ellenkező történt. A mi derék mágánásaink akkor is ott csinálták - alkalmasint csupa sportból - az adósságot, a hol az nagyobb veszedelmekkel járt. Párisban, Bécsben hánytákvetették magukat a hazai föld kegyelméből egy darabig, azután a hazai föld rovására, végre pedig föld nélkül.

Ilyen volt Bécsben többi közt báró Karvázy Domokos, az igazi nevét nem irom meg, mert most együtt szoktam dominózni az öreggel s még megaprehendálja, hogy fiatalkori kalandjait napvilágra hoztam.

Fiatal, tüzes gyerek volt még akkoriban az én összetöpörödött öregem, s olyan furórét csinált a bécsi leányok közt, mint egy Alkibiades.

Csakhogy az asszonyok már akkor is sokba, nagyon sokba kerültek - kivált Bécsben. Még ha nem voltak is színésznők, de hátha még színésznők is voltak hozzá.

Már pedig Karvázynak csak az ilyenek tetszettek. Szerzett négy év alatt annyi illatos levelet, hogy odahaza az ősi levéltár bikkmag ehhez; a töméntelen papiroshoz képest, de adósságot is szerzett annyit, hogy az ősi szilvafáknak, ha minden levele ötforintos bankóvá lenne, se futná ki.

A nagy uraskodás kezdett lassankint összeesni. Már-már lehetlenné lett betartani a terminusokat. A hitelezők között olyan nyüzsgés támadt, mint a megbolygatott kaptárban. Ezeknek a derék embereknek meg van az a tulajdonságuk, ami a köszvényes lábnak: legelőbb veszik észre az időváltozást.

A báró ur kellemetlenül érezte magát Bécsben. Ugy volt ott, akár az üldözött vad, szeretett volna elillanni, de már nem lehetett, minden lépését őrizték, s ha illetén kedvet talál vala tanusítani, besétáltatják az adósok börtönébe.

Desperátus helyzet volt biz ez! S teljes lehetetlenségnek látszott kimászni belőle.

Még csak egy utolsó stádium volt a börtönig. Ezt az utolsó stádiumot pedig úgy hívják, hogy «vármegye-politika», ért ahhoz minden magyar ember s abból áll, hogy - *szóval* tartja az embereket.

Karvázy Domokos báró is ezt csinálta; ez pedig nehéz izzasztó munka. Próbálja meg, a ki nem hiszi.

Az egyiknek kigondolni valami nagybátyát, a ki most járja az utolját s tegnapelőtt téteményezte le a testamentumot a kassai káptalannál, a másikkal, egy jelentőségteljes pillantás kapcsán sejtetni, hogy a gazdag Kohlbrenner kisasszony és ő közte... no, de most még nem illik kifecsegni.

Hanem az ilyen vármegye-politika csak az utolsó lélekzetvétel, sincs semmi gyakorlati értéke, mert annyira nem hisznek, hogy új kölcsönt adjanak, csupán annyira biznak, hogy tovább várnak néhány nappal a régire. A halál odábbbítése ez napról-napra - de mit ér, ha az azért ott marad a küszöbön s el nem mozdul onnan.

Egyszerre azonban egy radikális hír támad és jelenik meg a bécsi lapokban, mely szerint Karvázy Domokos báró egy olyan hajót talált fel, mely egyforma sebességgel megy a vizeken úgy fölfelé mint lefelé.

No ez aztán nem tréfa dolog! (Kívált azokban az időkben, mikor még lovakkal vontatták a hajókat.) Ha ez így beüti, akkor a báróból milliomos lesz. De iszen mégis derék nagyvezír ember az! mondogatták a hitelezők s nem egy tette hozzá kevélyen:

- Tudom én, kinek hitelezek, kinél nincs reszkírozva a tőkém.

Egyszerre megváltozott a hitelezők arca. Újra kiderültek és mosolyogtak e kaján kiborotvált pofák. (Mert már a hitelezőket jól esik ilyeneknek képzelni.)

Még pénzt is adtak neki a jövő vasárnapig - mikor hivatalosan be lesz mutatva a közönségnek az új megbecsülhetlen találmány. Hogy ne adtak volna neki? Kár lenne egy embert megakasztani a siker előtt. Mikor aztán megérkezett a kitűzött vasárnapi nap, Bécs minden uzsorása ott volt a Dunaparton. Ott tarkállottak gyűrt czilinderben és veres esernyőikkel, tubákszin kabátokban - mert hát nekik lesz az édes látvány, ha sikerül.

A csodahajó ott állt a parton kikötve, míg beszállnak az arra hivatottak. De bizony nem volt azon a hajón semmi különös. Olyan volt az kívülről mint a többi, kerek egyszerű jármű. Hát iszen majd meglátjuk mindjárt, hogy mit tud.

Jöttek is nemsokára Karvázy báró és néhány ismeretlen ember: azok bizonyosan részint a barátai, részint a jury.

A matrózok már régebben ott benn voltak, a mint tehát a báró beszállott, rögtön következett a nagyérdemű kísérlet, melyet türelmetlenül várt a parti tömeg.

Ugy volt a programban, hogy a hajó lefelé megy egy darabon s onnan aztán fölfelé fordul, hogy egészen kényelmesen ítélhesse meg a közönség, mert így közvetlen a szem előtt történik a hajó sebes útja a víz folyásával szemben.

Eloldották a matróz-köteleket.

- Hurrah! kiálták a matrózok.

- Hurrah! harsogott a közönség, kalapjaikat és kendőiket lobogtatva.

A hajó lassan méltósággal megindult lefelé Pozsonynak.

Ment, ment. A szél épen a hajó farát csapkodta, könnyű volt mennie.

Az emberek utána néztek nagy darabon.

Még azután is utána néztek volna, de nem láthatták.

Most már azt várták, hogy visszatérjen. Ejnye, de messze mennek, mire való az? Már azóta visszafordulhatott volna! Hiszen kis darabról is kitűnik a próba.

Vártak, vártak. De bizony hiába vártak.

A csodahajó nem tért többé vissza, hanem szépen elvitte Karvázy bárót a hitelezői elől Magyarországra - a honnan aztán fittyet hányhatott nekik.

Hja, csak szép idők voltak azok a régi idők!

A SZÁZEGYEDIK ASSZONY.

SOK tarka-barka dolgokat irt meg hajdan a pajkos tollu Boccaccio. Veronai, florenczi asszonyok segítették benne. A mennyi rossz fát azok a tüzre tettek, annak a hamujában növesztett ő virágokat.

És annyit... de annyit, hogy az ember azt hinné, nekünk, a kik elkéstünk, csak az erényeik jutottak már, hogy történeteket szőjünk belőlük egy boldogabb időszaknak, a mikor megint vétkezni fognak az asszonyok.

...Mert nehéz megmondani, mikor boldogítóbbak: vétkeikben-e vagy ártatlanságukban?

Hanem én most ezen nem tünődöm, mert nekem még van egyetlenegy gonosz történetem a fiókomban.

A történetkének hőse van és hősnője.

Foglalkozunk először a hőssel. Ugy ismeretes mindnyájunk előtt, mint igazi gentleman föl-emelt fővel jár az utczákon, patentirozott szekundáns párbajoknál s ítélőbíró becsületbeli ügyekben, a kinek szava olyan, mint a szeptemvirális tábláé, mert nincs appelláta fórum tovább.

Mondjuk a derék fiatal urat Alfrédnek (mondjuk, mert a nőcsábítókat körülbelül e névvel keresztelik a regényekben). Nos, tehát a mi Alfrédünknek nagyon megtetszett egy szép, kedves fiatal asszony, a kinek a férje járásbíró egy felsőmagyarországi városkában.

Alfréd vidéken szokott tartózkodni, mikor a Ház nem tart üléseket. Mert Alfréd természetesen törvényhozó. Az, hogy valaki törvényhozó legyen, épen olyan divatos dolog mai napság az asszonyok előtt, minthogy imádójuk összeérő inggallért viseljen. S Alfréd alkalmasint csak azért képviselő, mivelhogy ez ilyen dolog az asszonyok előtt.

Hiába, mindent a mi van, bizonyos mély logika kapcsol össze a társadalomban.

Mivelhogy a menyecske nagyon megtetszett Alfrédnek, mikor otthon van, otthon udvarol neki, mikor pedig itt Pesten van, innen udvarol neki. Mert innen is lehet udvarolni.

Az ember bizonyos sűrű időközökben gyönyörű virágcsokrokat rendel meg azoknak, a kiket szeret - a posta elviszi szívesen. S mivel a csokrok elhervadhatnak, míg olyan messzire érnek, hogy mégis megtegyék a kívánt hatást, legcélszerűbb minden ilyen csokorba egy-egy arany vagy gyémánt ékszert becsempészni, mert azt a kedves kezek rendszerint megtalálják s a kedves szemek egész nap mosolyognak rá.

Alfréd így tett, s Julia ámbár erényes volt s ámbár igen szerette a virágokat, mindig jobban megörült a bennök lévő arany csecsebecséknek. A virágokat, kivált ha elszáradtak, gyakran kidobta az ablakon, de az ékszereket egyszer sem dobta ki. Legalább nem tud rá tanukat felmutatni.

Az pedig jó jel - az Alfrédnek szótárában. Elkezdte az ostromot hevesebben a színhelyen. Nem ment, sehogy sem ment. A szép menyecske mindig kisiklott. Még hevesebben kezdte hát egy fokkal. A szép menyecske akkor kinevette. És még hevesebbre fordította egy fokkal. A szép menyecske akkor kiutasította.

Teljes kudarcz, leveretés minden vonalon. S mi követi a leveretéseket Ausztriában, vagy bárhol a világon? A hátrálás.

Lemondani. Ehhez filozofia kell és legalább nem kell hozzá virágcsokor, sem ékszer. S e szerint a lemondás nehéz ugyan, de sokkal kevesebbe kerül.

Alfréd is lemondott. De a lemondás sohase őszinte dolog, valami ül a kosarában mindig; s ez leggyakrabban a boszu. Igen, ő boszút akart állni a menyecskén minden áron.

Csak hogy ehhez nagy talentum kell. Mert dilemma jön: a gavallér embernek nem szabad soha kompromittálni egy hölgyet, Alfréd pedig kompromittálni akarta hölgyét és meg akart maradni gavallérnak is. Tessék már most ennek valami formát találni!

A szerelem is leleményes, de a boszu még leleményesebb - kivált ha már a remény utolsó szála is szétfoslott a boldoguláshoz.

S ehhez járult egy nagy szerencse - a mit különben közönséges emberek szerencsétlenségnek szoktak nevezni - az, hogy az ékszerésszámlák még nem voltak kifizetve.

Ebből a szálból épült a dráma - vagy akarom mondani, vigjáték.

Alfréd elment az ékszerészhez s megkérte, pörölje be illetékes járásbirósága előtt: ő csak pörrel fizet.

S az ékszerészek nagyon jó lelkek - azok megteszik, hogy bepörlik az embert, ha az ember nagyon szépen megkéri őket.

Bepörölték s a pörök és a pörökhöz csatolt számlák, melyekben ki volt mutatva, *kinek a számára* volt rendelve az ékszer, s kinek küldték, odakerültek a szép menyecske *férjének ítélő-széke elé*.

...Ugy-e, hogy ördögileg volt kigondolva? De hát miért ne tehetne így egy ember, a ki mérges, s a ki már semmit sem remél? Hadd bűnhődjék a szép asszony is, ha ő szenvedett, hadd szenvedjen az is szégyen-kint, gyalázatot, álmatlan éjszakákat!

Csak hogy az asszonyok nem olyanok ám hogy azt előre ne lehessen tudni, mire mit éreznek, mire mit fognak cselekedni.

A szép asszony azt gondolta magában, hogy most már mindennek vége van, most már hiába mutatná ártatlanságát, senki el nem hinné. S ha vétkesnek hiszik, hát legyen az legalább. S legyen meg Alfrédnek is a vigasztalódása, úgy is eleget epedett szegény hiába.

Alfréd, a ki lemondott, akkor boldogult, a mikor lemondott. Rózsaszín levélben megküldte neki a szép asszony az igent. Egészen helyes volt. A járásbíró beadta a válópört a neje ellen. Az is okosan tette.

Ebben a történetben mindenki okosan cselekedett, - csak talán az nem, a ki leírta.

A MENNY BELSEJE.

A TUDOMÁNY nem beszél erről, csak a fantázia. S még a fantázia is csak tapogatózik. Hanem künn a csendes falvakban, hol a fák nagyobb árnyékot vetnek, hol a nap hosszabbra nyújtja sugarait, ott vannak olyan szerencsés emberek, a kik már látták, mi van a mennyben?

Minden vidéken, a hol csak megfordultam eddig, akadtak olyanok, a kiknek már megnyílt a menny. Rendesen öreg emberek ezek, becsületesek és ájtatosak. Lehetetlen az, hogy hazudjanak.

Ha csak egy vidéket jártam volna meg, nem venném látomásaikat semmibe. Mert egy bolond százat csinál. Semmi sem alakítható oly jól, mint a semmi; És semmi sem ragadósabb a lélekre, mint a csodás, a rendkívüli.

De jártam az alföldön, felföldön, ösmerem az erdélyi részeket is. Mindenütt érintkeztem a néppel s mindenütt mesélték, hogy itt és ott is van egy ember vagy egy asszony, a kinek megnyílt már a mennyország.

Utoljára aztán annyira beleéltem magam, hogy az egész geografiából ez az ország kezdett legjobban érdekelni. Mi van ott, mit csinálnak benne?

A hol csak szerét tehettem, mindenütt beszéltem azokkal, a kik már látták az eget belülről. Körülbelül nyolcz ilyen emberrel esett találkozásom s mindnyájának beszéde közt volt bizonyos összefüggés - ami azt bizonyította, hogy *ugyanazt* az eget látták, mert *ugy* látták.

Többnyire pünkösöd hajnalán nyílik az meg, de nem minden ember látja, a ki künn van, csak minden évben egyetlen kiválasztott.

Éjszaka idején esik a látvány. Szélcsendes idő ha van. Füvek, fák levelei nem mozognak. A föld lanyha párákat lehel ki. Bogár se zizzen, madár se röpköd. Az erdők mozdulatlanul állnak ört köröskörül.

Ekkor hirtelen szétcsapódnak az ég csillagos függönyei. Egy fényes vérvörös csik (az ég tulsó oldala) villám-hirtelen megnagyobbodik s az ég belső tájékai mintha lefelé ereszkednének, de rézsunt, nagy darabon láthatók...

Tündéri zene szólal meg, melyhez fogható bájosat emberi fül még nem hallott, az egész természet megtelik a csodálatos bűbajos zsongással s úgy látszik, mintha minden visszhangozná azt, a fák, folyamok és a sziklák.

Benn az égben pedig processzió megy halk énekszóval. Angyalok viszik a zászlókat röpködve s levett kalappal mennek az emberek hosszú sorban, köztük néhány falubeli ismerős is.

De mindez csak egy fél másodpercig tart. Addig se. Csak épen egyetlenegy pillantás, mely alatt tátva marad az ember szája a csodálkozástól és gyönyörtől.

Pedig hiba, hogy így megrendül a kiválasztott, mert a mit csak kívánna ebben a pillanatban, okvetlenül teljesülne. A kiket az isten arra méltat, hogy megmutatja nekik az országa belsejét elevenen, azoknak még teljesít is valamit. Mert az épen olyan, mint a Szent-István-rend kis keresztje ide lent a földi királyoknál, még a bárói rangot is meglehet vele kapni - de kérni kell.

Csakhoggy épen az van benne, hogy az ember elámul, megijed és nem kér semmit. A menny pedig hirtelen becsukódik s mindennek vége szakad.

Csodálatos, hogy csak a paraszt emberek látják az eget. Persze, az uri ember nem egészen hisz benne; eltanulja azokból az átkozott verses könyvekből, hogy az ő mennyországa a kedvese

szemeiben van s így könnyíti meg magának, hogy azt minél többször megláthassa egész pompájában. Hanem igazi mennyország, az csak a jámbor együgyű népnek van berendezve. Oda ur, úgy látszik nem jut be. A közmondás is azt tartja, hogy «az ur pokolban is ur» - de a mennyországban egy szóval sem említi soha, a miből önként következik, hogy ott nem is fordul az meg, ott nem ösmerik.

A mennylátók közül, a kikkel én beszéltem, a legtöbb azt mondja, szólhatna ő többet is, de titokban kell tartania látomásait, mert ha kifecsegné, soha se láthatná többet az eget, így azonban még van rá lehetőség.

Legérdekesebb volt ezek között az öreg Csorba Ágnes, a ki Gömörbe adta férjhez a leányát, sokat járt át vejéhez és rendkívül szerette kis unokáját, Gyurit, kit néha magával hozott nyáron át s ott futkározott a tót gyerekekkel falunkban. Én magam is ösmertem a kis Gyurit s verekedtem is vele annak idejében. Mindig ő vágott engem földhöz.

Kellemes vén asszony volt Ágnes néni s nagy tiszteletben részesült okos szavai, becsületesége s nemes erkölcei miatt. Egyetlen makula nem sok, de annyi se volt az ő jellemén s előéletén. Amolyan «asszony viczispánja» volt a környékbeli fehér népnek, a kinek néha bizony magok bíró uraimék is kikérték a tanácsát.

Hát egyszer egy pünkösöd reggelén azzal lármázta tele a falut Ágnes néni, hogy az éjjel mikor megszomjazván, kiment a kútra, az eget látta kinyilva.

Hitték is, nem is, a mint már szokás az ilyeket, de ő csak váltig bizonykodott:

- Láttam, százszor is állítom, nem álmodtam Nagy Gergely is ott ment a processzióban a sánta lábával. A megboldogult tiszteletes urunk is ott volt, nem a baldachin alatt, csak közönséges polgári ruhában. Sőt itt sülyedjek el egy álló helyben, ha nem igaz, a Gyuri unokám se hiányzott. Láttam őt is szegénykét. Vörös lájbi volt rajta, kék pántlikás kalap s tulajdon az a csizma, melyet mult ősszel én csináltattam neki, mikor utoljára itt járt. Szegény kicsikém, hogy tipegett, hogy tipegett... mintha most is látnám.

- De hiszen a kis Gyuri él még, hát nem lehet az égben.

- Isten ments, hogy ott lenne... kiáltott fel az öreg asszony s szemei könnybe lábadtak... hogy ott lenne - tette még aztán hozzá - a honnan én nem hozhatnám többé vissza.

- Képzlődés volt Ágnes néni... mondta neki a tanítóm.

- Nem, nem álmodtam. A kútnál állottam s épen a vedret huztam fel, mikor az a csodás látomány támadt. Hiszen persze, hogy nem lehet igaz, magam is elismerem, babonás soha se voltam, - az istennek, jól tudom én azt, kisebb gondja is nagyobb annál, minthogy nekem mennyei háztartása malasztját mutogassa - de meg az unokám hála istennek életben van, sőt mi több... a mi még a legkihívatósebb, uram bocsás, hogy kimondom, ott láttam az égi processzióban, a néhai Mózes zsidó korcsmárost is, a kopott, tarka nadrágjában, a simléderes sapkájában, pedig azt már csak lehetetlen, hogy bevegység.

S ezen még mosolygott is Ágnes néni.

Hanem úgy harmadnapra, mint a villámcsapás, érte a hír Gömörből, hogy a kis Gyuri meghalt pünkösöd előtti szombaton.

A látomány e ténnyel való ilyen összefüggésben fölébreszté kíváncsiságomat, s mikor a következő ősszel Rimaszombatba vittek iskolába, megállottunk Osgyánban, hogy néhai kis pajtásom után tudakozódjam szüleinél.

- Biz azt szegényt magához vette az Ur - szólt az anyja megtörve.

- Ugyan nem mondhatnák meg, hogyan lett eltemetve? Milyen ruhában?

- Piros lajbit varrt neki a szabó, hirtelen a hogy lehetett, és a kék pántlikás uj pörge kalapját is vele temettük szegénykével.

Ép úgy mint nagyanyja látta a processzióban.

Csodálkozva néztünk össze a tanítómmal, a ki bosszankodva dünnyögte aztán az úton, a hogy ő szokta magyarázólag:

- Egészen megzavar ez a dolog! De lássuk csak, mi következik belőle? Az, hogy a vén Ágnes csakugyan nem tudhatta az öltözetet. Tehát az efféle víziókban van valami rendkívüli is, a mi igaz. És még mi következik? Az, hogy mikor Gyurit ott látta, ott volt, minélfogva, ha ott látta a zsidó Mózes is, az is ott volt. S mindezekből mit következik? Az, hogy a zsidók mindenüvé bejutnak, még a mennyországba is. Szomorú, de igaz. No és mire tanít ez bennünket? Arra, hogy már a mennyország se valami különös előkelő hely s arra, hogy tehát legjobb otthon lenni a saját édes hazánkban. Mert itt már tudjuk, hogy állunk. És a legvégül mi következik az egészből? Summa summárum az, igyekezzünk hosszú életűek lenni, hogy itt maradhassunk. S hogy hosszú életűek lehessünk, tiszteljük atyánkat s anyánkat. Megértetted fiacskám?

Igy beszélt az én tanítóm egész Rimaszombatig következtetésről következtetésre ugorva (mert ezekben volt ő erős) én pedig folyton az eget néztem, várva, a mint várom csillagos éjszakákon gyakorta most is, hogy hátha megnyílik s meglátom még egyszer kedves régi jó ismerőseimet.

Jól esik tudnom, mióta öregszem, hogy megvannak valahol, és hogy együtt vannak.

A GYARMATI VÁSÁR VAGY GYEREKET KÉREK KÖLCSÖN.

NAGY sürgős-forgás van a mi falvainkban minden hétfőn reggel.

A szekerek ki vannak tolva az udvarokra, kifelé igazított rudakkal. A boltosnál husz harmincz kocsikenőcs-ládácska fogyott el hajnal óta.

Az országuton szekér szekeret ér sűrűn, közből vagy utszélen gyalog mennek festői tarkaságban emberek és állatok. Tótok a messze falvakból, magyarok a környékről. A gyalogosok közt ritkák a menyecskék és hajadonok. Ezek felkérezkednek a szekerekre. Hja, a tetszetős ábrázat nagy segítség utközben.

Az öreg asszonyok rendszerint nehéz kosarak alatt görnyedeznek, melyekből csirkék piros-tarajos feje, libák sárga csőre kandikál ki. Némelyik borjut, malacgot hajt. Busan ballagnak a szegény marhácskák, mintha éreznék, hogy vagy látják vagy se ezt az utat visszafelé. A kátyus helyeken érzékenyen hurutyolnak a kerekek, a kocsisok pedig szidják a vármegyét az útja miatt.

Ez az elevenség sehol sem ér véget, a meddig csak be lehet látni. Éles szem még messze a gyarmati szőlők alatt is megfigyelheti a vásári pezsgést, igaz, hogy kicsinyítve. Egy szürke szalag az egész s azon valami mozgó bogarak vagy rögök.

De mennyire izgalmas kép lesz ez estefelé!

A marhák az éhségtől bögve jönnek, a szekeresek előzködve, megriadt lovak, árokba megült szekerek, kurjongató tótok a szekereken, kipirult arczu menyecskék, kik a férjük vagy szeretőjük aláhanyatlott fejét ölükben tartják. Itt-ott egy kendővel bekötött férfifej (gyaníthatni miért), majd meg egy leesett női konty. (Hát iszen ennek is lehet valami oka.)

A falusi boltosnál megvetett portéka már a kocsikenőcs. A tej fogy most. Sorba jönnek apró tepsikkel és butykosokkal nagy sietve. Mert a meggyuladt gyomor türelmetlen.

De hisz ez csak estefelé lesz...

Most még reggel van. Jópál István uram, a ki a feleségével, sógorával készül be a vásárra s felvette az ünneplőt, végig szalad, ostorral kezében a templom-utczán s tele torokkal kiabálja:

- Gyereket kérek kölcsön! Kinek van egy gyereke?

A kiáltásra innen-onnan a kerítések és kapuk mögül szurtos női fejek bujnak elő. (A mi gyerekünket már elvitték komám uram!) s apró paraszt leánykák és buksi fejű fiucskák szaladnak össze, a kis hidakra állva, melyek a porták előtt futó garádot nyergelik meg.

A gyermekek tündöklő arcczal, sóvárgó szemekkel kínálják magukat.

- Engem vigyen... Engem? Jópál Pista bácsi ültessen fel engem.

Jópál István uram szétnéz a rendelkezésére álló gyermekcsoporton, kik visitanak, kezeikkel, báránybőr sapkáikkal integetnek, a leánykák kis kötényeiket kapcsolják le s azokat lobogtatják koszorura befont barna fejecskéikre mutogatva: Nini, készen vagyok. Még varkócsom is van. Ide nézzen Jópál bácsi.

Az aztán válogat bennök, mint az almában.

- Te szurtos vagy... Eredj be mosakodni. Te még kicsi vagy. Takarodj innen. Melyitek a legnagyobb, legerősebb? Gyere no idebb te selyma, hadd tapogassam meg a lapoczkádat.

Egyszóval kiválasztja a neki tetsző gyereket, kit irigykedve néznek a többiek. A kis arcukra felhő ül ki. Búsan huzódnak be az udvarokba. Mig a következő perczben ujra megjelenik valaki, a ki gyereket kér kölcsön. Mindig több-több szekér indul ki az udvarokból, mindig több-több gyerek fogy el a faluból.

Déltájban már csak a csecsemők maradnak otthon, meg a rongyos árva porontyok.

És hétfőn aztán olyan szomoru a mi falunk azok nélkül a gyerekek nélkül.

Mintha a napfény se sütne, nem hallatszik csengő nevetés, nincs zöreje sehol, a lészákat nem tördeli senki, a baromfiak nem riadoznak, minden meg van halva.

A kuttyák és a macskák hallgatagon járnak az udvarokon... a méhek busan döngnek a kertekben.

De hát hova lettek a gyerekek?

Várost látni mentek, vagy házakat, csodás fényességeket.

Pirosra festi arcukat az öröm, hogy ott lehetnek - az öregeknek pedig valóságos könnyezés. Mert van, a ki a lovakra és a szerszámra vigyáz, veszteg ülve a szekéren, mig a meglett férfiak, nők szerte csatangolnak a városban - hogy az ő arcuk is piros lehessen.

És az is lesz. A férfiaké a laczikonyhán, az asszonyoké a patikából.

AZ ÜRES BÖLCSŐ.

A MARI babát kivitte a dajka messze-messze. El egészen a parknak legvégibe. Az új kék főkötőt adták fejére, a mit alul rózsaszín szalaggal szép «bébé»-csokorra kötöttek.

Mari baba még soha sem látott ilyen nagy darabot a világból. Örült is neki. A kis szemvesztő gödröcskék minduntalan megjelentek piros kövér arczocskáján, s két bogárszeme úgy nevetett, mint két ragyogó gyöngy.

Szép nyári délután volt, minden aranyos verőfényben uszott, fák, nyiladozó virágok, a madarak fel s alá repkedtek, csicseregve, az egész természet zsongott az élettől. A kis Mari baba soha se látott ilyet. Persze, mert még nem volt alkalma hozzá, a múlt karácsonykor született.

Volt már ő kint többször is, de még soha ilyen szabadon. Néha-néha kivitték őt azelőtt is a kerekre járó bölcsőben, de most valahára otthon hagyták a «kék szobában», a megunt kis odut s ő ott ülhetett a dada karján egész kényesen, majdnem úgy, mint a mama, mikor a lóháton ül.

Igen, a kis bölcső ott állott üresen, mint egy gyöngyös kagyló, a honnan az ékszer, a melynek számára csinálták, ki van véve.

A nap besütött a zsalu bordáskáin át, beeregetve szurós nyelvecskéit, de bizony nem nyalogathatta meg a Mari babát, mert a Mari baba kiment sétálni és csak a bölcsőt hagyta ott, hadd higye a napocska, hogy ő benne van. A szép fehér függönyök is le vannak rajta eresztve, mintha bent aludnék, az angyalok közé vive álom gyors lovain. A «bobo», ez a rossz szellem sem találhatja most meg, az is azt hiszi most, hogy a bölcsőben fekszik.

A szomszéd nappali szobában a mamácska ül egy karszéken, apácska pedig dühösen járkál fel- s alá és sötét felhők tornyosulnak a homlokán.

- Ön engem soha sem szeretett.

- Lehet, mert nem szerelemért vett el, hanem pénzemért!

- Hallgasson. Ön meggyalázta nevemet. Ön tegnap jött haza a fürdőből, a hova egyedül ment s én ma már arról értesülök, hogy ön a fivérével volt ott, így van ez feljegyezve a fürdőzők lajstromában.

- Szemtelen gyanusítás. Ez lehet félreértés, tévedés, de egyéb semmi.

- Persze tévedés, - kiáltja a férj rikácsoló hangon - tévedés annyiban, hogy az illető nem lehetett fivére, mert nincsenek fivérei.

- Kiméljen meg e hangtól! - szól közbe a nő s az ő hangja is emeltebb és indulatosabb rezeg rajta. Különben is...

- Csak folytassa. Régi praxis ez! Vádolni, hogy védekezhessünk!

- Igen, vádolom önt azzal, hogy szeretői vannak.

- Hahaha! Csak rajta! No és mi következik ebből?

- Az következik uram, hogy én megyek, azonnal megyek.

- Isten hírével! - kiáltja a férj.

Az asszony a dühtől reszkető kezével megfogja a csöngettyűt s a csengetésre belépő szolgának azt parancsolja:

- Fogjon be azonnal!

Ekkor a férjhez fordul:

- Köztünk mindennek vége. Még ma beadom a válópört ön ellen. Isten önnel uram, engedje meg, hogy ruháimat becsomagolhassam.

S ezzel a szomszéd kék szoba felé tart.

- Hohó! Asszonyom! - ordít fel a férj dühében magánkívül. - Ön magával akarja vinni a «mahagoni-fiók» tartamát, bűnének bizonyítványait, a szerelmes leveleket, a miket kapott. Nekem ezekre szükségem van.

- Ne merészkedjék... tiltakozom.

A férj a szoba felé tart, az asszony eltaszítja s besuhan az ajtón, de oly hirtelen becsuknia még sem lehet, hogy az be ne tolja az ajtót.

- Ön szemtelen uram, - szisszen fel a nő - de egyszerre megpillantja, hogy a szoba közepén a bölcső áll, az a kis aranyos torony, a piczike hajléka s önkénytelenül a lassu, suttogó hangba megy át a kiáltása: Távozzék... távozzék...

- Nem megyek... - suttogja halkán a férj, kinek hangját szintén guzsba köti a bölcső. Akarom...

- Mit akar? nyögi a nő s lábujjhegyen lépked előre a mahagoni-asztal felé.

- Meg akarom kegyedet akadályozni.

- Miben? - mond a nő emeltebb hangon.

- Lassabban Anna! Látja, hogy nem lehet kiabálni. Hogy tud ilyen dühbe jönni?

- Hiszen ön dühös.

- Én? Ne bolondozzon Anna. Hiszen látja milyen csendes vagyok.

- Aladár, maga bolond. Mondom, nincs tökéletes esze.

- Nincs ám... - hebegé zavartan, - mert... szeretem, nagyon szeretem... De maga haragszik rám!

- Én? Nem, én nem haragszom.

- Akkor hát csókoljon meg...

Anna végigsimitja rózsás ujjait homlokán, aztán félig mosolyogva jegyzi meg:

- Hát azért jöttünk be?

- Persze azért... úgy gondolom legalább.

- De hiszen veszekedtünk, mikor bejöttünk...

- Igen, de mikor nem lehetett... Hogy is csak. Miért is, hogyan is hagytuk úgy egyszerre abba?

- Ki tudná azt? Vagy igen... alkalmasint a *bölcső* miatt.

- Ah, hiszen a kis fészek üres... a baba elment... üres... üres...

- Ő rá vigyáztunk, hogy fel ne ébredjen. Oh, mi bohók!

- Pedig mégis felébredett, kedves Anna. És azt mondta nekünk, hogy éljünk békében egymással - ő miatta.

EGY ÖREG PÜSPÖK HÁZTARTÁSA.

A NÉHAI bonorum-direktor temetése után két napra eljött hozzám a püspök jól táplált titkára azzal a kellemes hirrel, hogy ő méltósága engem óhajtana kinevezni.

Meghajtottam magamat.

- Mindenesetre megtisztelő rám nézve. Még csak azt óhajtanám tudni, mi javadalmazás jár ezzel?

- Utique - szólt a tisztelendő titkár - nem sok, bizony nem sok, mert mi magunk is szegények vagyunk, épen csak hogy megélünk.

- Meglehetősen ismerem ő méltósága szűk anyagi viszonyait.

- Annál jobb - folytatá kézdörzsölve: Tehát, a fizetés ezer forint volna - ha volna honnan kivenni; hanem úgy mellékesen rámehet dominatió vestra hat ezerre.

- Hát az se rossz - de mi ezekért a munka?

Hm! erre már megakadt a püspöki titkár. Hát ugyan mi is csak? Végig gondolt a néhai bonorum-direktor egész pályáján.

- No, azt hiszem... úgy gondolom... természetes, hogy először is - igen először is bemutatja magát domine spektabilis ő méltóságánál, minden vasárnap ott fog ebédelni velünk... igen is... s azután természetesen felügyel a birtokokra, hogy legalább tekintetességednek hajtsanak valamit.

Beleegyeztem, minélfogva néhány nap mulva megjelentem az elhagyatott püspöki rezidenciában, hol a bevert ablaktáblák, a lehullt vakolat, a bedült korhadt lépcsőzetek eléggé mutatták a belső életet kívülről.

Ő méltósága idegenül nézett rám egy kis ideig, majd barátságosan kérdé jóságos egyszerűséggel:

- Nos, ön az a bizonyos ember? Foglaljon helyet. Ide közelébb. Nem kíván egy kis gyomor-erősítőt?

Megköszöntem és elfogadtam egy félpohárnyit, miközben a püspök keserűn elpanaszolta, hogy nem tud megélni, teljesen lehetetlen neki.

- Pedig takarékosak vagyunk - sóhajtá. Kiszámolva élünk. Négykrajczáros szivart szivok direktor ur. Nem szelel. De hát mit tegyek.

- Nem foghatom fel a dolgot. Nem hittem volna, hogy ennyire van. Mennyi a jövedelme méltóságodnak?

- Ugy gondolom, nyolczezer forint.

- Teremtő isten, hát a többi?

- A többi? - szólt ő csodálkozva. Miféle többi?

- Huszezer holdból legalább negyvenezer forintnak kellene lenni.

- Kellene. De mikor nincs.

- Igen, de mi lehet ennek az oka?

- Hát ki törné ezen a fejét édes uram? Nincs, mert nincs. Néha hust sem hozathatok a mészárszékből. Szegény vagyok.

- De hisz méltóságod szerényen él, s nyolczezer forint végre is csinos summa.

- Hiszen ez, ez! mondá jámborul. Csináljon hát valami rendet direktor ur, hogy legalább adósságba ne kelljen verni magamat.

- Mennyi cselédet tart méltóságod?

- Négyet. A kapus van itt, a titkár, az inasom, meg a szakácsné, a ki főz.

Megkapván kinevező leveletem, legelső dolgom volt a rezidenciában csinálni rendet. Előhivattam a szakácsnét.

- Hogy hívják a nemzetes asszonyt?

- Nemes özvegy Pungó Istvánné.

- Mióta van ő méltóságánál?

- Abban az esztendőben jöttem kérem alássan, mikor a Kártyi Pistát akasztották... Furcsa fattyu volt...

- Mondja el nekem a napi kiadásait.

- Miféle kiadásokat?

- Vegyük például a konyhai kiadásokat.

- Hát legelőször is, kérem alásan, hozatok naponként 24 font borjuhust, 10 font marhahust, hogy jó leveske legyen, kérem alásan, azután néhány baromfit vesz a lányom a piacon... ez az ebéd.

- Kezdjük mindjárt a reggelin. Mi kiadása van a reggelire?

- Legelőször is hatvan kifli.

- Hüüm! Ez tán sok egy kicsit. Ki eszi meg azt a sok kiflit?

- Hát csak elfogy kérem alásan.

- És azt a tömérdek hust?

- Jó étvágyunk van kérem alásan.

- Elhiszem, de tiz font mégis csak megárt egy gyomornak.

- Nem emlékszem, hogy valamelyikünk beteg lett volna valamikor - vágta vissza Pungóné nagy alázattal.

Mikor aztán egy jegyzékbe vettem a Pungóné napi kiadásait (ilyenforma arányokban valának egész végig) felmentem a püspökhöz megkérdezni.

- Mennyi kiflit eszik meg méltóságod a reggelijéhez?

- Ha egészséges vagyok, néha megeszem egy egészet is... de legtöbbször egy félkiflit.

- Vannak-e gyakran vendégei?

- Ki jönne én hozzám? - tört ki keserűen. Nem törődik én velem senki. Tudják, hogy szegény vagyok. Nem jön ide a szarka sem, - mert az is éhen fordulna le a házfedélről. Én magam nem mehetek sehová, mert sánta az egyik lovam és másikat nem tudok venni helyette; csináljon rendet direktor ur... tegyen valamit én érettem.

Nagy buzgalommal fogtam a jó öreg püspök helyzetének javításához, Pungóné asszonyomon kezdve a reformokat, meghagyván neki, hogy ezentul csak negyven kiflit szabad hozatni a reggelihez (még így is tíz jut egy emberre), husban, fűszerben mindenben ledevalváltam a kiadásokat felényire.

Hanem lett erre aztán vihar a rezidenciában olyan, a minőről fogalmam sem volt. Az emberek mind haragosan néztek rám. Az ajtókat dühösen csapdosták az épületben. A titkár majd feltaszított a lépcsőkön és nem is köszönt. A kapusnak volt egy mérges komondor kutyája, az belebolondult a nadrágomba, a kapus ott nézte hidegvérrel a mint küzködtem vele s a világért se mondta volna «csiba te! Hogy mersz a direktor urba belekötni.» Pungóné egyszer napközben majd nyakon öntött a moslékos dézsából. S magának a püspöknek minden ételt kozmásan adtak fel, a szobáit nem fűtötték, a slaffrokját meg nem találták, a fekete kávéját elfelejtették megfőzni, egyszóval borzasztó zenebona támadt.

Hát még másnap, mikor a pék, a mészáros, a fűszeres, mind eljöttek deputációba a püspökhöz, hogy ellenük esküdtem, hogy tönkre akarom őket tenni, a házi személyzet pedig elkezdett panaszkodni, hogy éhen halnak, kiszáradnak, elsoványodnak, mint a héring.

A szegény püspök eljött hozzám a kerti lakba (mert ott voltam beszállásolva) s összetett kezekkel kért:

- Direktor ur csináljon rendet... csináljon kérem rendet, hogy megélhessünk.

- De méltóságos uram, hiszen épen azt kezdtem csinálni.

- Éhen halnak, tessék elhinni, éhen halnak... az egész város éhen hal... Most volt itt a pék, a fűszeres, a mészáros, a rumszállító...

- Méltóságos uram, egy ember, a ki tíz kiflit eszik reggelire, a többi étel mellé s tíz font hust ebédre, az nem halhat meg, - mondtam némi szigorral.

A jó öreg püspök megijedt makacsságomon s kérlelő, bátortalan hangon szólt:

- Tessék elhinni, nem úgy van. A historia emlékszik olyan emberekről, akik sokat ettek. Ezek mind olyanok. Egytől-egyig különös emberek. Kolosszális gyomrok. A gyomrokhoz ne tessék nyulni kérem, mert már Menenius Agrippa is... Ne legyen olyan makacs, kedves fiskálisom. Én kérem. Hagyja meg nekik szegényeknek az eledelüket.

- Hát iszen nem bánom, méltóságos uram, ha már úgy van.

- No, lássa tudtam én, kinéztem én, hogy derék ember - felelte bánatos örömmel - hagyjuk ezt csak annyiban. Hanem csináljon rendet, okvetlenül csináljon valami rendet, édes jó direktorom.

«KINOS ÜGY.»

A KIOSZK árnyékos fái közt egy táblabíró kinézésű öreg ur és egy fiatal ember politizáltak. Beszédjük rátévedt a «háboru esélyeire» és szóba került a katonaság és a polgárság közti kutya-macska barátság.

A fiatal ember így szólt:

- Hiába minden szép frázis és hivatalos enyv, mely együvé akarja ragasztani a kettőt (a mikor szüksége van valamelyiknek a másikra).
- Valóban hasztalan - felelte az öreg ur - régi nóta az már. Így lesz mindig, mert így volt mindig... Elmondok önnek egy történetet.

I. szakasz. Az öreg ur elbeszélése.

Földváry kecskeméti szolgabírósa alatt I. Ferencz volt a császár Bécsben. Földváry idejére esik a francia háboru is. Egy osztrák csapat ment keresztül Kecskeméten s a kapitány, valami Roller nevű, olyast követelt a legényei számára, a mit a szolgabíró nem tartott teljesíthetőnek.

Visszaüzent, hogy «nem lehet», mert nincs rá megyei statutum.

A kapitány dühbe jött:

- No, ha nincs rá megyei statutum, majd szabatok én egyet a szolgabíróra tizenkét kikezdésben.

Körülvétette csapatával éjnek idején a lakását, kihurczoltatta a szobájából (a hol éppen máriást játszott az esküdtjével), az udvaron ugys ott állott készen a deres, csak éppen rá kellett feküdni.

Nos, megtörtént. Még pedig fáklyafénynél. Ráhegedülték a tizenkettőt.

A szolgabíró nem protestált, megadta magát a kikerülhetlennek s mikor a kapitány azt mondta a tizenkettedik pálczaütésnél, hogy «elég», föltápaszkodott egész flegmával.

- Biz ez keserves volt. Hanem most már legalább az esküdtemet is csapassa meg, hogy a hivatalos tekintélyem megmaradjon előtte és hogy ki ne beszélhesse.

A kapitányt, a ki pedig nem igen szokta meg a civilek kívánságát teljesíteni, ez egyszer megszállta az engedékenység.

- Ön okos ember. Igaza van. Belátom.

S megcsapatta az esküdtet is, de ez már csak hat pálczát kapott, mert az csak esküdt; félannyi rangban van. (A hajdu szerencséjére részegen aludt valahol a kocsiszinben. Nem látott semmit, de nem is kapott semmit.)

Ezen győzelem után tovább vonult a derék csapat. A szolgabíróék éppen nem panaszkodtak a dologért, s a mennyiben kiszivárgott a hire, erősen tagadták. (Még akkor nem volt annyira kifejlődve az emberekben a martyromság vágya.)

A kapitány se dicsekedett. Elszármazott valahova pokolba Mailandba s ott feküdt a csapatjával vagy tizenöt esztendeig.

Mint öreg ember került vissza újra az országba. Még akkor is kapitány volt, de a szolgabíróból híres viczispán lett azóta, a ki értesülvén visszatértétől, meghívatta ebédre.

Kitünő ebéd volt; kifogástalan humorával és szeretetreméltóságával egészen elbájolta vendégét a gazda.

- Szinte nem akaródzik hazamennem - szólta az udvariasan, felkelve helyéről este felé, már talán a negyedik csibuk és a huszadik kvaterka után.

- Nem is ereszttem, - vágott közbe a házi gazda - mert még egy kis számadásunk lesz előbb.

- Ah, ugyan mi? - kérde a kapitány mosolyogva.

- Ejh, hát nem emlékszik? Én vagyok az a szolgabíró, a kit ön ezelőtt tizenöt évvel Kecskeméten megcsapatott.

A kapitány ajkán megfagyott a mosoly. Egyszerre visszaemlékezett a szcenára, s a régen elmosódott arcra. Riadtan kapott kardjához, azaz csak kapott volna, ha a kardja az oldalán lett volna. Eltették azt már a szögletből is, a hova támasztotta, még ebéd előtt. Aztán hiábavaló is lenne: kivont kardu megyei huszárok pengették künn a másik szobában a sarkantyúikat.

- Nincs itt menekülés, kedves kapitány - szólta nyájasan a gazda - szivjunk még el talán egy csibukot előbb, aztán lefekszik ide a pamlagra. Nem is lesz valami nagyon kellemetlen...

A fogait csikorgatta, de mit tehetett egyebet, lefeküdt, a hajdu rá vágta a tizenkettőt.

- Ez az enyim, a mit én kaptam - magyarázta szeliden az alispán. - Most még hátra van az a hat, a mit az esküdtem nem kapott, a mit ön levont.

- Remélem, hallgatni fog - nyöszörgött a kapitány, mikor már ki volt elégitve.

- Itt a szavam rá - igérte az alispán. - S ezzel ért véget a kinos ügy, mely körülbelül száz évvel történt ezelőtt.

Higyje meg kedves öcsém, egy csöppet sem változtak az idők. Semmi javulást nem látok e tekintetben. Mindez ma is megtörténhetnék.

II. szakasz. A fiatal ember elbeszélése.

Csakhogy másképen - vágott közbe a fiatal uri ember. Elmondom én, mikép történnék ma.

Roller kapitány alkalmasint meg nem botoztatná Földváryt, hanem csak megkardlapozná dühében, a miért valamit megtagadott a csapatjától, a mire Roller kapitány igényt tart.

Erre a következő entrefilet jelenne meg másnap az Egyetértésben:

«*Hallatlan brutalitás.* Kecskemétről sürgönyzik nekünk lap zárta előtt, a következő vérlázító esetet, mely nagy felháborodást és izgatottságot szült városszerte. Ma estefelé Koller, az ott tartózkodó ezred magyarfaló századosa, jogtalan követelésekkel fordult Földvári szolgabíróhoz, ki a törvényre való hivatkozás mellett azokat férfiasan megtagadta, mire a kapitány kihuzta kardját s összevissza szabdalta Földvárit. A vér patakként folyt belőle. A néptömegek ingerülten gyülekeznek az általánosan tisztelt s szeretet áldozat lakása felé. A harangokat félre verik.»

A «Nemzet» másnap a következő kommunikéét közli:

Az «Egyetértés» mai számában közölt kecskeméti hír hitelessége iránt már tegnap is gyanut tápláltunk s még fenntartással sem tartottuk szükségesnek közölni esti lapunkban mindaddig, míg a ténykörülmeny mibenlétéről, megbízható forrásból nem értesülünk. Ezen óvatosság a legnagyobb mértékben igazolva lett, mert a mi információnk szerint Koller nevű százados nem is létezik az ott állomásozó tisztek között, de annyi csakugyan valónak bizonyult, hogy némi privát jellegű összeszólalkozás történt az ottani szolgabíró és egy állítólag a katonasághoz

tartozó egyén között, de a vérengzés azon mértéke, a minőnek tisztelt laptársunk kürtöli, egyszerűen koholmány. A lakosság csöndes és nyugodt, sőt a harangok félreverése is oda redukálható, hogy a sajnálatos inczidens idején, éppen vecsernyére harangoztak. Halljuk, hogy a Ház holnapi ülésén bizonyos urak interpelláció tárgyául is kizsákmányolják az esetet.

Az interpelláció csakugyan megtörténik, még pedig «sürgősen» az ülés előtt féltizenegykor.

Polonyi Géza! Tisztelt ház! (másfél órai beszéd után)... s kérdem mindezek után az összminiszteriumot, mely az ország, az alkotmány és a törvények integritásáért felelősséggel tartozik; de kérdem különösen a honvédelmi minisztert is, mint a katonai ügyekben az országnak egyetlen felelős közegét:

1. Igaz-e, hogy egy Roller vagy Koller nevezetű cs. kir. százados a kecskeméti főszolgabíró vérlázító kegyetlenséggel, a hadsereg hatalmával visszaélve s tiszti bojtját beszennyezve, nyilvánosan, az egész város színe előtt, élesre kifent karddal halálisan összeszurkálta? és ha igaz:
2. Szándékozik-e a kormány és különösen a honvédelmi miniszter a vérengző cs. kir. vadállatot azonnal és minden kimélet nélkül megfenyíteni, esetleg az alkotmány és törvény megsértése és hazaárulás miatt a legnagyobb büntetéssel sújtani. Továbbá:
3. Szándékozik-e a katonai kiváltságokat és külön törvényeket megszüntetni?
4. Szándékozik-e a magyar nyelvet a hadsereg egyedüli vezérlő és vezénylő nyelvéné tétetni?
5. Szándékozik-e külön nemzeti hadseregről szóló törvényeket mihamar a ház elé terjeszteni?
6. S végül szándékozik-e a hadsereget az alkotmányra és törvényekre föleskettetni?

Itt állok; nem tehetek másképp! (Perczekig tartó viharos taps és éljenzés a szélső baloldalon.)

Tisza Kálmán miniszterelnök: Tisztelt képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy az interpelláló képviselő urnak imént tett interpellációjára addig is, míg a panaszolt ügy minden oldalról megvilágíthatnánk, mert eddig még csak a hírlapok közlései fekszenek előttünk s hogy ezek sokban ellentétesek, sokban pedig hézagosak, ezt azt hiszem a képviselő urak közül senki sem fogja tagadni, (Ugy van! jobbfelől) hogy mondom, addig is, a míg teljesen hiteles adatok beszerzését eszközölhetném a ténykörményre nézve, egy tekintetben nyilatkozhattam s ez az, hogy ha csakugyan történt jogtalanság s erőszak, bármelyik részről legyen is az, biztosíthatom a házat, annak súlyos következményei nem fognak elmaradni. (Általános helyeslés).

De ezzel kapcsolatosan megjegyzem, a mint azt már több ízben hangsúlyoztam hasonló eseteknél, hogy egyes embereknek ténye, habár azok a hadsereg kötelékébe tartoznak is, nem identifikálható az egész hadsereggel, melynek legfőbb hadura a koronázott király, egyszersmind az alkotmány legfőbb őre. (Zajos éljenzés a jobboldalon.)

...Körülbelül így folyik le a mult századbeli kecskeméti kinos ügy napjainkban.

Nagy hát a különbség, kedves bátyám, a hajdan és a «ma» közt. Különösen, a mi az elégtételt illeti.

Egészen más a forma. S ha csak az volna, de más a lényeg is.

Az ön történetében Roller kapitány tizenöt év múlva is kapitány maradt.

Most Roller kapitány megkapná egy hónap alatt az őrnagyi gallért.

Az ön történetében Földváryból viczeispán lett.

Az én történetemben Földváryt a következő tisztujtáson kihagyná a kandidációból a főispán.

VIDÉKI ALAKOK.

I. Az általános választó.

SZABÓ István uram vitte eddig ész dolgában a legtöbbre. Ha nagyon megcsappan a pénze, elrándul Pestre, hogy «összeszedje» magát.

Beállít a képviselőhöz egész bizalmas ismerős gyanánt.

- No, nagyságos uram, nagy baj hozott ide.

- Igen? Hát hova is való kend, mi a neve?

- Ejnye, hát nem tetszik ösmerni? No szépen vagyunk! Az én jó nagyságos uram rá nem ösmer a leghivebb emberére, az öreg Szabó Istvánra, a ki mindig elől hordta a zászlaját.

Erre megrökönyödik a képviselő, a hálátlanság önvádja szívét megmardossa.

- Oh, hogy ne, hogy ne. De bizony emlékszem. Teringette! Hogy ne emlékezném kegyelmedre. De bocsássa meg, annyi a dolgom, olyan zavart vagyok, hogy a saját nevemet is elfelejtem. No hát csak üljön le Szabó István uram, lássuk azt a nagy bajt... hátha segíthetnénk rajta.

- Nem sokból áll kérem alásan... Egy pár lovat vettem itt a csiszártól s úgy elfogyott a pénzem, drágább volt a két dög, mint ahogy gondoltam, kétszáz husz forint, kérem alásan... az egyik öt éves kancza, pej, jó husban lévő, a másik egy vasderes.

- Derék két ló lehet.

- De az ára is tekintetes. No, de nem untatom tovább a nagyságos urat. Hiszen, ha az isten éltet bennünket jövőre, ott lesz mind a kettő a zászlós kocsisorban... Hát csak a mondó vagyok jelenleg, hogy valósággal itt rekedtem költség dolgában. Hát mondok, elnézek az én nagyságos követemhez, hogy becsüljön meg egy kis kölcsönkével, a mig haza érek; mert akad ám még otthon a harisnyában egy-két garas. Bizony becsülettel visszaszármaztatom.

- Tudom, tudom. És mennyi kellene hazáig, mert bizony én is szükén vagyok?

- Hát úgy vagy tiz forintocskával beérem.

- No, annyit szivesen. Itt a pénz. Szabó uram.

- Megküldöm emberséggel, még e hét folytában.

- Ejh, a mikor ráér, a mikor legjobban esik. Isten áldja meg.

Ezzel nagy hálálkodva távozik Szabó uram, de eszébe sincs a vasuthoz sietni. A kapu alatt előkeresi a dolmányból a képviselő lajstromát s kiokumlálja belőle a betürend szerint következőnek lakczimét s egy negyedóra mulva már annak a lakásán nyomogatja bütykös ujjával a csöngetyügombot.

...Innen van az, hogy egy bizonyos időben mintha járvány lenne, egyszerre minden képviselő panaszkodni kezd.

- Ma egy Haluska járt nálam. Szép, szép a mandatum, de nagyon sokat eszik.

II. A nagy tósztirozó.

Künn a vidéken jártam a minap s végigettem néhány nagy bankettet. Mert a mi vidéki városainkban, ép úgy mint Pesten, mindent bankettel ünnepelnek meg.

A bankettek egyikén ott volt a főispán, viczeispán és a megye összes notabilitásai. Pezsgő és tósztok folytak bőven, különösen a megyei főjegyző vágta ki ékes periódusokban a mondókáját.

- Szép-e? - kérdék csillogó szemekkel a szomszédjaim.

- Igen szépen beszél, - mondtam - folyékonyan és virágosan.

- De még ez mind csak semmi - vágta közbe egyszerre hárman is - hanem most fog majd következni egy szónok. Ez aztán szónok!

- Hogy hívják?

- Dobozy nevű főesperes. Főlséges eloquencia, gyönyörű hang s azok a bámulatra méltó ötletei! Ni éppen most áll fel. Pszt! Halljuk, Halljuk!

Egy potrohos, piros pozsgás pogácsaképű pap állott fel s kezdé mélységes siri csöndben:

Barangol és zúg-búg az őszi szél,
Csörögnek a fák lombjai,
Mint rab kezén a megrázott bilincs,
Hallgass zúgó szél, hadd beszéljek én.
Mert ha nem hallgatsz, tulkiáltalak
Mint nősirást az égi háboru,
Két ország és egy nemzet hallja meg -

hogy méltóságos Majthényi László urat az uristen sokáig éltesse.

Lelkesült «éljen» rivalgás tört ki. Majd szünni nem akaró taps követte.

- Nagyszerű! kiálták. - Kolosszális!

- No uram, mit szól ehhez? Ugy-e szép?

- Valóban eredeti.

Most egy inczi finczi-alak állott fel, a ki vékony kappanhangon, nagy zaj közt, magát az előtte szóló főtisztelendő Dobozy urat, a «vármegye Ciceróját» éltette.

Mire a vármegye Cicerója megtöltvén poharát, újra szót kért s méla, csendes hangon borongott.

Lement a nap. De csillagok
Nem jöttek. Sötét az éj.

(Notabene fényes délből volt a banket.)

Közel s távolban semmi fény nincs
Csak honszerelmem s mécsvilágom ég.

Szép csillag a honszeretet, gyönyörűségesen ragyog.
Szegény hazám, neked kevés van olyan csillagod.

- mint tekintetes Kozsehuba János takarékpénztári igazgató ur, a kit az uristen az emberi kor legvégső határáig éltesse.

- Nagyszerű! - kiáltott újra száz és száz torok.

Majd felém fordultak a szomszédjaim, dicsekvő arczczal.

- Nos, van-e ilyen szónok odafenn az országgyűlésen?

- Van, - szóltam mosolyogva - de nem sok van.

Elégedetlenül csóválták a fejeiket.

III. A római.

Róma rabigába görnyedt és ledőlt - de egy római még maradt. Ez a mi Mucsy Antal barátunk (római nyelven: Antonius Mucius). Egy római, a ki komolyan veszi a törvényeket, kinek erkölcsi oly szüzsések, tiszták mint a frissen hullott hó. Egy arany karakter, maga a megtestesült színbecsület. Szóval egy római, nem a milyen volt, hanem a milyennek mi képzelünk egy nemes rómaít.

- Mennyire kimagaslik e derék ember a mi társadalmunkban! Hol van ő? Mit csinál? fognak önök felkiáltani.

Hát épen ezt akarom elbeszélni.

Mucsy Tóni ezelőtt hét-nyolcz évvel főhadnagy volt a hadseregben, de mikor a Dienstl-esetek mind sűrűbben kezdtek ismétlődni, elszomorodott és így szólt:

- Nem tudok egyszerre közshadseregbeli hadnagy és magyar ember lenni; tehát csak az egyiket választom, azt, a mit jobban megszoktam.

Letette kardbojtját és állás nélkül maradt, pedig semminemű vagyona nincsen. Egy képviselő-rokon beszúrta a megyéhez árvaszéki iktatónak.

Csakhamar észrevette, hogy az árvaszéknél furcsa gazdálkodás folyik és hüledezett bele. Pedig az már csak elég természetes! Az árvaszéki ülnökök ugyan nem sikkasztottak, csak kiadták kölcsön az árvák pénzét a rokonaiknak, a kiknek nem volt hypothékájuk. Kéz kezet mos; a rokonok viszont nekik adtak kölcsönt a kölcsönből. Az árvapénztár ezen methódus szerint mindig rendben volt, mert a kötelezvények ott voltak, de azért az árvák pénze mégis menthetetlenül eluszott, mert a kötelezvények nem voltak behajthatók.

Mikor erre rájött Mucsy Tóni, megesett a szíve a szegény szerencsétlen árvákon, lelke a haragtól forrt fel s legott irt egy jelentést a főispánhoz, föltárva a vétkes manipulációkat.

Az eset belekerült az ujságokba és nagy kellemetlenség lett belőle. A főispán főleg Mucsyra neheztelt meg s ő volt az első áldozat; elcsapták.

- Minek üti az orrát abba, a mi nem az ő dolga!

Megint hivatal nélkül állott s feljött a képviselő rokonhoz:

- Látom, számár vagy te a megyéhez; hasznavehetetlen. Hanem egy magánembernél talán meg tudnának becsülni.

Elszerezte titkárnak egy grófhöz.

A grófot lopták a gazdatisztjei (okos ember meg sem ütközik az ilyenek), különösen a bonorum direktora csalta nagyon. A mi Tónink nem tűrhette, hogy az ő jó gazdáját tönkre tegyék, leleplezte a bonorum direktor gazságait a gróf előtt.

Hősünk ezen is rajta vesztett, mert az volt a baj, hogy a bonorum direktor sokkal jobban csalta a grófot, mint a hogy azt Mucius Antonius észrevette: t. i. a grófnéval is szerelmi viszonyban volt.

A grófné tehát nem engedte, hogy a direktornak baja essék - a «rómainak» kellett huzni a rövidebbet. Kimarták állásából.

Megint hivatal nélkül állott s feljött a képviselő rokonhoz.

- Se a megyénél be nem váltál, se a magán embernél, már most megpróbálom az államot. Ott már csak megbecsülik a hű szolgát.

Egy vámkompnál nyert alkalmazást, mint felügyelő; a hol csakhamar rájött, hogy az állatorvos, ha jól megfizetik, a beteg marhát is átereszti s többen visszaféléseket követ el.

Becsületes lelke nem tűrhette, hogy az államot, melynek kenyerét eszi, ilyen dib-dáb emberek büntetlenül károsítsák, jelentést irt a minisztériumhoz.

A miniszter elrendelte a vizsgálatot, de azt az odavaló szolgabíró vezette, a ki pedig komája volt az állatorvosnak és különben is együtt trafikáltak a határszéli állomáson, tehát az állatorvos olyan tisztának találtatott mint a tavaszi nap első reggeli mosolya s a «római» bizonyult be megférhetetlen individuumnak, minél fogva a minisztérium hivatta érezte magát a «konok áskálódót» elcsapni.

Megint hivatal nélkül állott s feljött a képviselő rokonhoz.

- Se a megyénél be nem váltál, se a magán embernél, se az államnál, most már behozlak egy intézethez.

S beszerezte egy biztosító-társaságnál tűz- és jégkárbecslőnek.

Tanuja voltam, épen ma vette át a dekretumot a képviselő rokontól a folyosón.

- Köszönöm, kedves bátyám.

- Csak aztán tartós legyen - mondá a képviselő.

- Mindent el fogok követni kedves bátyám, hogy hasznára váljak az intézetnek.

- Hm - szólt elgondolkozva a képviselő. - És értesz a dologhoz?

- Természetesen. Irtóztató visszaélések történnek e téren, a miket meg lehet akadályozni. Azok a gaz vidéki ügynökök összejátszanak a károsodottakkal s a kárt kétszer akkorának becsülik, de én majd...

A képviselő homloka összeránczolódott s komoran vágott közbe:

- Te Tóni! Figyelmeztetlek egyre.

- Parancsolj, kérlek alásan.

- Ha te még valaha egy gazembert mernél találni ebben az országban, akkor többé át ne lépd a küszöbömet.

IV. A furcsa alperes.

Nagy dühösen, vörösre gyulladt képpel láttam szaladni derék gentry barátomat a minap az Erzsébet-téren, őt, a kit most a szérűn képzeltem odahaza, Gyerkeházán, a mint nyomtattat a *honvéd-lovakkal*.

Bocsánat a kiszaladt szóért... ha netán a hitelét rontanám akaratlanul.

A «honvédlovakkal» való nyomtatás ugyanis teljesen elárulja Gábor ur anyagi viszonyait, mert az magyarán annyit jelent, hogy az ősi «skvarka» még áll, de már elszaladóban.

No, de vegyük, mintha semmit sem szóltam volna, vegyük úgy, mintha nem honvéd-lovakkal való nyomtatásban, hanem tótokkal való csépelgetésben képzeltem volna el a tekintetes urat. A becsületes tótok nem derogálnak senkinek.

Mindegy, akárhova képzeltem, mégis itt volt ő s épen velem szembe jött, kurta szabásu nyári blouse-a át volt izzadva a válla körül, becsületes, szelid kék szeme ki volt kelve a formájából.

- Szervusz Gábor! Hol veszed itt magadat?

- Eljöttem embert ölni - mondá zordonan.

- Hát mi bajod az Isten szerelméért?

- Megbuktam. Végem van. Lehetetlen magamat tovább fenntartanom. Pedig csak egy pár esztendeig lehetett volna vegetálnom, míg a fiamat fölnevelem! Aztán hadd vitt volna el az ördög mindent. De megölöm azt a gazembert...

- Ne darálj össze hetet-havat. Mondd meg már legalább kit?

- A fiskálisomat, azt a vad barmot.

- Aha, a pörödről van szó. Hát mi történt vele, mert engem is érdekel.

- Nos igen, neked is tartozom a pörre... Te is kölcsönöztél rá. Mennyi is kérlek?

- Hagyjuk ezt most. Hát elvesztette?

- Bánom is én, akár vesztette, akár nem vesztette - vágott közbe Gábor ur izgatottan. Mindegy az nekem. Megnyerte a pört, ha éppen tudni akarod.

- Megnyerte és te mégis haragszol? Kezdelek nem érteni, Gábor.

- Mert ti tinta mellett könyöklő filiszterek nem vagytok képesek egy szegény gentry ember baját meglátni. A pör eldőlt, én is eldőlttem vele.

- De ha a javadra dőlt.

- Nem volt szabad eldőlnie. Egy olyan pör, mely már negyven éve folyik lassan, csöndesen s most egyszerre vége van, mintha elvárnák. Pedig ki lehetett volna huzni még negyven évig. A gyermekeim is megélhettek volna belőle uri módra. De hiszen te jól ösmered az egész Teszáry-pört. Kár érte, oh be isten ellen való vétek volt!

Most már igazán nem tudtam, mit gondoljak. Én vagyok-e megbolondulva vagy Gábor?

- Hallod-e te Gábor, a te eszed, a hogy én nézem, ki van cserélve a fiskálisod eszével. Mert olyan prókátorokat már láttam (a régi világban elég volt), a kik egy pört sokáig huztak s még a testamentumukban is meghagyták az utódjaiknak: «ezt a pört pedig be ne fejezzétek, mert ez a ti dominiumotok», de olyan felperest, aki azért haragudjék, hogy a pörét megnyerte, még nem pipáltam.

Gábor ur megvetőleg intett a kezével.

- Nem érted, mondom, nem érted. Hiszen nem bántam volna én, ha megnyerem, csak még legalább tíz évig ne, míg a gyermekeimet szárnyra eresztem.

Meghökkenem. Ennek az embernek csakugyan meg van az elméje zavarodva. Pedig kár érte. Teljes életében megenni való lélek volt, a kit mindenki szeret a környékünkön.

- Furcsák vagytok! - kezdtem vele kötekedni, - hogy még jobban kiismerjem elmebeli állapotát. Hogy tegyen aztán nektek eleget a kormány? A gyors igazságszolgáltatást sürgetitek váltig. S most ime egy hang a közönségből (pláne a felperesekből) épen a gyors igazságszolgáltatás ellen bömböl!

Gábor ur rám nézett mereven, fürkészőleg.

- Te gunyolódol. Azt hiszed, hiányzik egy kerekem. Pedig nem tuloztam, tökéletesen tönkre tett és most már semmi segítség többé.

- Hogy-hogy?

- Ugy hogy a kurián nyerte meg a semmirekelő és az alperesem már nem is föllebbezheti. Hiszen ha még föllebbezni lehetne! Akkor rá venném az alperest.

- Jól van, jól, mind meghiszem kedves Gábor, hanem mondd meg nekem őszintén, láttál-e már valaha kosszarvat?

- Hogyne!

- Ha aztán bele is néztél egy ilyen kosszarvba, láhattad, hogy abban milyen szuroksötétség van.

- Hát aztán?

- Ilyen szuroksötétséget látok én most a te előadásodban.

Gábor ur nagyot sóhajtott előbb, aztán rám förmedt:

- A te fejedben van az a sötétség. Hiszen ott laktál évekig a környékünkön, hát tudhatnád, ha praktikus ember volnál, hogy mikép tartottam fenn magamat. Hogy itt is ott is kölcsönöket vettem föl. A zsidó már nem adott régóta, mert hipotéka nincs. A telekkönyvi lap tul van terhelve. De a jó emberek, jó ismerősök még mindig adtak a «pörre». Az egész vármegye ösmeri a Teszáry-pört. Ha elmentem egyikhez-másikhoz, hogy: «eb vagy kutya, segíts ki zavaromból, adj egy pár száz forintot, majd megadom, ha a pör eldől», - rendesen adtak. Ha hitelező zaklatott, szépen el tudtam csillapítani: «Ne nyugtalankodjék kedves Kohn ur vagy édes jó Stern barátom, hiszen majd megfizetem a Teszáry-pörből.» Ez a por volt az én tápláló anyám s minden új stádium megnyitotta a hitel zsilipjeit s becsukta a hitelezők száját. Egy-egy új hirt felőle koronkint kidobtam a közönség elé csaléteknek. Szegény eladósodott pária voltam mindig, amióta ösmerem magamat, de e pör a hátam mögött bizonyos nymbust adott. Azt mondogatták az emberek: «Most semmije sincs, de majd lesz még valamikor!»... Kezdesz-e már érteni?

- Alighanem.

- S ime most mindennek vége. Az a semmirekelő sürgönyzi tegnap nagy garral: «A pört megnyertük a kurián.» Mintha a szívemet lötték volna keresztül. Megnyertük a pört, megnyertük a tizezer forintot és járulékait. De mi haszna, ha már vagy harminc ezer forinttal tartozom rá. Most már mindenki rám fog rohanni, most már vissza nem tarthatom az embereket. Végem van, főbe lőhetem magamat. De eressz kérlek, hadd menjek! Megölöm azt a gazembert!

A FORMA.

MIKOR az ügyvédi irodámat megnyitottam, mindjárt a Gyurit, e derék ritka embert vettem be irodai szolgájak s a szűz napokban együtt hallgattuk dobogó szívvel a kliensek lábcsozogását a folyosón, azaz ahogy hallgattuk, nem volt mit hallgatni: csak álmodoztunk felőlük. Mikor jön az első? Ki lesz? Hátha valami gróf lesz? Milyen ügyet hoz: zsírosat-e vagy csak valami «behajtást». Ámbár 'iszen az is jó.

Ott állt villogó tisztán az íróasztal, rajta az aranykötésű perrendtartás, a pulpituson az index, a melybe az első pör fog bejegyeztetni, mellette a kék festékes bélyegző: «Farkas István köz- és váltó-ügyvéd.»

Minden reggel azzal keltem, minden délben azzal léptem be az irodába:

- Keresett-e valaki?

- Senki, - felelgette Medve Gyuri nagy szomorúan.

Ez így tartott vagy három hétig. Még csak egy macska se kaparászott az ajtónkon. Végre egy reggel ismét azzal a kérdéssel ébredek: «Nos, van-e valaki Gyuri?»

- Van, tekintetes uram.

- Kliens? - kérdem kigyult arczczal, de félénk hangon.

- Kliens, felelte halkán.

- Teringette. Küldje be Gyuri!

- Itt áll már.

- Hol? Nem látom.

- Én vagyok az.

- Hát mi baja van?

- Megkövetem alásan, úgy fordult a sorom tegnap óta, hogy meg akarok házasodni.

- Meg akar házasodni? És kit vesz el?

- Egy tisztességes hajadonnal esett ösmeretségem. Szobaleányzó itt a harmadik emeleten.

- Csak nem az a szőke, sugár?

- De éppen hogy az.

- Csinos kis jószág. Nekem is tetszik. No, azt okosan teszi.

- Csakhogy nagy baj van ám. A házassághoz keresztlevél kell, nekem pedig nincs.

- Hát el kell hozatni.

- De honnan?

- Hiszen csak született valahol?

- Ha én azt tudnám. Anyám egy medvemutogató komédiással kelt össze, mikor engem a szive alatt hordott, faluról-falura, vásárról-vásárra jártak, ki tudhatná azt, hol jöttem a világra, melyik anyakönyvbe jegyezték fel s milyen néven? Mert a Medve Gyuri név bizonyosan a mostoha apám foglalkozásáról ragadt rám.

- Látom már mi a teendő. Mindenekelőtt korbizonyítványt kell kieszközölni a várostól, de még mindig felmarad az a kérdés, milyen vallásu?

- Görög egyesült.

- Bizonyosan tudja?

- Bizonyosan; anyám többször emlegette s gyakran oktatott vallási dolgokban.

- Hány éves maga most?

- Körülbelül harmincz - harminczöt. Mert a nagy kolerára már emlékszem egy kicsit.

Jó kedvvel ugrottam ki ágyamból öltözködni. Az öröm csiklandoztatta meg szívemet. Hiszen van már dolog! Nekem is van már ügyem. Járhatok-kelhetek a hatóságnál; csaphatom az ajtókat...

Hanem egy felbukkant kétely egyszerre meghökkentett:

- Gyuri jó lélek, nekem az a gyanum van, hogy maga csak azért házasodik, mert nekem akar dolgot adni. Igaz, hogy végtelenül kívánczom valamely megbízás után, de ilyen áldozatot nem fogadok el.

- Nem, nem tekintetes ur. Higyje meg, szeretem a Marit s el akarom venni.

- Becsületére mondja?

- Esküszöm.

- No, akkor mindjárt hozzá látok. Addig is bátran megtarthatják az eljegyzést.

Még az nap beadtam a polgármesterhez a korbizonyítvány kiadatása iránti kérvényt: kimagyarázván benne, hogy régenten az ilyen korbizonyítványokat a tárnokmester adta, de miután most nincs tárnokmester, ez a jog a magisztrátusra szállott.

Elmult vagy négy hónap, de semmi válasz, nekiindultam hát a szorgalmazásnak.

- Hol van a védenczem kérvénye s mi lett belőle? kérdém az elnökségnél.

- Áttettük jogi vélemény kikérése céljából az ügyészséghez.

Rohantam az ügyészséghez.

- Felterjesztettük elbírálás végett a belügyminisztériumhoz.

Másnap felmentem Budára a belügyminisztériumhoz.

- Áttettük, minthogy a tárnokmesterre van benne hivatkozás, a pénzügyminisztériumhoz.

Harmadnapra ott kérdezősködtem.

- Mivelhogy házassági ügy, elküldtük a vallásügyi minisztériumhoz.

Már benne voltam a tourban: elzarándokoltam a kultuszminisztériumhoz.

- A hadügyi kötelezettség teljesítése tényének megállapítása tekintetéből áttettük a honvédelmi minisztériumhoz.

Ez a vándorlás így tartott vagy három esztendeig; már teljesen ráuntam, pedig még mindig csak ez az ügyem volt, de nem birtam ezzel sem.

Talán abba is hagyom, ha egy napon meg nem sürget a szegény Gyuri.

- Tekintetes uram, nagyon sürgős ám az a dolog.

- Hogy értsem azt, Gyuri?

- Nagyon szeretem a lányt, se éjjelem, se nappalom. Aztán más szerencséje is kínálkozik.

- Aha. Féltékeny, ugye? No, majd utána nézek.

Ezután megint utána vettem magam. Hát azóta már csakugyan leérkezett Pontius-tól Pilátus-tól a városhoz.

Siettem tudakozódni, van-e már határozat?

- Van.

- Mi?

- Kiadatott a kerületi előljárásnak hivatalos konstatálás céljából, hogy a nevezett Medve György nevű egyén valóban létezik-e.

Egy hónap múlva tényleg konstatálva lett, hogy Gyuri existál.

- No Gyuri, - mondtam restelkedve, - lassan megy a dolog, nagyon lassan. De ne is nehezteljen rám, mert én mindent megteszek, hanem ez a sok átkozott forma...

- Nem nagy baj, tekintetes uram, nem nagy baj, - felelte nyugodt flegmával, - hiszen ráérünk arra.

- Hogy értsem ezt Gyuri? Talán nem szereti már a leányt?

- Nem mondhatnám, hogy nem, de mi türes-tagadás, nem birtuk bevárni, hát ugyis együtt lakunk már.

- Értem, értem. Hát már nem sürgős.

Egy pár hét múlva magam is láttam a szép Marit, a mint a folyosón várta Gyuriját. Ejnye, beh nagyon megváltozott; tulságos gömbölyűnek tetszett a termete s tejfehér arcza tele volt foltokkal.

- Teringette Gyuri! Most már én mondom, hogy sürgős a dolog. Borzasztó sürgős.

Gyuri kedélyesen vigyorgott és vállat vont.

- Maga rossz ember Gyuri. Hanem itt vagyok én és nem engedek ilyen gonosz kópéságokat. Ha valaki megkezdte a tejfölt, tessék végig szörpölgetni.

Megint felbolygattam a kérvényt s most már az a határozat lett hozva, hogy adja be Gyuri a «curriculum vitae»-ját, hol járt, mit csinált, kinél szolgált egész élete tartamán át.

Én magam szerkesztettem meg pontosan, tisztán, megrubrikázva.

A curriculum vitae kiadatott a rendőrségnek, hogy állapítsa meg, kutassa ki, valóságon alapulnak-e ezen adatok?

A rendőrség egy félév alatt megtette észrevételeit, hogy az adatok hitelesek, csupán a kérelmező vallása nem volt megállapítható.

Igy folydogált a korbizonyítvány kérdése, mikor Gyuri újra besompolygott hozzám.

- Nagyon sürgős ám az ügy tekintetes uram.

- Hogy-hogy?

- Egy kis fiam született tegnapelőtt. Olyan kedves poronty; azokkal az apró kis szemecskéivel ha rám néz, azt hiszem ez az egész Pest az enyim. Nem szeretném, ha törvénytelennek kellene beírni.

- Helyesen van Gyuri. Mingyárt szaladok a városházára megtudni, hányadán állunk.

A városházán azt felelték:

- Az ügy felment újra a kultuszminisztériumhoz, hogy mi történjék a kérelmező vallásának meg nem állapíthatóságából kifolyólag.

A kultuszminisztériumba felmentem egy hét múlva:

- Az ügycsomót (már akkor csomó volt) elküldték Munkácsra a püspökhöz véleményadás végett.

Ezalatt a bába türelmetlen volt, fenyegetőzött, a gyereket meg kellett keresztelni, még pedig törvénytelennek. Eleinte görög-egyesülnék akartuk, de kisült, hogy ilyen egyház nincs a fővárosban s hogy Budapest Jászberénynek a filiáléja.

Egy pár év mult el, járt a kérvény fűhöz-fához (közben a gyerek is elhalt), mig végre elrendelte a magisztrátus az idén a Gyuri testszervezetének szakszerű megvizsgálását, hogy hány esztendő lehet: tul van-e a hadi szolgálat idején stb.

Ezen végzés kiadatott a városi főorvosnak.

A főorvos mindenekelőtt jelentéstételre szőlitotta föl Gyurit, hogy hány esztendő lehet; tul van-e a hadi szolgálat idején stb.

Egyszőval már nagyon szépen meg volt indulva az ügy, ugy hogy tiz-tizenöt év alatt talán megkapta volna a korbizonyitványt, hanem a hóbortos Gyuri a fentebb jelzett biztató stádiumnál elvesztette a türelmét, s így szőlt nevetve:

- Hagyjuk abba, tekintetes uram! Kár egy vakarintást tenni benne. Hiszen csak nem bolondultam meg, hogy odaálljak szégyenszemre az oltár elé, *most*, ősz fejjel, fogatlan menyasszony-nyal.

- Most? Jó volna! Hiszen még csak a fele uton vagyunk. Igaza van, ha abba hagyja. Mind más volna, ha a gyerek élne.

- Hiszen ha a gyerek élne - szőlt Gyuri sóhajtvá. Azóta már nagy lenne; ő maga szaladgálhatna a dolog után.

-&-